

TEV PAMATŠKIRA, —
KUR LĪBLĀKS GODS KĀ TAS,
TEV KAREIVS BŪT?
TU IZEJ CILVECI UN SAULI GŪT.

ZVAIGZNE

1957

№9

MUKI, GABRIELE. «Miera cinitājas portrets». (Litografija).

No mūsdienu Itālijas mākslinieku zīmējumu, ofortu un litografiju izstādes Valsts Tēlotājas mākslas muzejā, Rīgā.

J. Lercha foto

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERARI MĀKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS
1957. GADA MAIJS. Nr. 9 (163). IZNĀK DIVAS REIZES MĒNESĪ

Vai tā nebūtu labāk?

KĀ VISLABĀK PĀRKĀRTOT RŪPNIECĪBAS UN CELTniecības VADĪŠANU? KĀ ORGANIZĒT DARBU, LAI TAS DOTU VISLIELĀKO SAIMNIECISKO EFEKTU? PAR ŠIEM JAUTĀJUMIEM MŪSU REPUBLIKĀ ĻOTI ROSĪGI DEBATĒJA, APSPRIEŽOT BIEDRA N. S. CHRUŠČOVA REFERATA «PAR RŪPNIECĪBAS UN CELTniecības ORGANIZĀCIJAS TĀLĀKO UZLABOŠANU» TEZES.

Liepājas dzelzceļa stacijas preču kantora priekšnieks b. Sarāns:

— 1956. gadā uz Liepāju atsūtīti 27 vagoni ar cukuru. Tai pašā laikā mēs vedām projām cukuru uz dažādām pusēm. Tas pats ar kokmateriāliem, mēbelēm, miltiem un daudziem citiem izstrādājumiem. Un viss tas varēja notikt tikai tāpēc, ka nebija vienotas vadības par rūpniecību.

Rūpnīcas VEF ceha vadītāja vietnieks b. Krūmiņš:

— Manuprāt, izveidojot ekonomiskos rajonus, vairs nepastāvēs iedalījums „savā” un „svešā” ministrijā. Mums tad nevajadzēs ieviest no trejdeviņām zemēm to, ko izgatavo šeit, Latvijā. Vieglāk un labāk varēs realizēt kooperāciju starp uzņēmumiem.

Ventspils rajona rūpniecības kombināta galvenais grāmatvedis b. Dālderis:

— Liekie pārvaldījumi rodas tāpēc, ka ministrija plānošanu izdara no augšas, maz vērības pievēršot pakļauto uzņēmumu reālām ražošanas iespējām un faktiskai vajadzībai. Nav ne mazāko šaubu, ka vietējām darbaļaužu deputātu padomēm labāk iespējams pārskatīt un kontrolēt vietējo rūpniecības uzņēmumu darbību, savlaicīgi atklāt un novērst radušās kļūdas.

Liepājas mašīnbūves rūpnīcas galvenais inženieris b. Graņcevs:

— Resoru barjeras arī mūsu rūpnīcai rada kavēkļus darbā, piespiež izdarīt tālus izejmateriālu pārvaldījumus, kas sadārdzina produkcijas pašizmaksu. Tā, piemēram, lējumus mēs saņemam no savas ministrijas uzņēmumiem Minskā, Tallinā, Noginskā, Čelabinskā un citur. Bet tepat Liepājā un Rīgā taču ir uzņēmumi, no kuriem mēs varētu saņemt nepieciešamos lējumus.

LKP Rīgas pilsētas Ļeņina rajona komitejas sekretars b. Apsīts:

— Nav normali arī tas, ka mūsu rajonā ir vairākas celtniecības organizācijas un tās pakļautas dažādām ministrijām. Lietderīgāk būtu nodibināt vienu celtniecības uzņēmumu, kas varētu operatīvāk vadīt un koordinēt visu darbu. Tas ļautu ne tikai samazināt štatus, likvidēt daudzpakāpju vadīšanu starp organizācijām, bet arī stimulētu centralizētā veidā vadīt visus celtniecības un remonta darbus.

Daugavpils lokomotīvu un vagonu remonta rūpnīcas virpotājs b. Zambārs:

— Pārkarotot rūpniecības un celtniecības vadīšanas organizāciju tā, kā tas minēts biedra Chruščova referāta tezēs, daudz operatīvāk un sekmīgāk varēs izmantot vietējās iespējas un rezerves, kuru netrūkst nevienā uzņēmumā.

Autoelektroaparātu rūpnīcas plānu daļas vadītājs b. Apse:

— Ir gadījumi, kad sagādes darbiniekiem nākas mērot ceļu no Rīgas uz Uraliem un Sibīriju, lai saņemtu pāris kilogramu deficīta materiālu, kura vērtība ir daži desmiti rubļu, bet ceļā un gala punktā pavadītais laiks sastāda gandrīz mēnesi. Iznākumā šie pāris kilogramu maksā turpat vai divi tūkstoši rubļu. Organizējot lielas specializētas apgādes un realizācijas bāzes, kas būtu pakļautas Tautas saimniecības padomei, bez šaubām, varētu ietaupīt lielas sumas.

Rīgas lauksaimniecības mašīnu būves rūpnīcas direktora vietnieks b. Podgajecis:

— Latvijas apstākļos, kur visvairāk ir nelieli uzņēmumi, kas turklāt vēl koncentrēti Rīgā, būtu mērķtiecīgi apvienot vienveidīgus uzņēmumus kombinātos, kas būtu pakļauti tieši Tautas saimniecības padomei. Trestu un pārvalžu izveidošana neatbrīvotu uzņēmumus no sīkas aizbildnības un nav izslēgts, ka šie starpposmi atkārtotu tās pašas birokrātiskās vadīšanas formas, kādas šodien sastopamas ministrijās un galvenajās pārvaldēs.

VIENA LAIKRAKSTA 6 REDAKTORI

IR KĻUVIS JAU PAR TRADICIJU PIRMS KATRA FESTIVALA UN TĀ LAIKĀ IZDOT JAUNĀTNES VISPASAULES LAIKRAKSTU «FESTIVALS», KAS IZNĀK FRANČU, KRIEVU, ANĢĻU, SPĀŅU UN VĀCU VALODĀ.

LAIKRAKSTS STĀSTA SAVIEM LASĪTĀJIEM PAR GATAVOŠANOS 6. VISPASAULES JAUNĀTNES FESTIVALAM VISĀS VALSTĪS, IEPAZĪSTINĀ AR SVĒTKU PROGRAMU UN NORISI, PUBLICĒ LASĪTĀJU NOVĒLĒJUMUS, VĒSTULES. AR LAIKRAKSTA PALĪDZĪBU DAŽĀDU VALSTU JAUNIEŠI UN JAUNIETES SĀK SAVSTARPĒJU SARAKSTĪŠANOS. IK DIENAS REDAKCIJĀ IENĀK DESMITIEM VĒSTULU NO VISĀM PASAULES VALSTĪM. UZ APLOKSNĒM VAR REDZĒT ANĢĻIJAS UN SUDANAS, ĒGIPTES UN KOREJAS, BEĻĢIJAS UN SIRIJAS, HOLANDES UN NEPALAS, ZVIEDRIJAS UN KANĀDAS UN DAUDZU DAUDZU CITU VALSTU PASTMĀRKĀS. VISU KONTINENTU JAUNĀTNE KVĒLI ATBALSTA FESTIVALU, APZINĀDAMĀS, KA TAŠ VEICINĀS MIERA NOSTIPRINĀŠANU.

«FESTIVALS» IZNĀK DAŽĀDĀS VALODĀS UN TĀPĒC ARĪ KATRAM TĀ IZDEVUMAM IR SAVS REDAKTORS — TĀS VALSTS PĀRSTĀVIS, KAS RUNĀ ATTIECĪGĀJĀ VALODĀ. MŪSU KORESPONDENTS SATĪKĀS AR VIŅIEM UN UZDEVA ŠĀDUS JAUTĀJUMUS:

1. VAI ŽURNALISTIKA IR JŪSU PAMĀTPROFESIJA?
2. KAS SAŅEM UN LASA JŪSU IZDEVUMU?
3. PAR KO RAKSTA JŪSU LASĪTĀJI?
4. KĀDA BŪS JŪSU VALSTS DELEGĀCIJA 6. FESTIVALĀ?
5. KĀDI IR JŪSU NOVĒLĒJUMI PADOMJU LATVIJAS JAUNĀTNEI?

TĀLĀK PUBLICĒJAM ATBILDES.

VENCANCO MUDZI
Atbildīgais redaktors

nodibināja jaunu izdevumu «Il Contemparaneo» kuru tā nosauca par godu Beļņska vadītajam žurnālam «Laikabiedrs». Tajā es arī tagad strādāju par redaktoru un teatra kritiķi. Seit, Maskavā, es cenšos nodibināt visciešākos sakarus ar padomju kultūras darbiniekiem un rakstiem.

2. Itālijā lasa «Festivala» izdevumu franču valodā. To izplata visas demokrātiskās jaunatnes organizācijas. Laikraksts viņus apvieno sagatavojot katru ziņu par gaidāmo tikšanos Maskavā. Interesi sagaida katru ziņu par gaidāmo Itāļu lasītājiem, ir ļoti dažādi interesē nodibināt ciešus sakarus ar padomju sportistiem. Loti interesē vienus interesē sporta programma, citus festivāla maksimālais saturs: vienus interesē sporta programmas, citus interesē interesē par sporta sacensību programmu. Lūk, ko mums raksta vienā no vēstulēm: «Tēriesta, Universitātes sporta centra prezidents. Val arī tāda ļoti interesanta vēstule no Kalabrijas profesora Karlo Ča-

nino, kas lūdz viņam palīdzēt saistīties ar padomju sportistiem un pedagogiem. Kā redzat, interese mūsu tautas vidū ir ļoti liela un tikpat liels arī mūsu lasītāju loks.

4. Dārgie biedri! «Festivala» redakcijā, Seit, Maskavā, «Zvaigznes» žurnālistu es sastapos ar «Festivala» žurnālistu. Mēs runājam par festivalu un par visas pasaules jaunatnes tikšanos, kas notiks Maskavā. Panākumi atkarīgi no tā, kā katrā valstī jaunatne gatavojas festivalam. Vajag ne tikai organizēties, bet arī diskutēt par tām idejām, kas vieno jaunatni un tūlītina to miera un brīvības idejām. Labas sekmes!

GRIGORIJS OSEVEROVS
Atbildīgā redaktora vietnieks un krievu izdevuma redaktors

bez tam daudzi maskavieši paši nāk uz redakciju, kas jau zināma visu republikām Maskavā. Jaunā gada sākumā Maskavā ir ļoti daudz jaunu cilvēku, kas ir atbraukuši no ārvalstīm, 1000 goda sporta tēsnieku, 500 ārvalstu žurnālistu un cilvēku, no tiem 3200 tulku.

5. Novēlu «Zvaigznes» lasītājiem mozu, panākumus dzīvē un tādus uzvaras pilno tēstību kļūt par Latvijas lieliskās jaunatnes delegātiem uz festivalu.

Pecmubaro

1. Jā. Es arī esmu vecs žurnālists un tagad strādāju par laikraksta «Komsomol» koleģijas locekli.

2. Laikraksta «Festivala» krievu izdevumu lasa ne tikai Padomju Savienības, bet arī tautas demokrātiskās valstu jaunatnes Ungarijā, Rumanijā, Ielajā Ķīnā, Polijā, Savienībā visus laikrakstus izplata tikai Preses pārdošanas Preses apvienības kioskos.

3. Vārdu sakot, par visu, jo mēs ik dienas saņemam lielu skaitu vēstulju, kas ir gatavošanās festivalam, sūta savas izsludinājumus attiecībā uz festivala programmu. Sakarā ar redakcijas lasītāji sūta savus darbus — plakatus, fotoattēlu un dziesmu teksta konkursiem, kalpojumiem kā tulki.

4. Padomju Savienības delegācija būs ap 3000 delegātu no visām republikām un visām republikām. Bez tam no republikām Maskavā leradistes 30.000 viesu — tie būs jaunatnes un jaunieši, kas izvirzījušies socialistiskajā sacensībā par godu festivalam, un augstskolu, tehnikumu un skolu tēscamnieki. Sovasar Maskavā būs ļoti daudz jaunu, jo leradistes arī 30.000 jauniešu no ārvalstīm, 1000 goda sporta tēsnieku, 500 ārvalstu žurnālistu un cilvēku, no tiem 3200 tulku.

5. Novēlu «Zvaigznes» lasītājiem mozu, panākumus dzīvē un tādus uzvaras pilno tēstību kļūt par Latvijas lieliskās jaunatnes delegātiem uz festivalu.

FANTASTIKA?

NEPARASTS CEĻOJUMS

Pa apakšzemes gaiteni nonākam peronā. Lūk, turpat arī dzelzceļa līnija. Taču, salīdzinot ar parasto pusotrmetrīgo sliežu ceļu, tā izskatās pēc giganta: atstatums starp abām masīvajām sliedēm pārsniedz četrus metrus.

Milzīga, okeana tvaikonim līdzīga atomlokomotive padod vilciena sastāvu. Mūsu priekšā pasažieru vagoni, kam nav ne mazākās līdzības ar parasto. Tas drīzāk atgādina divstāvu pili uz riteņiem.

Viegli atveras vagonu durvis, un no lūkām, kas atrodas zem tām, izslīd plati tiltiņi ar margām. Pa tiem dodamies vagonā un nonākam ērtā gaitenī. No gaitenītiņa gliņi veidotas durvis ved uz

pasažieru kupejām. Bet tās gan vairs nav vecās «kārbīņas», kur taupīja katru kvadrātmetru platības. Kupejas drīzāk atgādina moderna tvaikona luksa kajītes.

— Jūs meklējat savas vietas? — laipni taujā pavadonis un, uzmetis skatienu biļetēm, paskaidro: — Jūsējās atrodas otrā stāvā.

Mēs izejam cauri plašam salonam ar elegantām mēbelēm, palmām, platekrana televizoru un, uzkāpuši pa trepēm, ieņemam savas vietas.

Līdz atomekspreša atiešanai atlikušas dažas minūtes. Gaisu savilņo skaņa, kas atgādina varenu ērģeļu akordu: vilciens dodas ceļā. Pa kupejas logu mēs redzam, kāda atomu preču vilciena sastāvu. Milzīgos tērauda vagonos zelta strauvē birst graudi. Tie atvesti šurp «parastos», simttonnīgos vagonos ar «parastu» elektrovilcieni. Gigants pārvadā divdesmit septiņu šādu vilcieni kravu.

Vilciens vienmērīgi uzņem ātrumu. Patlaban tas sasniedzis divsimt piecdesmit kilometru stundā, bet mēs to nemaz nemanām. Nedzird riteņu klaboņu, vagoni tik tikko šūpojas. Ekspresis traucas garām kādam tālbraucēju trolejbusu vilcienam, kas sastāv no sešiem vagoniem. Trolejbūsa ātrums nav liels: tas nepārsniedz pat 200 kilometrus stundā.

Vagonā atskan muzikāls akords, un diktora balss paziņo: — Pasažierus, kas brauc uz staciju Heliocentrale, lūdz sagatavoties. Vilciens tur neapstāties...

Mēs ar bažām raugāmies pa logu uz garām lidojošām ēkām, kokiem. Patiešām, kā lai izkāpj no ejoša vilciena, ja tas drāžas ar tādu ātrumu. Bet diktors atkārtoti savu uzaicinājumu, un mēs dodamies lejup uz izeju.

Viegli šnācot, atveras durvis — mūsu priekšā nosepta platforma. Tas ir perons. Mēs nokāpjam uz tā, bet citi pasažieri iekāpj vilcienā. Pēkšņi perons, atšķīries no vilciena ar stikla sienu, sāk samazināt savu kustības ātrumu. Izrādās, ka tas ir speciāls elektrovilciens, ar kura palīdzību notiek pasažieru iekāpšana un izkāpšana, ekspresim nepalēninot gaitu.

Perons apstājas pie stacijas ēkas. Mēs sēžamies lielos, vaļējos autobusos un dodamies uz plantācijām, kuras radījuši helioinstitūta zinātnieki. Mašīnas brauc ļoti vienmērīgi, nedzird motora troksni, arī vadības pulsts pavissam neparasta. Noskaidrojam, ka braucam ar elektrobūsu.

— Bet kur tad ir jūsu strāvas avots? — jautājam jaunajam šoferim.

— Te, — atbild viņš, parādot uz asfaltēto ceļu.

— Nekā neredzam!

— Un arī nevarat redzēt, — smaida šoferis. Zem asfalta stiepjas kabelis, pa kuru plūst augst-

frekvences strāva, bet zem autobusa karoserijas atrodas uzveidrošs kontakts — vara caurule. Tas uzņem enerģiju no augstfrekvences lauka, kāds izveidojas virspus ceļā. So lielisko transporta veidu padomju inženieri bija izgudrojuši jau sen. Tikai enerģijas visu laiku trūka. Bet tagad...

*

Elektrobūsi sasnieguši uzkalnus, un mēs ieraugām vairākas baltas ēkas. So ēku vidū redzams kaut kas līdzīgs biežam melnu taisnstūru stiklam. Tā ir elektriskās enerģijas plantācija — milzīga Saules elektrostacija, kuras jauda pārsniedz pāris miljonus kilovatu.

Zinātnieki jau sen aplēsuši, ka katrs virsmas kvadrātmetrs mūsu zemes dienvidu tuksnešos uzņem dienas laikā vienu kilovatu Saules enerģijas. Simt hektaru virsmas uzver miljonu kilovatu. So neizsīkstošo enerģiju ar termoelementu — pūsvadītāju palīdzību plantācijās pārvērš par elektrību.

Termoelementa viena puse, kas nokrāsota melnā krāsā un kuru saskatījām jau no tālienes, sakarst saules gaismā. Otru pusi atdzēsē ar aukstu gaisu, ko padod caurulēm, kas atrodas dziļi pazemē. Bet temperatūru starpība, kā zināms, ir galvenais nosacījums pūsvadītāju termoelementa darbībai.

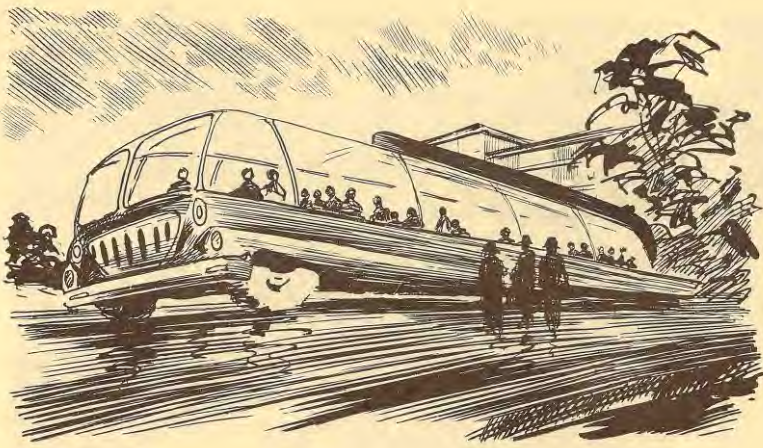
Apakšzemes zālēs, kas atrodas zem baltajām ēkām, atrodas milzīgas akumulatoru baterijas. Tās uzkrāj pa dienu tik daudz elektroenerģijas, ka tās pietiek dienakts patēriņam. No šīs klusās un nekustīgās, bet varenās hidroelektrostacijas tad arī saņem elektrisko strāvu augstfrekvences maģistrāle.

Komfortablais elektrobūss nogādā mūs uz padomju saimniecību «Spārnotais aizsprosts», kas atkarojusi tuksnesim tūkstošiem hektaru zemes. Jau iztālēm pie apvāršņa ieraugām zaļu meža joslu ar augstiem torņiem. Tuvumā šie torņi izrādās simtmetrīgi tērauda masti, pie kuriem piestiprināti milzīgi vēja dzinēju rotorī. Šie milži tad arī uzver sašos vējus, kas pūš no tuksneša puses, un aizsprosto tiem tālākos ceļus.

Padomju saimniecības apskatu sākam ar enerģētisko aizsprostu. Noskaidrojam, ka milzīgie vējdzinēji iedarbina kompresorus, kas sūknē saspiestu gaisu. Darba procesā radušos siltumu turpat uz vietas pievada termoelementu baterijām, kas pārveido to elektrībā. Bet gaisu pa caurulēm vija uz saimniecības ēkām, dzīvokļiem namiem.

Kamēr apskatījām padomju saimniecību, laiks negaidot mainījās. Sauli nosedza dzeltens plīvurs. Vēja brāzieni pastiprinājās. Straujāk sāka griezties vējdzinēju rotoru spārni. Bet padomju saimniecības elektrodīspēķers uz vadības pulsts nospieda

NĒ, REALITĀTE!

pogu — «lietus». Un tūdaļ vareni centrēdzes sūkņi no saimniecības galvenā apūdeņošanas kanāla sāka padot ūdeni pa vertikālām caurulēm uz vējdzinēju torņiem. Baltas strūklas uzšāvas augstu gaisā, kur, vēja nestas, izspurdza miljonus lašu, kas kā ražens lietus nolija uz saimniecības kokvilnas un kukuruzas laukiem.

Cilvēka mūžsenais ienaidnieks — svelmainais tuksneša vējš — uzcītīgi nesa valgmī saimniecības tūrumiem.

*

Mūsu ceļojums pa elektrības plantacijām un tuksnesim atkarotajām zemēm beidzās jūras krastā. Apakšā pakavveidīgā iepļakā bija redzama liela pilsēta — osta.

... Balts jūras ekspresis, kas atgādināja milzu lidmašīnu bez spārniem, jau gaidīja mūs. Mēs palūdzām kapteini ierādīt kajīti.

— Tādu nav, — atbildēja viņš. — Uz mūsu kuģiem kajītes vispār neceļ. Viss ceļojums taču ilgs divas trīs stundas...

Precīzi noteiktā stundā ekspresis atstāja ostu. Pēkšņi mēs pamanījām, ka jūras virsma it kā nolaidās zemāk. Šķita, ka kuģis taisās lidot. Pa lodziņiem vareja redzēt, ka ekspresis traucas virs jūras, neskarot tās virsmu. Ūdeni palika tikai divi nelieli, mirdzoši spārni — pludiņi.

Kuģa ātrums pārsniedza 100 km stundā. Cik vareniem gan vajadzēja būt dzinējiem, kas piešķīra ekspresim tādu straujumu. Bet par izbrīnu kuģa mašīntelpas bija pavisam nelielas. Tajās gandrīz neredzēja neviena instrumenta, neviena mehānisma. Tikai uz grīdas, ko klāja spīdīgas flizes, stāvēja četri elektromotori.

Mums parāda cieši aizvērtas durvis no sudrabainas plastmasas. Aiz tām zem īpašām bruņām atrodas pusvadītāju atomelektrostacija, ļoti kompakta ar lielu jaudu. Neliels atomu reaktors sasilda pusvadītāju elementu baterijas, kas ražo strāvu airu motoriem. Reaktorā atrodas urana sāls šķīdums smagajā ūdenī. Ja no šī šķīduma izvelk tajā iegremdētos kadmija stieņus, strāvas jauda sasniedz desmit tūkstošus kilovatu. Šo īpašību izmanto stacijas sprieguma regulēšanai.

... Mēs nepavisam nejtām šūpošanos, kaut gan aiz borta puto viļņi. Tas saprotams — kuģa korpuss atrodas virspus ūdens. Vienīgais, kas mūs maz-

liet apbēdina, ir tas, ka nedrīkst iziet uz klāja: kuģa lielais ātrums, neatkarīgi no laika, rada pretvēja virpuļus.

*

Ceļojums pa jūru ilgst nepilnas trīs stundas. Izkāpuši malā, mēs atkal iekāpjam autobusus, kuru karoserija izgatavota no ne-parasta caurspīdīga sintētiskā stikla, kas stipruma ziņā pārspēj tēraudu.

— Augstfrekvence? — taujājam kā lietpratēji. — Apakšā kabelis, vai ne?

Bet vadītājs noraidoši krata galvu.

— Nevis apakšā, bet augšā. Mēs paceļam galvas, bet neredzam neviena vada.

Vadītājs nospiež pogu. Mašīnas aizmugurē izvirzās neliels stienis ar pludlīnijas profilu, kas atgādinā «O» burtu. Autobuss dodas ceļā. Vadītājs iestāda automatisko vadību un, pagriezies uz mūsu pusi, paskaidro:

— Saņemam nepieciešamo enerģiju no stara. Vīrs ceļa darbojas neredzams, bet ļoti spēcīgs enerģijas stars. Tas pievada enerģiju simtām mašīnu. Ik piecos kilometros ir uzstādīti izstarotāji, kas nemitīgi papildina stara enerģiju.

Vīrs mūsu galvām darbojas acīm redzot arī citi enerģētiski stari, kurus izmanto gaisa transports.

Nepārtraukti pāri lido mazi, viegli helikopteri ar caurspīdīgiem korpusiem. Daudzi no tiem dodas kādas lielas rūpnīcas virzienā, kuras tuvumā redzami arī naftas torņi.

— Šķidrās degvielas valstība! — autoritatīvi paziņo viens no mūsu ceļa biedriem.

— Nu nē, šai neekonomiskajai valstībai pienācis gals, — iebilst cits. — Tas tur ir milzīgs ķīmiskais kombināts. No naftas izgatavo tūkstošiem brīnišķīgu lietu, sākot ar autoriepām un beidzot ar vislabākajām zīda šķirnēm.

Bet no kurienes saņem tik daudz elektroenerģijas?

Vadītājs parāda uz labo pusi, kur redzami balti korpusi.

Atomu TEC. Tā apgādā ar strāvu kombinātu un enerģētiskos starus.

Mašīna turpina savu ceļu. Spidometrs rāda 160 km. Bet drīz ātrums samazinās. Mēs tuvojāmies kādam lielam rūpniecības centram.

Uz maģistrales un sānu ielām redz glītus automobiļus bez stieņa ar uztverošo konturu. Mašīnas darbojas ar atomu baterijām.

Nolēmām apmeklēt metalurģisko laboratoriju, kas atrodas šīs pilsētas rūpniecības rajonā. Tās milzu cechus visus kausēšanas darbus izdara elektrokrāsnīs, bet sevišķi izturīgus materiālus kausē atomkrāsnīs.

Speciālā cechā iegūst noslēpmaini brīnišķīgo «zvaigžņu vielu». Vai tas ir metāls? Nē. Mendeļejeva tabulā var atrast vietu ikvienam elementam. Pat tie elementi, kas radīti atomreaktoros un agrāk neeksistēja dabā, iekļāvās tajā. Tomēr «zvaigžņu vielas» nav Mendeļejeva tabulā. Šī īpatnējā bezatomu viela ir nesakārtotu kodolu un no tiem atrautu elektronu sajaukums.

Sajā laboratorijā bija pirmo reizi izdevies atdalīt elektronus, iegūt kailus atomu kodolus. Tā ieguva brīnišķīgu vielu — neitronītu. Viens kubikcentimetrs neitronīta sver vairāk nekā līnijkugi. Visplānākā neitronīta plāksnīte ir izturīgāka par metru biežām bruņām. Šī viela nekūst visspēcīgākajās elektriskajās krāsnīs.

No jauno vielu laboratorijas nokļuvām kalvē. Te nedzird vairs veseru sitienus. Klusumu pārtrauc tikai automatu sanēšana. Sakaitētām sagatavēm vajadzīgo formu piešķir milzu spiedes, kas attīsta simttūkstoš tonnu lielu spiedienu. Atsevišķi stāv gigantiska spiede. Tās jauda 50 000 000 tonnu. Dažas detaļas tai izgatavotas no neitronīta. Viscietākie metāli pakļaujas šīs spiedes «gribai».

Apstaigājot visus cechus, mēs tikai retumis satikām cilvēkus. Tie lielākoties bija operatori, kas

kontrolēja mašīnu un automatu darbu.

*

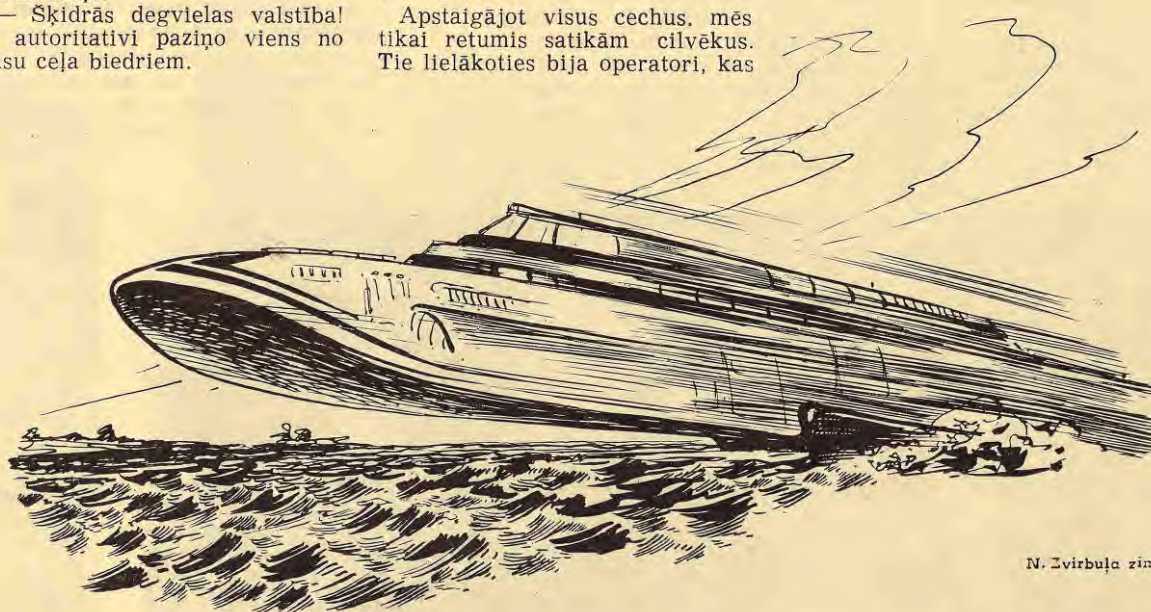
Mūsu ceļojums beidzies. Nav šaubu, ka tas, par ko stāstījām, vairs nav tālās nākotnes sapnis.

Taču katrs pilnveidots darbgalds, katra vāga neskartajās zemēs, katra atspoles kustība stellas mūs tuvina laikam, kad viss te aprakstītais būs mūsu «šodienā» vai pat «vakardienā».

Un ja šī apraksta autors sastapsies ar lasītājiem elektrobūsā vai jūras ekspresa salonā, mēs varēsim aprunāties par to, kas jau piepildījies un kam drīz jāpiepildās. Var nešaubīties: piepildīsies daudz vairāk, nekā mums izdevies apskatīt mūsu šā ceļojuma laikā. Un tad — nepārmēti autoram pārmērīgu pieticību. Viņš vienkārši gribējis, lai ceļojums būtu nevis kādā nebūt fantastiskā, bet pilnīgi reālā rītdienā, kuru mēs veidojam ar savu darbu.

J. Moraļevičs,
inženieris

N. Zvirbuļa zīm.

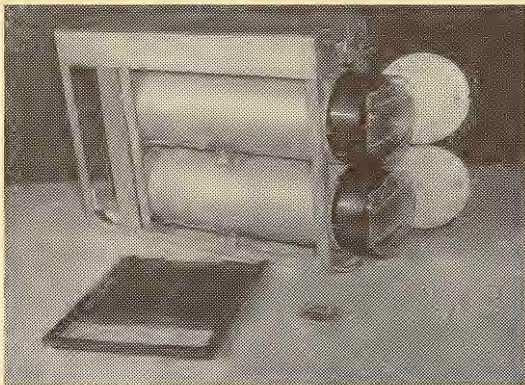
GIMENES VELOSIPEDS sevišķi iepatiksies tiem, kas vēlas ērti pavizināt savus bērnus. Nevajadzēs vairs tos sēdināt uz rāmja vai багаžnieka, jo šim nolūkam divritenim piebūvēts trešais ritenis un ierīkots ērts sēdeklis. Pagaidām jaunais braucamais rīks redzēts gan tikai izstādēs, taču jādomā, ka tas atradīs ceļu arī pie Rīgas velosipēdu ražotājiem un tie nekavēsies ar šo «pirmdzimto» iepriecināt patērētājus.

KĀPEC CILVEKIEM PATĪK VĒGLĀ MUZIKA? — šim jautājumam atbild pazīstamā komponiste Ludmila Ļadova padomju laikraksta «Moscow News» slejās, pastāstot par mūsu zemes populārākajiem komponistiem un viņu dziesmām, par vieglās muzikas izpildītājiem.

IZOLDE MAKAROVA, Maskavas Tekstilinstitūta 5. kursa studente brīvajā laikā ļoti labprāt nodarbojas ar peldēšanas sportu un, kopš darbojas V. I. Ļeņina vārdā nosauktā Centrālā stadiona peldbaseinā, viņai tagad iespējas trenēties visu gadu.

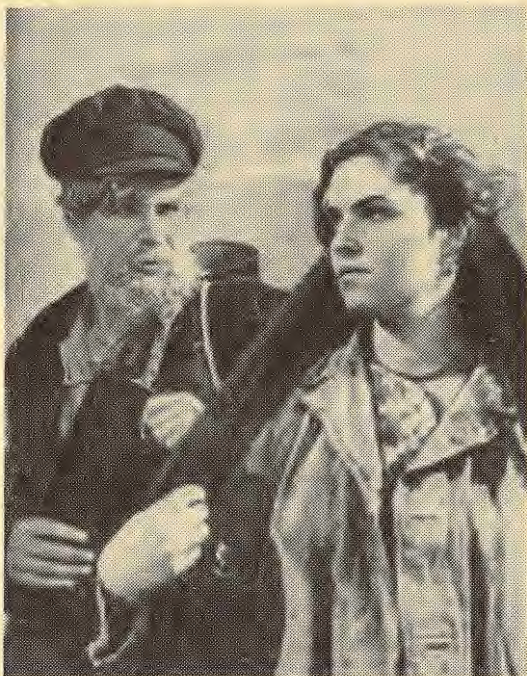

ATMIŅA... vai jums nav tā gadījies, ka pēkšņi kaut kas piemirstas? Visu laiku bija prātā, bet — vairs pie labākās gribas nevar atcerēties. Pat kabatlakatā iesietais mezgls nelīdz. Taču, lūk, šai «atmiņai», ko redzat attēlā uz galda, tādas lietas neatgādāsies — tā darbojas nevainojami. Faktiski uz galda ir divas «atmiņas» — līdz šim PSRS Zinātņu akadēmijas elektronu skaitļojamā mašīna «BESM» lietoja aizmurgurē redzamo «atmiņas» iekārtu, kas darbojas uz elektronu staru principa. Tagad šī «atmiņa» samainīta ar jaunu, priekšplānā redzamo nelielo plāksnīti, kas sastāv no ferīta aplīšiem, un ir daudz mazāka, nekļūdzīgāka, lētāka, ilgāk lietojama un ļauj elektronu skaitļojamai mašīnai izdarīt vienā sekundē caurmērā 10 000 operāciju.

TJAŅ-ŠAŅ vai tulkojumā — «debesu kalni» — saucas varenā kalnu grēda, kas aizņem lielu daļu Kirgīzijas PSR, kopgarumā vairāk nekā 1000 kilometru, vēl tālu iesniedzoties Ķīnas Tautas Republikā. Šis kalnu masīvs ideāli piemērots alpīnistu nodarbībām un pārsteidz ar savu krāšņumu: meži mijas ar gānībām, klinšainas augstienes ar sniegotām virsotnēm.

Kam gadās nokļūt Frunzē vai Almatā — neplemirstiet aizbraukt līdz Tjaņ-Šaņ. Brauciens būs to vērts.

«MALVA» — tā sauksies jaunā padomju mākslas filma, kuru drīz redzēsīm parādāmie mūsu kino teātros. Tā uzņemta Kijevā un Odesā pēc Maksima Gorkija dažu stāstu motīviem, pie kam filmas centrā izvirzīts Malvas — vitalas, pretrunu pilnas sievietes tēls. Šo lomu, kā jau viens otrs lasītājs, sevišķi liepājnieks, būs no attēla ievērojis, tēlo Dzidra Ritenberga — labi pazīstamā Valsts Liepājas Dramas teātra aktrise. Blakus viņai redzam otru filmas varoni — Vasiliju (aktieris P. Usovņičenko).

BĒRNI UN GALVENĀ MAĢISTRĀLE

105 bērni vecumā no 7 līdz 14 gadiem, 105 jaunas būtnes, kas tikko sākušas pasauli vērot kaut cik apzinīgām acīm un jau paguvušas tur saskatīt tik daudz sūruma, ka dažam labam tā atliekas palīks dvēselē uz visu mūžu un klusākā stundā — varbūt tā būs lietaina rudens novakare, varbūt kāds sniegpuutenis — nejaušs vārds vai kaut kas cits aizskars atmiņu stīgas un tad atgādinās: reiz bija tā... Bet viņi ne pie kā nav vainīgi. Viņi ir bērni. Mazs zēns, naktī pamodies, redzēja, kā māte greizsirdības lekmē nogalina tēvu. Viņš redzēja, kā māti apcietina. Pēc tam viņam stāstīja, ka māte pa ceļam uz Daugavpils cietumu vilcienā pakārusies. Bet zēnam ir jādzīvo. Lielas cilvēcības siltumā viņa dvēselē jāaizdzīst rētām, kaut kam jāstājas vecāku vietā. Viņš nedrīkst būt dzīvē lieks.

Es runāju par Alsviķu bērnu nama audzēkņiem, kas dzīvo 9 kilometrus no Alūksnes vecā muižas centrā.

Alūksnē augu dienu daudz cilvēku, jo rajons ievērojami paplašinājies. Afīšas vēsti, ka divas dienas bijuši jaunatnes svētki ar koncertu un karnevalu, ka būs estrades vakars ar savu konferansjē. Kinoteātri rāda vācu filmu par diviņu nedarbiem. Pavēcāka sieva stāv pie taksometru pietātnes un taujā līdzbraucējus uz Ziemeriem. Pa ielu prātīgi aizbrauc automašīna ar uzrakstu uz pakalējā borta: «Mācību». Veikali pilni laužu. Vietējā avīze raksta par lopkopības attīstību un par vecu kolchoznieku — izcilu grāmatnieku. Notiek partijas rajona komitejas kārtējā biroja sēde. Pāri laukiem gulstas bieza, piena balta migla un, kad uzpūš vējiņš, no kokiem kā mirdzošas bultas krīt ledus lāstekas un zari skan kā sarīkojumā pašdarbnieces villaines skārda piekarīņi. Var nojaust, ka tur, augšā, virs miglas ir skaidra, dzidra debess un tanī slīd kāda lidmašīna...

Tā ir dzīve, mūsu ikdienas lielā maģistrāle. Bet ne visi ceļi ir asfalta klāti, ne visi ir līdzieni un gludi. Dažreiz, nogriežoties no lielās maģistrāles, nākas redzēt arī salauztus ratus un iestigušus pajūgus. Cilvēku mājām un likteņiem pāri gējis pasaules vēsturē asiņainākais karš. Plecos arī vēl nastas no vecās pasaules, ko nevar tik vienkārši nomest. Dzīvē gadās arī nelaimes. Bet bērniem ir jādzīvo, tiem ir jāiet pa lielo maģistrāli.

Bērnu nama mācību daļas vadītājas Veltas Kechres kabinetā klusums — tāds klusums, kāds parasti ir tikai skolā, kad visās

klasēs stundas. Apakšā kaut kur noklaidz durvis, un tas izklausās tik neparasti skaļi... Kādā klasē meitene kaut ko sīkā balsītiņā lasa. Ko viņa lasa? Kāds ir viņas liktenis? Varbūt tā ir mazā meitenīte, kuru māte trīs gadus turēja pagrabā tikai tāpēc, lai mīļākais neuzzinātu, ka tai — ir bērns? Mazās veselība ir sagandēta varbūt pat uz visu mūžu. Bērnu nama audzinātāji viņu veda uz Rīgu pie specialistiem, lai uzlabotu redzi. Specialisti atbildēja, ka viņu spēkos nav izlabot to, ko sapostījusi māte. Bet varbūt lasītāja ir tā meitenīte, kas dzīvoja meža mājiņā nomalušos no cilvēkiem un kuras atmiņā palikusi tikai māte, jo tēvu tā nekad nav redzējusi? Kādu dienu viņa kaut ko jautāja mātei, kas istabā sēdēja krēslā. Bet māte neatbildēja, tā izskatījās tik savāda, kaut kā neparasti sakņupusi. Mazā piegāja klāt un satvēra mātes roku. Roka bija auksta. Piegadīgais cilvēka bērns pārbiņās, kaut kas nesaprotams, briesmīgs bija ienācis dzīvē, un viņa, šausmās kliegdamā, izskrēja no mājas. Viņa skrēja ilgi, ilgi, kļiedzienos aizraudamās, kamēr to atrada sveši onkuļi un aizveda uz bērnu namu.

Un pēkšņi mazās lasītājas balss tur, aiz sienas, klasē pārtrūkst — ir atskanējis zvans. Vecajā mājā iešalkojas jaunas skaņas, it kā tā būtu iesākusi citu dzīvi. Tie ir bērni, kas tagad pulcējas gaitenos. Ienāk mācību daļas vadītāja biedre Kechre. Sai vienkāršajā, nopietnajā sievietē ir kaut kas tāds, kas atgādina bērniņu un skolu, kaut kas tāds kustības, balss intonācijā, skatienā, ka uzreiz pateiksi — skolotāja. Iepazīstamies. Un runājam par cilvēkiem, viņu likteņiem un bērniem. Bet šeit, bērnu namā, mazos pilsoņu isās dzīves vēstures visiem puslīdz vienādas: tam nav tēva vai mātes, tam nav abu vecāku, tam vecāki ir, bet tiesa nolēmusi, ka labāk būs, ja mazais tomēr neaugs ģimenē; tas savu māti vairs neatceras, kaut gan tā ir dzīva, un viņai neklājas slikti... Kāds zēns kārtīgi raksta vēstules, tās ir sirsniņas, kaut arī burti vēl neveikli un rokraksts neizveidojies, tanīs mazais cilvēks stāsta par jauno pasauli, kas tagad viņam visapkārt, un viņš atceras arī tās dažas dienas no pagātnes, kad viņam klājies labi, un cilvēkus, kas viņam vēlejuši labu, bet šīs vēstules viņš nesūta mātei. Tās saņem kāda bibliotekare, kas viņam devusi lasīt grāmatas un domājusi par viņu. Kāda cita māte, kurai bija ļoti moderni saskrullēti mati, atvedusi savu zēnu uz bērnu namu, teica:

Sai klasē Aivaram atklājas zinību avoti, un viņš smej no tiem pilnu tiesu.

Nav lielāka prieka par to, kad paša rokām pagatavota laba, derīga lieta. Un to izjutis arī mazais Zanis.

Gadās arī šādas sarunas ar direktoru b. Vilcānu. Un, ka tās zēniem nav patīkamas, to var ļoti labi saprast. Bet viņi ir vismaz apņēmies turpmāk tādām pārrunām nedot vismazākā iemesla.

Mazās meitenītes, katra no tām tikko sākusi dzīvi skatīt daudz maz apzinīgām acīm. Un labi, ka šai sākumā viņām līdzī iet tāds jauks cilvēka biedrs kā muzika.

— Cik šausmīgi es viņu mīlu! Es katru nedēļu viņam rakstīšu pa vēstulei.

Viņa atrakstīja pāris vēstuļu un pēc tam aizmirsis bērnu nama adresi. Es domāju, ka arī zēns drīzumā aizmirsīs mātes adresi. Kad šo un arī vēl citus gadījumus pastāstīju kādam vecam kolchozniekam, vienkāršam lauku cilvēkam, viņš sacīja:

— Ir traki, ja cilvēku pēc no-

dzīvotas dzīves neviens pats visā pasaulē nepiemin ar labu vārdu. Pat bērni. Vai tas nav briesmīgi? Lāga nevarēju izsekot viņa domu gājienam, bet šie vārdi iespiēdās atmiņā.

Kāds tēvs ilgāku laiku bija proģām no ģimenes. Atgriezies, viņš atrada māju tukšu: sieva bija mirusi, bet dēls bērnu namā. Atnācis pēc zēna, viņš audzinātājiem sacīja:

Aina, tāpat kā citas vecākās meitenes, prot strādāt ar šujmašīnu. Viņas pašas sašuj vienkāršākos apģērba gabalus.

Ināra iemācījusi izadīt skaistus rakstus. Un tas ir ne tikai patīkami, bet arī derīgi.

Siltumnīcu uzbūvēja bērni, protams, audzinātāju vadībā. Un tagad šeit var ne tikai mācīties kopt augus, bet tā dod bērnu galdam arī pirmos zaļumus.

Šīs pašu darinātās lelles nepavisam nav tik vienkāršas kā izskatās. Tās ir aktrises un vakarā uzstāsies leļļu teātrī. Tad visiem būs interesanti un jautri.

Z. Legzdina foto

— Gribu dēlu aizvest uz mājām un parādīt jaunajai mātei — iepazīties vai ne. Varbūt atļaus man viņu paturēt...

Tas bija liela auguma, spēcīgs vīrs, viņa nodarbošanās — traktorists. Pēc divām nedēļām viņš atgriezās kopā ar dēlu. Neveikliem soļiem brīda pa bērnu nama gaitenim pie direktora.

— Nemiet tomēr atpakaļ. Neiepatikās...

Zēns dzīvo bērnu namā, kur viņam nekad šādi vārdi nebūs jādzird. Ar viņu kopā aug daudz tādu bērnu, kas vecajā dzīvē, palikuši bez uzraudzības, bez cilvēciska siltuma, bija kļuvuši līdzīgi mežonēniem. Bet te viņi atrada māju. Reiz vēlā rudens vakarā, kad ārā jau bija melna tumša, pie bērnu nama durvīm viens klauvēja. Tur, ārpusē stāvēja kāds noplīsis un nosalis puisēns,

kas bez kādiem pavadītājiem, tikai ar attiecīgajiem dokumentiem kabatā, bija atbraucis no Jelgavas. Viņu uzņēma tā, kā uzņem gaidītu un dārgu viesi. Zēns nomazgājās, apģērba tīras, siltas drēbes. Viņu aizveda uz virtuvi un pabaroja. Pēc tam ierādīja tīru gultu ar baltiem palagiem. Otrā dienā viņš saņēma somu, grāmatas, burtnīcas un aizgāja uz skolu. Bet tikai vēl iepriekšējā vakarā tas bija stāvējis aiz durvīm, un viņam bija lietas, ka nekas pasaulē nevar būt labāks par siltumu.

— Bērni pieķeras, ja viņi redz, ka tos mīl, — saka biedre Kechre.

Mūsu priekšā mapes ar bērnu dokumentiem. Daudz mapju. Nemam vienu. Tā ir kāda Rīgas zēna tā saucamā «personīgā lieta». Tajā, starp citu, mazā cilvēka raksturojums, datēts ar 1956. gada 9. augustu, ko izsniegusi iepriekšējā skola. Lasām: «Mācībās vājas sekmes, trešo gadu otrajā klasē. Ļoti nedisciplinēts, nekārtīgs, melo, kaujas, mīl paņemt citu lietas, regulāri bēg no skolas.»

Kā gan vienā mazā, cilvēciskā būtņē var ietilpt tik daudz sliktu īpašību?

— Varbūt vēlaties ar viņu iepazīties? — jautā mācību daļas vadītāja un tūlīt palūdz kādu audzēkni ataicināt šo zēnu. Lai atnākot ar grāmatām.

Kāds viņš izskatīsies? Droši vien padrukns. Nostājies pie durvīm, mīnāsies no vienas kājas uz otru. Raudzīsies šurp caur pieri, ar nodurtu galvu, neuzticīgi un naidīgi, it kā gaidāms sitieni.

Un viņš ir ienācis. Tas ir sīks puisēns, slaidis kā skalīns, tīri ģērbies. Viņa gaišajā skatienā daudz uzticības un cieņas. Viņš pasniedz mums savu grāmatu un burtnīcu sainīti un paliek stāvēt divus soļus no galda. Mēs gribam noņemt apvākojumu grāmatām, lai redzētu, kā tās saglabātas, un biedre Kechre, turēdama vienu rokā, viņam jautā:

— Vai atļauts?

— Lūdzu, — puisēns atbild.

Šķirstu grāmatas, burtnīcas, un no katras lappuses man pretī raugās tīrība, kārtība un bezgalīga rūpība. Kad mazais cilvēks aizgājis, lasu raksturojumu, ko viņa personīgajā lietā pēc pusgada ielicis bērnu nams: «Mācības grūtības nesagādā, sekmes labas un teicamas. Bija neglīts rokraksts, tagad uzlabojies, tas panākts vingrinoties. Sākumā izrādīja lielu pretestību, bet tagad labprāt veic uzliktos pienākumus. Mīl fizisku darbu. Palīdz mazākajiem, ir pieklājīgs.»

Sākumā izrādījis lielu pretestību... Kādu zēnu no Ventspils atveda divi pavadoņi, jo tikai divatā uzdrošinājušies braukt. Viņam nav vecāku. Māte bijusi, bet kara laikā bez vēsts pazudusi. Un tēvs... Reiz kāds šoferis paņēmis puiku pavizināt, pa ceļam parādījis kādu vīrieti un nīrgādāmieš teicis: «Palūk, kur iet viens no taviem tēviem.» Bet nesēn no bērnu nama zēna vecmāmiņai aizsūtīja vēstuli, kuru iepriekš deva viņam izlasīt: «Jūsu mazdēls pie mums ir slēpju noliktavas pārzinis, mācās labi, tur burtnīcas kārtībā. Domājam, ka no viņa vecumdienās vēl piedzīvosiet daudz prieka...» Pienāca atbilde. Vec-

māmiņa vēstīja: «Jums rakstot, raudu. Aiz prieka...»

Sai rakstā nav nosaukti ne bērnu, ne viņu vecāku vārdi. Tas darīts tāpēc, ka te runāts par mazo pilsoņu vakardienu, pie kuras viņi nav vainīgi. Viņiem jāskatās uz priekšu, nākotnē, ne atpakaļ. Paraugieties uzmanīgāk fotoattēlos, un arī jūs izjutīsiet kaut daļu no tā prieka, ko vecā māmuļa, kas dzīvo Ventspilī, jo tā ir šo mazo cilvēku šodiena.

No Strazdes bērnu nama, kur dzīvo līdz 7 gadi veci mazuli, atveda kārtējo bērnu grupu, lai viņi Alsviķos sāktu savas dzīves nākošo posmu. No rīta mazie pamodās, neizpratnē vēroja svešās telpas, un viņu pirmais vārds bija: «Kur auklīte?» Bet aukle nenāca, šeit tādu nav. Ieradās audzinātāji. Mazie sāka mācīties patstāvīgi apģērbties, uzklāt gultu. Pēc tam mācījās izmazgāt ausis, turēt kārtībā mantīņas, lasīt, rēķināt, darboties čaklo roku pulciņā. Viņi iemācījās visu darīt paši, bet katru viņu soli vēroja audzinātāji.

Es pazīstu vecu namdari, kas savā dzīvē uzcēlis ļoti daudz māju. Kad gadās kādai iet garām, viņš palenina soli, pat apstājas un ar acīm noglāsta celtni: to veidojušas viņa rokas, tanī ir daļa no viņa dzīves. Kāds zēns, iedams uz skolu, vienmēr apstājas pie koka, kurā viņa būvēts strazdu būrītis, un paskatās augšup. Arī citos kokos ir būriši, bet pie tiem viņš neapstājas — tie nav viņa darināti. Kad bērnu namā ieradās jau minētais zēns no Ventspils, mazais rīdzinieks un vēl daudzi citi, viņi pirmo reizi izjuta satraucošu prieku par labi paveiktu un vajadzīgu darbu, par lietām, kuras viņi paši bija veidojuši. Lejkannai bija izdilis caurums — viņi iemācījās to aizlodēt. Aprēķinot stundā tilpumus, viņi tur rokās geometrisku figuru maketus, kurus paši gatavojuši. Viņi uzbūvēja siltumnīcu un pagatavoja tai logu rāmjus. Sai siltumnīcā viņi paši audzē dārzeņus. Viņi nodarbojas ar automašīnām un traktoriem. Meitenes visam bērnu namam pašu veļu, un arī zēni mizo kartupeļus — pašā mizots ir daudz garšīgāks. Un tad audzinātāja saka: «Redzi, draugs, nemaz nav tik viegli to un to padarīt vai uzbūvēt. Bet padomā tikai, cik daudz cilvēku strādājuši, lai būtu burtnīcas un grāmatas. Vai tad maz drikst tās turēt netīras, nosmulētas? Nedrikst. Tanīs ir cilvēku darbs.»

Un tā viņus, šos mazos pilsoņus, katru dienu apņem cilvēciskais siltums, kāds ir labā, kaut arī lielā gimenē, no priekš par darbu, ko paveikušas pašu rokas.

Es skatos nelielā fotouzņēmumā: 7. klases audzēkņi ekskursijā uz Grūbes spēkstaciju. Priekšplānā bērnu bariņš, aizmugurē — elektrostacija. Bērni attēlā tik mazīgi kā sērkokči. Bet paies gadi, un dažs labs nopietns, izglītots, dzīvei labi sagatavots cilvēks, paņēmis šo pašu kartīti rokā, savilņots iesauksies: «Paklau, bet šis knīpa taču esmu es!» Iesauksies un atcerēsies Alsviķu bērnu namu...

Dzīve ir plaša, tanī ceļu daudz. Tomēr ne visi tie asfaltēti. Bet jādōmā par dzīvi. Jādōmā par to, lai pēc iespējas mazāk bērnu novirzītos no galvenās maģistrales.

Ē. Vilks

KĀ SAVĀ ĢIMENĒ

Kad Liepājas rajonā piemin kolchozu «Padomju Latvija», tūlīt dzird atsauksmi:

— Stipra, augoša saimniecība.

Ja jūsu sarunas biedrs ir kāds no rajona vadītājiem vai cita kompetenta persona, tūlīt seko arī virkne skaitļu par to, kā pieaug izslaukumi un ražas, kā ceļas kopienākumi, kā izvērsas celtniecība.

Šie skaitļi neapšaubāmi liecina — kolchozs nostiprinās no gada gadā.

Bet ko no tā gūst paši kolchoznieki?

Aizbrauksim uz vietas un pakatīsimies.

MIKELIM VIRKAVAM PAŠAM SAVA RĪGA

Mikēlis Virkavs pamodās, kad istabā vēl bija pavisam tumšs. Pa vecam paradumam viņš sāka taustīties pēc sērkociņiem, lai aizdedzinātu petrolejas lampu. Bet tad viņš atcerējās; noknākšķēja slēdzis, un pie griestiem iedegās elektriskā gaisma.

Kad sieva pārņāca no kūts, abi vēl ilgi tiksmīnājās par jaunajām ērtībām, kas viņu dzīvē iegāja kopš vakardienas, ērtībām, kas pilsētņiekam liekas pašas par sevi saprotamas, bet laucīņiekam ir vesels apvērsums.

— Kā mēmi palika mūsu lopiņi, kad kūti iededzināju elektrību, — pajokojā sieva.

Bet vīrs piegāja pie radioaparata, un istabā atskanēja diktora balss:

— Klausieties pedējās ziņas.

Arī radio ir jaunums Virkava mājās. Tas iegādāts par premijas naudu. Kolchoznieki atzinīgi novērtējuši vecā piena vedēja darbu — nav jau viegli cilāt smagās kannas, pat grūti aprēķināt, cik tonnu pa dienu iznāk.

— Nu mums pašiem sava Rīga, — priecājas veciši. — Ir elektrība, ir radio. Jāsāk tik krāt

nauda televizoram — stāsta, ka jau vasarā arī pie mums varēs redzēt. Nekas tad mums netrūks — gan teatris, gan kino pašu mājās.

Elektrostacija Sikšņu ciemā ir jau vairākus gadus. To uzdāvināja šefi — Liepājas korķu un linoleja fabrikas kolektīvs. Bet labuma no tās visu laiku bija tikai tik daudz, ka bija gaisma kolchoza centrā un tuvākajās saimniecības ēkās.

— Tā tālāk neiet, — teica reiz valdes sēdē kolchoza priekšsēdētājs Arturs Biedrs. — Kamēr kolchoznieki neredzēs, ka par viņiem rūpējas, varat runāt, cik gribat, ka viņi te saimnieki, neviens tā kā tā sirds dziļumos tam neticēs.

Priekšsēdētājam bija taisnība. Tā jau radās tas «apburtais loks», par kuru pedējos gados tik daudz rakstīja un runāja. Sliktiem dzīves apstākļiem seko nolaidīgs darbs, kolektīvā saimniecība slīd uz leju, rokas nolaižas pavisam, kamēr no kolchoza paliek nosaukums vien. Un lauzt šo loku var tikai tad, ja iedves cilvēkiem pārliecību, ka var būt arī citādi. Bet šī pārliecība nerodas no vārdiem vien.

Viegli teikt — elektrificēt kolchozu. Tūkstošiem vissarežģītāko problēmu tūlīt izaug ceļā. Bet, ja ir laba griba un netiek žēloti pūliņi, visi šķēršļi ir pārvarami.

Kolchozā «Padomju Latvija» darbojas ipatņēja «fabrika». Uztiņūši uz lielas spoles diez no kurienes iegūto biezo kabeli, vīri to sadala atsevišķās vara dzīslās un pēc tam savērpj atkal pa vairākām kopā — tā, kā prasa elektrīķi.

Vieglis jau šis darbs nav. Bet tas virzās uz priekšu, un arvien tālāk no kolchoza centra aizstiepas elektriskie vadi, arvien jaunās kolchoznieku mājās iedegas gaisma. Cilvēki redz — par viņiem rūpējas.

— Nu mums pašiem sava Rīga, — priecājas Virkavi.

JAUNĀS MĀJAS IEMĪTNIECES

Margīetei Beķerei kolchozā nepatika, un viņa aizgāja projām. Bet drīz nolēma atgriezties.

— Tuvāk mājām tomēr labāk, — nosprieda jauniete un atņāca pie kolchoza priekšsēdētāja lūgt kādu darbu.

— Par slaucēju strādāsi?

Beķere piekrita. Nebija gan viegli, it īpaši tāpēc, ka no mājām līdz kūtij katru dienu jānoštaigā krietns gabals. Daudzas kopējas jau aizgāja citā darbā tāpēc vien, ka lopu novietņu tuvumā nebija piemērotu dzīvokļu.

Bet Beķere turējās. Viņa zināja — kolchoza valde dara visu, lai apgādātu slaucējām piemērotus dzīvokļus. Daudzās novietnēs izremontēja vecās mājās, bet

un ērtas, un ne ar ko neatšķiras no pilsētas dzīvokļiem. Iemītniekiem ir arī pretenzijas pret celtņiekām, — tie, piemēram, «aizmirsuši» kūtiņu pašu govīm — bet visu atsver tas, ka tuvu līdz darba vietai. Lopkopējām tas sevišķi svarīgi.

Apmēram 17 tūkstoš rubļu izmaksāja kolchozam katra no šīm mājām. Var droši teikt — šāds kapitāla ieguldījums atmaksājas ar uzviņu. Pastāvīgi kadri lopkopībā taču nozīmē lielāku ražību, lielākus ienākumus.

DIVI PROCENTI

— Kamēr tu esi vesels un vāri strādāt, par tevi rūpējas. Bet, kad tev vairs nav spēku, tu neviens neesi vajadzīgs.

Ir vēl kolchozi, kur šie ar rūgtumu teiktie vārdi atbilst patiešībai. Arī spēcīgi un veselī cilvēki šādos kolektīvos neļūtas omulīgi. Ja palīdzība nenāk cītiem, arī tevi pašu gribot negribot nomāc domas par nākotni. Darbam par labu tas nenāk.

Kolchozā «Padomju Latvija» ir pavisam citādi.

Jau trešo gadu guļ uz gultas Margriete Trankale. Viņai nav ne radu, ne tuvinieku. Bet pamesta viņa neļūtas. Kolchozs algo speciālu kopēju, maksā viņai 100 rubļus mēnesī un piešķir slimniecei pilnu uzturu. Nav aizmirsta arī nauda zālēm...

Kur rodas līdzekļi tādiem izdevumiem?

Tie ir tie divi procenti, ko atskaita pašpalīdzības kasei. Katru gadu tur ieplūst ap 6000 rubļiem naudas, 4—5 tonnas graudu, 6—7 tonnas piena, 400 kilogramu gaļas.

Tas nav visai daudz, bet pašam nepieciešamākajam, kārtīgi saimniekojot, pietiek. Rozenbachu ģimenē, piemēram, ir seši bērni, vecākiem vieniem tos uzturēt grūti. Arī Dreiji ir daudz bērnu ģimene. Viņiem talkā nāca kolchozs — nopirka mazajiem visas vajadzīgās drēbītes.

Katru pirmdienu no kolchoza uz Rucavu dodas pajūgs ar produktiem. Tos piegādā skolai, lai pabarotu ar bezmaksas pusdienām un vakariņām tos kolchoznieku bērnus, kas dzīvo internatā un kam vajadzīga palīdzība. Arī šie produkti nāk no divprocentīgā fonda.

Tā jau pieņemts ģimenē — kad vienam klājas grūtāk, tad pārējie nāk talkā. Un tieši šī vienotā kolektīva izjūta nodrošina arī saimnieciskos panākumus.

V. Pakraste

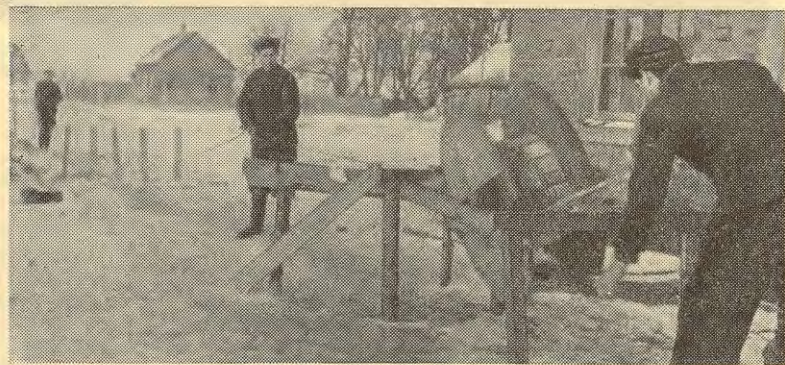

Elektrīķis Alfreds Diedišķis pie vadības pults.

centrā strauji auga divas jaunceltnes lopkopēm.

Tagad jau pāris mēnešu Beķere dzīvo jaunajā dzīvoklī. Otru istabu apakšstāvā ieņem draudzene Dzidra Dobeļe, bet augšstāvā dzīvoklis piešķirts slaucējai Lidijai Levenšteinaī. Arī viņa, tāpat kā daudzi citi, savā laikā devās projām no kolchoza, bet, kad no radiem un paziņām uzzināja, ka te sākuši pūst citi vēji, pārņāca atpakaļ.

Istabas jaunajās mājās gaisma

Liepājas rajona kolchozā «Padomju Latvija» dažkārt jāierīko sava elektriskā vadu «fabrika».

Z. Kipsta foto.

Kvēlā sirds

Liepājas pilsētas padomes deputate un ielu komitejas priekšsēdētāja Alise Kunika.

Neliela auguma sieviete, kurai no lakatiņa izlīdusi sirmu matu sproga, atvēra durvis un palaida sev pa priekšu pulciņu bērnu. Tad viņa šo zinātkāro un priecīgo saimi izvadāja pa visām vietējā novadpētniecības muzeja zālēm.

— Trokšņot nedrīkst! — brīžiem viņa norāja kādu pārāk skaļu draiskuli.

Pamatīgi iepazīnušies ar muzeju, neparastie apmeklētāji virzījās uz izeju.

— Vai no bērnodārza, vai? — apjautājās muzeja dežurante.

— Nē, tie visi ir mani mazbērni, — skanēja atbilde.

— Tik daudz mazbērnu? — brīnījās jautātāja.

— Kā redzat, — smaidīdama atteica jau pavecā, bet dzīvespriecīgā Alise Kunika.

Liepājas pilsētas deputates un ielu komitejas priekšsēdētājas Alises Kunikas uzņēmību tiešām var apbrīnot. Tuvākās apkaimes iedzīvotāji un bērni viņu sauc par vecmāmiņu Alisi. Iepazīstoties ar šo enerģijas pārpilno un darbīgo sievieti, neviens neteiks, ka viņai jau ir 68 gadi.

Alise Kunika ir daudz savā mūžā piedzīvojusi. Bijušas gan saulainas, gan arī apmākušās dienas. Ap trīsdesmit gadu nostrādājusi par telefonisti, viņa aizgāja pelnītā atpūtā. Dzīvoja nelielā mājīnā, ko uzcēla par saviem ietaupījumiem. Pilnīgs miers un klusums. Ko gan vēl vairāk vēlēties vecumā? Taču Alisi Kuniku vēl neapmierināja. Viņai arvien tās gribējās būt darbīgai, būt ļaudīs.

Liepājas dienvidpusē, kur atradās Alises Kunikas mājiņa, sākumā līdz pat ezeram bija viens vienīgs klajums. Bet drīz vien te cita pēc citas sāka pacelties strādnieku ģimenes mājiņas. Pamazām kaimiņi iepazīnās un sadraudzējās. Viņi sanāca kopā, lai izraudzītu savu ielas komiteju. Tās sastāvā bija arī Alise Kunika. Sākumā viņa izpildīja

sekretāres pienākumus, bet vēlāk to ievēlēja par priekšsēdētāju.

Apkārtējo mājiņu iemītnieki pa dienu aizgāja darbā. Daudziem bērni palika bez uzraudzības, klaiņoja apkārt, blēņojās. Krustmāte Alise sāka pulcināt mazos pie sevis. Viņa kopā ar tiem pastaigājās, sarīkoja ekskursijas uz muzeju, gāja uz jūrmalu, apmeklēja kinoizrādes, sarīkoja izbraukumus ar automašīnu vai vienkārši pastāstīja pasakas.

Vecāki sāka runāt, ka vajadzētu biedrenei Kunikai par viņas svētīgo darbu kaut kā atlīdzināt. Kad krustmāte Alise to uzzināja, viņa sašutusi teica: «Kā gan jūs tā varat runāt?! Ir galvā neņemiet domas par samaksu!»

Kādreiz Alise Kunika iegriezās pilsētas padomē un izteica savus apsverumus:

— Nē, jūs uzklausiet mani kā nākas. Vai tas ir pareizi, ka mūsu sievietēm jāiet pēc ūdens veselu kilometru?

— Ierīkosim, ierīkosim jums sūkni, — atbildēja pilsētas padomes darbinieks.

— Tikai pieraugiet gan, biedri, lai nebūtu pārāk ilgi jāgaida, — neatlaidās nemierīgā apmeklētāja.

Ģimenes mājiņu iemītnieks neapmierināja autobusu satiksme ar pilsētu. Tie gāja tikai līdz pulksten astoņiem vakarā, bet, ja iznāca vēlāk atgriezties no teatra vai kino, bija jānāk kājām. Alise Kunika panāca, ka nokārtoja arī šo jautājumu.

Pirms diviem gadiem biedrene Kuniku izvēlēja par Liepājas pilsētas Darbaļaužu deputātu padomes deputāti. No šā brīža pienākumu un uzdevumu viņai radās vēl vairāk. Deputate Kunika nav izlaidusi nevienu padomes sēdi, pēc viņas ierosinājuma iesākta jaunas skolas celtniecība, kur mācīsies šā rajona bērni.

Grūti tagad pateikt, kam pirmajam ienāca prātā doma par sarkanā stūrīša iekārtošanu. Taču ielas komitejas priekšsēdētāja deputate Kunika ierosināja šo jautājumu pilsētas padomē. Tur viņas lietišķo priekšlikumu atbalstīja. Tagad vienā no ielas komitejai piederošajām mājiņām ierīkots ērts sarkanais stūrītis.

Pagājušajā gadā daži izteica vēlēšanos sarīkot ekskursiju pa republikas pilsētām. Kādu svētdienu ekskursanti automašīnā devās ceļā. Šī patīkamā izbrauciena organizētāja atkal bija Alise Kunika. Vēl ilgi ļaudīs pieminēja šo ekskursiju, atceroties apmeklētās pilsētas — Aizputi, Kuldīgu, Kandavu, Sabili, Jelgavu, Ķemerus un Rīgu.

— Pagājušajā gadā, — stāsta Alise Kunika, — mēs bijām Igaunijā, bet šogad gatavojamies apmeklēt Klaipedu, Kauņu un Viļņu. Dalībnieku, tāpat kā pagājušajā gadā, salāsies ap četrdesmit.

Nē, ļaudīm, kas dzīvo šajā pilsētas daļā, nav jāgarlaikojas. Vakaros uz mēģinājumiem pulcējas

mākslinieciskās pašdarbības kolektīvs. Iedzīvotāji vēl atceras dienu, kad atklāja sarkano stūrīti. Kā īsti artisti uzstājās dziedātāji, deklamētāji un dejojāji. Bet pašlaik tiek sagatavoti jauni priekšnesumi programai.

Ielas komitejai Nr. 22 skaitās trīsdesmit piecas mājas. Seit dzīvo zvejnieki, metalurģi, pensionāri. Komitejas priekšsēdētāja tos visus labi pazīst, tāpēc arī nav jābrīnās, ka viņai izdevies radīt tik saliedētu kolektīvu.

— Lūk, tā ir mūsu rokdarbu pulciņa vadītāja, — b. Kunika mūs iepazīstina ar vecāku sievieti Ainu Atāli. — Viņa ir mājsaimniece un mūsu pulciņu vada jau piecus gadus. Tajā darbojas astoņpadsmit mājsaimnieces un skolnieces. Visjaunākajai rokdarbniecei Irenei Dargevicai ir 10 gadu. Meitene labi prot izšūt. Ielu komiteja vairākkārt ir sarīkojusi pulciņa māksliniecisko izšuvumu un adījumu izstādes.

Kad noorganizēja kori, tajā pierakstījās vairāk nekā 20 dalībnieku. Bet nebija diriģenta. Vajadzēja prasīt palīdzību muzikas skolai. Pēc dažām dienām pie Alises Kunikas ieradās jauniete.

— Mani sauc par Mariju Bumbieri, — viņa teica, — esmu ar mieru vadīt jūsu kori.

Kas gan iedomājās, ka samērā nelielajā kolektīvā var būt tik daudz talantu. Pašdarbības pasākumos piedalās dažāda vecuma cilvēki: gan padzīvojuši ļaudis, gan jaunatne.

Mājsaimniecei Jetei Spirgei ir jau 65 gadi, taču viņa ir ļoti rosiņa koriste. Korī dzied arī 56 gadus vecā Liza Sulce.

Taču pēc skaita pats lielākais ir deju kolektīvs. Tajā vairāk nekā trīsdesmit dalībnieku. Vecākajai dejojājai Margrietai Reinholdei ir 62 gadi. Pašas jaunākās dejojājas ir Dzidra un Daina Meņģes. Pirmajai ir tikai 6, bet otrai 7 gadi.

Dramatiskais kolektīvs, kuru vada 17-gadīgā pastniece Biruta Sulce, iestudējis divus viencēlienus. Bet mājsaimniece Silvija Jansone ir lieliska deklamētāja.

Mans stāsts nebūtu pilnīgs, ja es neatgādinātu, ka sarkanajā stūrītī tagad ir bibliotēka, tiek rādītas filmas un lasītas lekcijas. Kolektīvs rosiņi gatavojas pilsētas festivalam.

Izejam ar Alisi Kuniku uz ielas. Dzirdama netālās jūras šalkšana.

— Mūsu ļaudis ir nolēmuši visu šo krastmalu pārvērst plaukstošā dārzā, — stāsta deputate. Pagājušajā gadā jau iestādījam vairāk nekā tūkstoš augļu kociņu. Pie katras mājas mums būs savs dārzīņš.

Taču ielas komitejas priekšsēdētāja noklusē to, ka šā pasākuma veikšanā lieli nopelni ir taisni viņai, ka viņa pirmā to ierosinājusi un daudz rūpējusies par stādāmā materiāla sagādi.

Nobeldzot savu rakstu, vēl gribu pateikt, ka arī šogad Liepājas pilsētas 156. vēlēšanu apgabala vēlētāji par savu deputātu ievēlēja Alisi Kuniku.

— Cilvēks ar dedzīgu sirdi, — tā par viņu runā vēlētāji.

Jā, tā ir patiesība. Alise Kunika tiešām ir īsts padomju cilvēks ar dedzīgu un atsaucīgu sirdi.

V. Čečotkins.

Mājsaimniece Jete Spirge ir arī čakla koriste, bet šoreiz viņa deklamē par «Čaklo Grietiņu».

Divas Birutas — Sulce (no kreisās) un Alksnīte dejo baltkrievu tautas deju «Bābiņas».

Arī mazie neatpaliek. Izteiksmīgi «Jautrajā gatvē» virpuļo mazā Dace Bendorfa.

Z. Kļipsta foto.

Dūkotiis

S T A S T S

VLADIMIRS TENDRĀKOVIS
Tulk. A. TIRZMĀLA

A. Stankeviča zīm.

(I. turpinājums)

— Nekas, nekas. Dzīvs ir, — pār abiem atskanēja Kņazeva mūdrā balsis. — Kaut kā jānogādā uz slimnīcu, kaut vai pie mums uz ciemu pie feldšera.

Vasilis pietrūkās kājās un lūdzošu skatienu pavērs apkārtstāvošajos pasažieros:

— Puiši! Biedri Kņazev! Palīdziet man. Uztaisīsim nestuves...

— Nu, vai tad mēs kādi nejutīgi koka gabali, ka nepalīdzēsīm! Palīdzēsīm! — Kņazevs pārlaida skatienu klātesošajiem. — Zēl tikai, ka vīriešu mums tā pamaz.

— Redziet nu, cik tālu noved bezatbildība! — leitnants atkal sāka ālēties. — Cilvēku sakropļojuši!

— Mitja, nu kāpēc par to jāklaigā! — pietvikusi un cenzdamās nevienā neskatīties, sieva sāka viņu mierināt. — Ar klaigāšanu nekā nepalīdzēs.

— Nē, tā ir cūcība! Vienaldzīgi izturēties pret noziedznieku!

— Mitja! Es tevi lūdzu!

Vasilis metās projām, lauzdamies caur krūmiem, klupdamis krizdams noskrēja lejā pa nogāzi līdz upītei, izrāva no žoga divas kārtis, uzlika tās uz pleca un atnesa līdz mašīnai. Sagādes aģents steigīgi novilkā savu platu lietusmēteli, palikdamis tikai tādos kā pūkām norūzējušos svārciņos, kas bija par šauriem pat viņa sīkajam augumam. Kārtis iebāza uz iekšpusi ievilktajās piedurknēs, mētelim aizpogāja visas pogas, uzmeta vēl vīrsu vecu, pēc benzīna smaržojošu brezenta gabalu, kas atradās mašīnā. Visu to vēl šā tā sasaistīja ar virvi, un iznāca gan ne visai ērtas, bet tomēr nestuves.

Vasilis un Kņazevs, lūdzoši mierinādami: «Pacieties, pacieties, brālīt...» un cik vien iespējams uzmanīgi, viens aiz padusēm, otrs pieturēdamis dubļainās kājas, nolika puisi uz nestuvēm. Pūsis neivaidejās, neiekliedzās, tikai skaļi nosēcās caur sakostajiem zobiem.

— Vienosimies tā... — Kņazevs noskatījās ap nestuvēm sapulcējušajos ļaudīs. — Vajag, lai spēki būtu vienādi. Es nesīšu pāri, nu, teiksim, ar Sergeju Jevdokimoviču, — Kņazevs norādīja uz sagādes aģentu, kas stāvēja sarāvis savos īsajos svārciņos. Tas par atbildi padevēģi pamāja ar galvu. — Tu, Dergačov, nesīsi pāri ar leitnantu.

— Bet es uzskatu... — jaunākais leitnants kā skaldīt noskaldīja, — ka mums nekur nekā nav jānes! Nekavējoties jāizsauc uz šejieni ārsts un iecirkņa milicis.

Pirmoreiz pa visu šo laiku Vasilis drūmi iebilda:

— Neaizbēgšu, nebīsties... Bet skriet uz turieni un atpakaļ nav vairs laika.

— Tiesai ir svarīgi, lai viss paliktu uz vietas tā, kā bija.

— Mitja, tās taču ir muļķības! Ak dievs, cik muļķīgi un kāds kauns!

— Nataša, tu nekā nesaproti!

Sievietes, kas līdz šim bija tikai līdzjūtīgi nopūtušās, tagad sāka skaļi izteikt savus spriedumus.

— Slinkums nest putniņam!

— Te cilvēks mirst nost, bet viņš...

— Bet kas tad tur, mīļās, ko brīnīties — svešas bēdas muguru neliec.

— Jauns un izglītots, bet...

— Mūsdienu jaunatnei jau kauna vairs tikpat kā nav.

— Mitja, tu nesīsi! — šaurie pleciņi uzrauti, rokas nervozi burza uz krūtīm zīda lakatiņa stūrus, zāļa, saplosīta lapiņa iekērusies sacirtotajos matos, pie deniņiem kā dzimumzīmīte pielipusi dubļu pīcipa, mīlgajā, vienkāršajā sejā sarkani plankumi, bērnišķīgi atklātajās, pelekājās acīs — asaras, tās lūd.

— Mitja, tu nesīsi! Tu neatteikties!

— Nataša, tu nekā nesaproti!

— Nē, es visu saprotu, visu! Mitja! Tu nesīsi! Vai arī...

— Kas par — «vai arī»?

— Vai arī es braukšu atpakaļ uz mājām. Es nedzīvošu ar tevi! Es nevaru! Kāds tu esi! Kāds tu esi nelabs!

— Nataša!

Nataša piespieda pie acīm cieši sažņaugtās dūrītes. No vienas kājocīga zaķa auss rēgojās lakatiņa stūris.

— Nataša...

Viņa atrāva plecu no viņa rokas.

— Neaizskar mani! Ne-le-re-dzu tevī Negribu tevi acīs redzēt! Tad tāds tu esi!... — Viņa piespieda rokas ar saburzīto lakatiņu pie krūtīm un piegāja pie Kņazeva: — Es nesīšu! Es! Nebaidieties, es esmu stipra. Es varēšu, tikai viņu vairāk nelūdziet! Nevajag! Nelūdziet! Tad tāds viņš ir! Tad tāds viņš ir!

Kņazevs, samulsis un it kā vainīgs juzdamies, taustīja ar pirkstiem brūci uz valga, bet Vasilis, kas stāvēja viņam blakus — saviebās. Sajā brīdī viņam viss sagādāja asas sāpes.

Sievietes atkal sāka paklusu sačukstēties.

— Iekritusi meitenīte...

— Sarksti nu visu mūžu tāda koka gabala dēļ!

Jaunākais leitnants stāvēja visu priekšā savā formas tērpā, kam divas pogas bija izrautas ar gabalu, pārējās, spoži notīrītas, spīdēja kā iepriekš. Viņa puiciski atjēkušās ausis pietvikušās dega gluži kā rudens salnas skartas kļavu lapas.

— Kas tur ko runāt, — Vasilis noteikti sacīja, — gan tiksīm galā. — Un noliecās pie nestuvēm.

Kņazevs ķērās klāt pie otriem rokturiem un nobrīnījās.

— Oho! Smags gan ir pušis!

Ievainotais sāka stenēt.

Iesāpus, solīti pie soliņa, cenzdamies ar nestuvēm neieķerties krūmos un nekratīt tās, iznesa līdz ceļam.

Nestuvēm sekoja sagādes aģents un leitnanta sieva, bēdīgi šņaukdamās lakatiņa stūri. Sievietes sačukstējās savā starpā, un nokliedza pakāļ:

— Vai tad mums arī palīdzēt, vai?

— Palieciet vien, gan aiznesīsim! — Kņazevs aizsēties atbildēja.

— Apkopsim te, varbūt vēl panāksim.

Leitnants turpināja stāvēt pie apgāztās mašīnas un ar zābaka purngalu urbināja zemi.

Mazā procesija, ceļa malā atpūtušies, lēnām gāja projām pāri kalnam. Sākumā ceļmalas zāle tos aizsēpa līdz pusei, tad līdz pieciem, un beidzot tie pazuda skatienam pavisam... Tikai tumšā akmens trulie sāni rēgojās pret pelekajām debesīm.

Sāka jau manāmi kreslot. No upes puses atskrēja valgs vējiņš un ieačukstējās lapās. Sievietes, paklusu sarunādāmās, kārtoja mantas un nepieversā leitnantam nekādas uzmanības.

Pekšņi viņš pacēla galvu, paskatījās zālē un krūmos izmētātajā veļā un, kaut ko meklēdamis, laikam cepuri, sāka nervozi roslīties. Neatradis, atmeta ar roku un metās uz ceļa pusi. Nogāze, pie pašas ceļa malas paklupa, atkal pietrūkās un klibodams sāka skriet uz to pusi, kur bija aizgājuši ar nestuvēm.

— Subjektīvam iekoda kaulā.

— Sirdsapziņa sāka runāt.

— Skuķis gan sirsniņš viņam ir gadījies.

— Tadi «frukti» vienmēr nosmeļ krējumu.

Večiņa nopūzdamās apsēja tukšo grozu ar lakatu, piecēlās un piegāja pie vaļējā kofera.

— Ak, ak, ak! Visas mantiņas viņiem izbārstītas. Savākt, mīlīši, vajadzētu. Tāpat jau savai ligzdīnai krāts. Ak-ak-ak!...

6.

Kājas slidēja glumajos dubļos. Un, kaut arī Vasilis nestuvēm bija paņēmis vistīevākās kārtis, tomēr to gali bija resni un grūti turami, pirkstiem tos nevarēja aptvert. Ievainotais bija smags. Pie vismazākā satricinājuma viņš iekliedzās.

Pēc divdesmit soļiem Vasilis, kas gāja priekšgalā, juta, ka vairs nevarēs noturēt kārtis galus, ja neapstāsies, un tad ievainotais nokritīs.

— Nikolaj Jegorovič, — viņš vārgi pasauca Kņazevu, — pālesim sāpus. Nav spēka vairs. Baidos, ka nenoturēšu...

Uzmanīgi nolaida nestuves uz zemes, tieši uz slapjās, samīdītās zāles. Kņazevs atvilka elpu.

— Smags ir jaunais cilvēks. Es, ja tā rēķina, tikai zābakus nesu, ij tad piekusu.

Vasilis berzēja notirpušās delma locītavas.

Pūsis gulēja uz muguras, mazliet saliecis ceļgalus, un ar rokām turēja vēderu. Seja viņam aizvien vēl bija sārtā, it kā viņš tikko kā naktu no pirts.

Sagādes aģents ar neslēptu žēlumu savā sīkā, neskūtajā sejā apskatīja ievainoto, gluži kā aptaustīdamis ar kustīgajām, melnajām acīm.

— Divatā nekādi neaiznesīsim, — viņš sacīja, — nemsim četratā.

— Kur tad ceturtais ir? — Vasilis jautāja. — Meitenel taču neļiksi.

— Nē, nē, es varēšu gan. Nesīsim, es jūs lūdzu!

— Kas vēl nebūs? Rokas jau mums nenokritīs, — Vasilis atkal gribēja noliekties pēc nestuvēm un satvert kārtu galus.

— Nemuļķojies, Dergačov! Cilvēks dod labu padomu, — Kņazevs viņu atturēja. — Mēs jau zinām, ka tu tagad esi gatavs pārrauties. Va dzi, meitenī, ķeries klāt vienā pusē pie kājām... labajā, labajā pusē — tur ērtāk turēt. Es kopā ar Vasiliju — pie galvas. Sergej Jevdokimovič, ko tu vēl gaidi? Nu, rei-zē! Uzmaniģāk, uzmaniģāk!... Nekas, puis, pacieties, kā nebūt jau līdz galam aiznesīsim. Soli spert reizē!...

Taču četratā ieturēt soli uz slidenā ceļa bija grūtāk. Nestuves sāka sūpoties, un slimais iekliedzās.

— Uzmaniģāk, pakāļēte negrudīties vīrsū!

Divdesmit pirmās kilometru stabs bija jau tuvu, uz tā varēja paskatīt ciparu.

Negaidot pie nestuvēm piekliboja leitnants. Kādu mirkli viņš klusēdamis soļoja blakus sievai. Nataša, saspringtajās rokās turēdamas kārtu galu, ar pūlēm gāja pa dubļiem, kur gumijas botes ik uz soļa iestrēga mālos. Galvu noliekusi, viņa vīra nemaz nepamanīja.

— Nataša, dod man...

Nataša neatbildēja.

— Vai dzirdi? Dod, es nesīšu. Tev taču ir grūti. Nu...

— Netraucē!

— Es pārsteidzos... Nu, dod, es nesīšu!

Leitnants pieķērās pie kārts gala. Nestuves sašūpojās, un slimais ievaidējās.

— Ej projām! Arī te tu tikai traucē.

— Nataša...

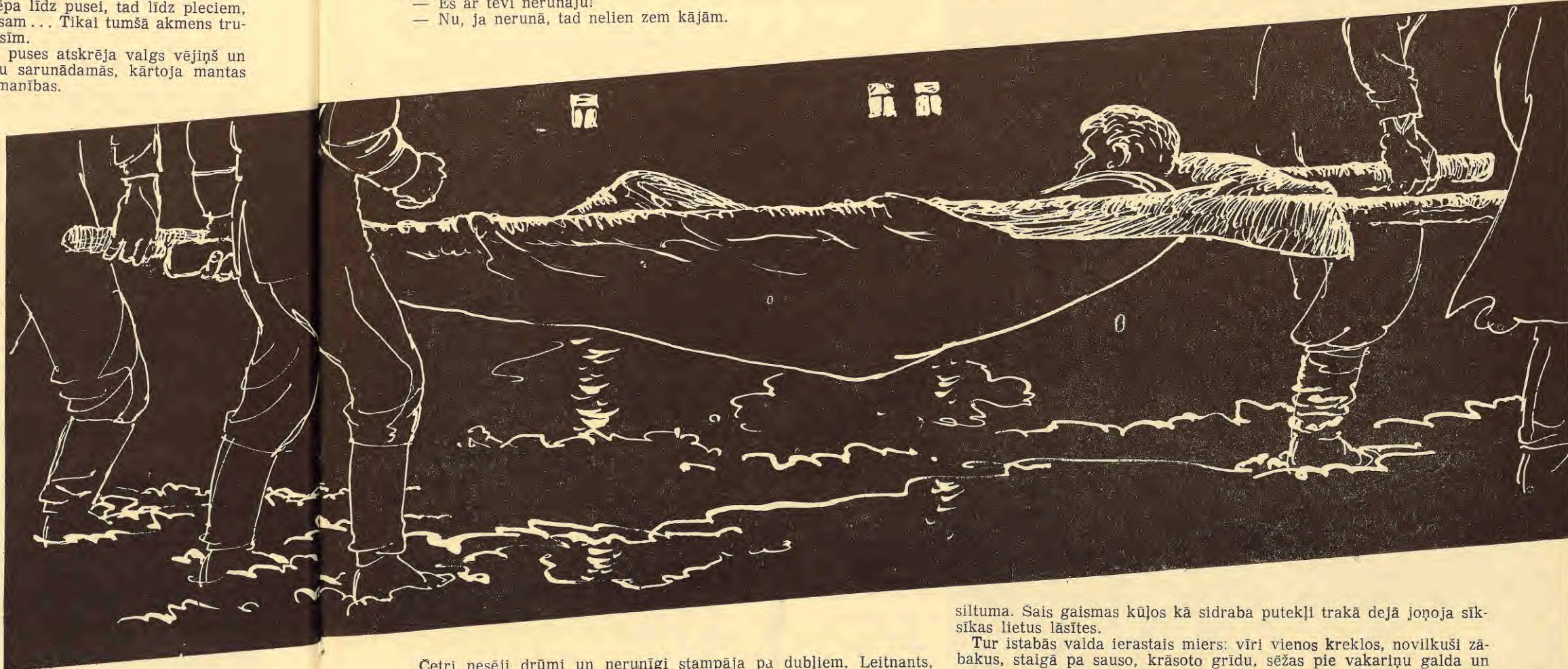
— Ei, kas tur grūstās? Atstājies! — Kņazevs neatskatījies nokliedza.

— Biedri, biedri! — Leitnants aizskrēja uz priekšgalu. — Apstāties uz britiņu. Es arī gribu nest.

— Ej, ej nost! — Vasilis nikni atcirta. — Ko te maisies pa kājām!

— Es ar tevi nerunāju!

— Nu, ja nerunā, tad nelien zem kājām.

Cetri nesēji drūmi un nerunīgi stampāja pa dubļiem. Leitnants, izspūris, sagumzītā formas tērpā, bāls un samulsis, kliboja pa peļķēm iesānis, nenolaizdamis acu no sievas.

— Nataša... Es esmu vainīgs. Es, goda vārds, gribēju... Nataša, man ir kauns. Nu, piedod! Vai dzirdi, piedod...

Nataša neatbildēja, un viņai arī nekā cits nebija prātā kā nestuves, uz kurām šūpojās ievainotā saslētie ceļgali, un kārts gals, ko krampjaini turēja rokās.

— Nataša, nu, dod taču, es panesīšu. Es esmu vainīgs, viscaur vainīgs.

— Ko tu mani lūdzies? Pielūdzies viņus... Visu priekšā esi vainīgs.

— Vainīgs, vainīgs, nu jā, ka vainīgs, — leitnants iepriecināts sāka miņāties blakus sievai.

Viņa neatbildēja. Tad leitnants metās uz nestuvju priekšgalu, aizskrēja pašā priekšā un, mēģinādams ieskatīties gan Kņazevam, gan Vasilijam acīs, sāka runāt:

— Puiši, piedodiet... Nu, velns viņu zina, kā tas iznāca... Apstājieties, puiši! Nu, es lūdzu... Tikai uz mirkli. Ļaujiet man arī nest!

— Labs ir, — Kņazevs piekrita un nogāja malā.

Slimnieku nolika pie kilometru staba.

Nataša atviegloti atstiepa muguru un sakārtoja uz pieres noslidējušos matus.

— Nu, nē, nē, vai! — Vasilis nikni uzsauca leitnantam. — Ik pēc pieciem soļiem apstāšanās. Tā jau līdz ritam Utrachovā netiksīm.

— Jā, jā, atrāk vajag! Tūlīt, tūlīt, te jau nav tālu. Tagad mēs esam četri, — leitnants pateicīgi sarosījās un, pekšņi no lejas pavēries Vasilijam acīs, lūdzās: — Klau, draugs, tu man piedod! Goda vārds — es esmu muļķis... Ļauj, es nesīšu galvgalu. Nu, ļauj!

— Labi, jau labi, tu labāk nomaini sievu, — Vasilis jau bez īgnuma atbildēja.

— Nē, tik tiešām. Tu esi noguris. Es — galvgalā, bet tu — Natašas vietā.

— Pietiek tirgoties. Stājies savā vietā! — Kņazevs asi atbildēja.

Leitnants nostājās pāri ar sagādes aģentu.

Atkal pa izbuktoto ceļu sāka sūpoties nestuves. Četri pāri zābaku — tie, ar ļenganajiem, platajiem kirzas stulmiem — Vasilija, rūpīgi nostrādātie juchtādas — Kņazeva, vecie un sakrunkājušie — sagādes aģenta, un švītīgie, iekriem cieši piegulošie — leitnanta — lēni un neatlaidīgi atkal sāka stampāt dubļus.

Nataša soļoja blakus un tāpat ejot apseja ap galvu lakatiņu. Viņas piepūlēto roku nesteidzīgās kustības pauda rāmu nogurumu un dvēseles atvieglojumu.

No kilometru staba, kas palika aiz muguras, līdz Utrachovas ciemam, kur atradās medpunkts — deviņi kilometri.

Krūmus ceļmalā jau bija grūti atšķirt no zemes. Vienveidīgi pelekās, zemās debesis kļuva vēl kreslainākas. Satumsa arī ceļš. Tikai kā nespodri svina plankumi blāvoja peļķes.

7.

No logiem caur tilla aizkariem un aizsvīdušajām rūtīm krita dzeltena gaisma, atdodama mitrajai nakts tumsai daļu no istabas mājīga

— Tur pie tās mājas... Nogriezieties palēnām, — Kņazevs norādīja.

Uz sliekšņa, pacēlusi petrolejas lampu acu augstumā, uz pleciem uzmetā mētelī viņus sagaidīja meitene. Viņai aiz muguras atvērtās durvīs stāvēja Nataša.

Cetri nesēji, slapji un nobridušie, nespodrajā petrolejas lampas gaismā izskatījās melni un briesmīgi. Aiz piepūles sēdami, viņi uzkāpa pa kāpnītēm, neuzmanīgi ar kārts galu aizķērās aiz stenderes, un slimais ar apspiestu vaidu atvadījās no tumšās, lietainās nakts.

Istabā, kur bija tik spilgti gaiss no simtsveču spuldzes, ka iesāpējās acis, smaržoja pēc medikamentiem, un skapīti aiz stikla durvīnām rēgojās pudelītes un niķelētas kārbas. Pie sienas — balti, plati soli. Un šajā mirdzošajā, baltajā spodrumā dubļainās, slapjās nestuves ar nevienādajiem, rupji apstātajiem kārts galiem un slimais šķita kā gabals, kas izrauts no kroplā ceļa ķermeņa.

Līdz ādai izmirkušie un dubļainie nesēji ar drūmām, it kā pēkšņi novāējušām sežām, šeit valdošās tīrības nomākti, stāvēja katrs savā vietā nekustēdami, baidīdami ar neuzmanīgu sakustēšanos kaut ko nosmērēt. Feldšere, jauna meitene ar nesmuku, apaļu seju, kas bija sētin nosēta vasaras raibumiem, ar sulīgi sarkanām lūpām, kas tagad bailīgi vaibstījās, nedroši palūdza:

— Izejiet visi, lūdzu, ārā! Te jau nevar pat pagriezties. Es gribu viņu apskatīt... Bet meitene lai paliek, varēs man palīdzēt.

Augstu celdami kājas, it kā ietu ne pa grīdu, bet pa zāli un baidītos notraukt rasu, visi četri viens pēc otra izgāja plašajā gaitenī, kur nespodri dega petrolejas lampa.

Kņazevs izvilka papirosu paciņu un, norūcis lamuvārdu, saburzīja to un iebāza atpakaļ kabatā — papirosi bija galīgi slapji. Leitnants steidzīgi izņēma savu etvijū.

— Nemiet! Man ir sausi.

Viņa etvijā bija tikai divi papirosi. Vienu paņēma Kņazevs, otru leitnants pasniedza Vasilijam.

— Smēķē tu pats. Vairāk taču nav, — Vasilijš atteicās.

— Man nemaz smēķēt negribas. Nemaz ar ne. Lūdzu.

No āra atskanēja metaliski sitieni — viens, divi, trīs, četri... Sita pulkstenis. Kņazevs steidzīgi atstūma slapjo lietusmēteli piedurknī.

— Vai tu re — vienpadsmit... Bet mani droši vien gaida. No rajona speciāli piezvanīju, lai brigadierī neizklīst. Domāju, ka ap kādiem pieciem sešiem būšu klāt. Jūs, puīši, mani atvainojiet, es iešu. Tagad jau tiksiet galā bez manis.

Vasilijš, spiezdams MTS direktoram roku, pavērsās viņam acīs un aizkustināts noteica:

— Paldies jums, Nikolaj Jegorovič! Paldies!

— Par ko tad tā?...

— Kā tad citādi, jūs tā palīdzējat... Paldies!

— Nu, nu pārstāj! Par tādām lietām paldies nesaka.

Pēc direktora aiziešanas Vasiliju pārņēma smeldzīga vientulības izjūta. Aizgāja cilvēks — viņa padomdevējs, viņa atbalsts, ne ar leitnantu, ne ar sagādes agentu tik ātri kontaktu nedabūsi. Drīz arī viņi aizies... Tad paliksi gluži viens. Darī, ko gribi, rīkojies, kā pats zini. «Nodajas milicis jādabū...»

Vasilijš domīgi burnīja pirkstos papirosu galu. Leitnants nepacietīgi skatījās uz medpunkta istabas durvīm. Sagādes agents sēdēja uz sola malas, rāmi nolcis rokas uz ceļgaliem, it kā gaidītu pieņemšanu pie priekšniecības.

Beidzot durvis atvērās, iznāca feldšere, vilkdama nost balto chalatu.

— Viņš nekavējoties jānogādā uz Dižsīlu pie chirurga, — viņa nomākti ierunājās. — Liels iekšējs asinsizplūdums. Ceru, ka aknas nav skartas. Tik neciešamas sāpes, ka pie vēdera nevar ne piedurties. Chirurģs mums ir labs, viņš visu izdarīs. Tikai vajadzētu nogādāt...

Meitene no uztraukuma un apjukuma tā nosarka, ka vasaras raibumi pazuda.

— Bet kā tad lai aizved? — vispārējā klusumā Vasilijš iejautājās. — Ar ko lai aizved? Dienu nevarēja ar mašīnu izbraukt, kur tad vēl nakti.

— Ar zirgu arī nevar. Sakratīs, un pusceļā var nomirt.

— Uz rokām var aiznest deviņus, bet ne trīsdesmit kilometrus.

— Bet ko tad lai dara? — leitnants sāka uztraukties. — Cilvēks lai mirst nost? Mēs viņu glābām, nesām uz rokām, un viņš lai nomirst. Chirurģs jāizsauc uz šejieni! Tā ir vieglāk, nekā slimnieku aizvest turp. Lai nekavējoties brauc šurp. Saprotiet, meitenīt, šis cilvēks ir jāglābj!

— Labi, es izsaukšu. Bet labāk jau būtu slimnīcā, tur ir visi apstākļi. Man šeit nekā nav, kas vajadzīgs sarežģītām operācijām.

— Atbildības baidīties! — leitnants sāka iekalst. — Apstākļi nav piemēroti? Bet, ja citas izejas nav, lai brauc, lai glābj dzīvību!

— Ar ko tad chirurģs atbrauks? — Vasilijš jautāja. — Vai tu par to arī domā?

— Rajonā dabūs mašīnu. Dabūs!

— Klausies, draugs, es neesmu vienas dienas šoferis, man tu vari ticēt: naktī neviena mašīna neatbrauks. Neviena!

— Līdz rītam var arī nomirt, — feldšere bezcerīgi iebilda.

— Jāšus! Lai dabū zirgul!

— Jāšus? Nu, ko jūs runājat! — meitene viegli atmeta ar roku. — Trīsdesmit kilometrus jāšus — tur jau jābūt kavaleristam. Bet Viktors Ivanovičs droši vien savā mūžā ne reizi nav seglos iekāpis. Smieklīgi par to pat domāt.

Visi klusēja. Skatījās lielajās, neveiklajās ēnās, kas krita uz sienas baļķiem no lampas, kura stāvēja uz sola. Pēkšņi Vasilijš iesita sev pa pieri.

— Ir! Aizvedīsim! Transports būs!

— Kāds?... Kur?...

— Traktors! Tūlī aizskriešu uz MTS, kamēr Kņazevs vēl nav aizgājis. Palūgšu viņam traktoru ar ragavām. Kas tad traktoram! Viegli tiks cauri visur. Un uz ragavām nekrātis, aizvedīsim kā šūpulī. Es — uz MTS!

— Bet es pa to laiku aizskriešu uz pastu. Piezvanīšu uz slimnīcu, parunāšu ar chirurģu.

— Es arī uz MTS! — leitnants nopriecējās. — Abi sameklēsim Kņazevu.

Sagādes agents, kas visu sarunas laiku bija sēdējis malā uz sola un neiebildis ne vārda, tagad sakustējās un īsi noteica:

— Nedos.

— Ko nedos? — Vasilijš pagriezās uz viņa pusi.

— Kņazevs traktoru nedos.

— Kāpēc tad tā?

— Es viņu pazīstu. Nedos.

— Nu, brāl, klusēji, klusēji un tad pateici, kā rubuli iedevi. Kā tad viņš var nedot, ja pats kopā ar mums savām rokām nesa nestuves. Nikolajs Jegorovičs nav tāds cilvēks, kas atteiksies palīdzēt. Ejam, leitnant!

— Lai dievs dod, ka es būtu kļūdījies.

Ātrā gaitā, pusskriešus aiz nepacietības, viņi divatā devās uz piekalni, kur rindā mirgoja MTS uguns.

Leitnants drebinādamies aizpogāja uz krūtīm formas tērpu, rosījās un steidzās pirmais, visu laiku tā savādi skatīdamies Vasilijā. Varēja redzēt, ka viņš grib ko sacīt, bet tikai nevar saņemties. Vasilijš gaidīja, ka leitnants sāks runāt, bet tas klusēja līdz pašai MTS un tikai uz sliekšņa, pie pašām durvīm nopūtās:

— Kauns... Velnš lai parauj! Kauns!

8.

MTS direktors Kņazevs vēl nebija aizgājis. Caur kabineta durvīm varēja dzirdēt, kā viņš savā aizsmakušajā tenorā kādu nikni rāja:

— Atradies man labais onkulis! Mums ir līgums, likumīgs dokuments, kuru abas puses parakstījušas, uzspiedušas zīmogu. Nē, es tam pāri nekāpšu. Maz vēl laikam rajonā esmu tēsts... Ahā — puīši! Kas tad nu lēcies?

Kņazevs piecēlās. Viņš bija tajās pašās drēbēs kā no ceļa, kad nesa slimo, slapjš un dubļainais mētelis karājās pie sienas.

Pie galda sēdošais vīrietis, ar cietām, rudām ūsām un kuplām, sarauktām uzacīm, pacēla galvu un ar interesi paskatījās ienācējos — droši vien bija jau dzirdējis par nelaimi, kas notikusi divdesmit pirmajā kilometrā, un nojauta, kas tie tādi.

— Nikolaj Jegorovič, — Vasilijš ierunājās, — slikti! Puišis steidzīgi jānogādā uz rajona slimnīcu, lai operētu. Feldšere aizskrēja piezvanīt chirurģam.

Kņazevs līdzjūtīgi nočāpstināja ar lūpām, bet nekā neatbildēja.

LAIMONIS VĀCZEMNIEKS

Kad strauti mostas

Kad strauti mostas nemierīgos palos
Un debesis kā klusa jūra mirdz,
Plaukst baltie bērzi dzimto kalnu galos
Un skaļam priekam vajā veras sirds.

Skrien silti vēji lauku tālēs zilgās
Un liegā glāstā tavu seju skar,
Līdz pēkšņi izplauksti tu jaunās ilgās,
Kā straujā liksmē salapojis zars.

Pats reizēm nezini, pēc kā tu tiecies,
Pret kādām tālēm vajadzētu steig,
Kā apskurbis pēc kaut kā skaista sniedzies
Un ļoti gribas kaut ko lielu veikt...

Bet kas par to, ja arī pateikt grūti,
To nemieru, kas šobrīd tevi skar,
Ir tomēr labi just, ka tavās krūtīs
Ik dienas lieli sapņi saplaukt var.

Ja palu trauksmi tu vēl sevi dzirdi,
Ja tavas domas gadiem pretim klist,
Tad ilgas tās, kas spārnos paceļ sirdi,
Reiz tevi dzīvē tālu aiznesīs.

Vasilijam nezin kāpēc vienu mirkli šķita, ka viņš to nav pateicis tā, kā gribētos — dedzīgi, ka viņa vārdi nav iedarbojušies uz Kņāževu, bet rādījuši tikai paviršu līdzjutību. Un arī pats Kņāževs šķita vairs ne tas, ar kuru plecu pie pleca pa dubļaino ceļu bija nesuši smagās nestuves. Kņāževs stāvēja aiz galda, izgāzis apaļo vēderu, un viņa sejā bija kaut kas saimnieciski valdonīgs un nepieejams.

— Nikolaj Jegorovič, — Vasilijš atkārtoja vēl neuzņēmīgāk, — viņu vajadzētu uz turieni aizvest.

— Ir gan posts! Nu, kā lai to izdara? ... Jā, uzdevumiņš ... Feldšera punktā taču ir zirgs.

— Ar zirgu nevar, sakratīs, ceļā nomirs.

— Jā-ā.

Vasilijš jutās neērti, — ne sevis, bet Kņāževa dēļ, kas vaibstījās un izvairījās skatīties acīs.

— Dodiet traktor! Vienīgā izeja, — noteikti ierunājās leitnants Vasilijam aiz muguras.

— Traktor? ... Mja-ā ... Traktors, puīši, nav transportam domāts, bet darbam. Valsts mantu nevar izmantot tam, kam tā nav paredzēta.

— Nikolaj Jegorovič! — Vasilijš juta, ka viņam sejā saskrien asinis. — Cilvēks taču mirst nost! Vai tad man tas jums vēl jāstāsta? Vajadzīgs traktors ar piekabi. Vai tiešām jūs nedosiet, viņš taču nomirs ...

— Tā jau ir tā lieta, ka jums te nav ko skaidrot un agitēt. Esmu visu darijis, ko es varēju. — Kņāževs vārīgi pataustīja ar pirkstiem apkaltušo brūci uz vaiga. — Ja jau traktori būtu mani personīgie ...

— Iznāk tā, ka cilvēks lai mirst nost! Kā jums nav kauna, biedri direktori! — leitnants nobālēdams panācās uz priekšu.

Kņāževs uz viņu pašķīleja un pasmejās: — Tu, labais draugs, nesen vēl šitai pašā balsī dziedāji citu dziesmu!

Leitnants pietvika un sažņaudza dūres.

— Jā, dziedāju. Jā, es biju nelietis un egoists! Sauciet mani, kā gribat. Man par to nospļauties! Bet dodiet traktor! Jums nav tiesību nedot. Dzirdiet! Nav tiesību!

— Tieši tā — nav tiesību, — direktors atbildēja. — Ja jau iznākusi tik karsta runāšana, tad būs jums kas jāparāda ...

Kņāževs pavilka galda atvilktni, noliecies tajā parakņājās, izņēma kādu papīru un pasniedza:

— Lasiet!

Vasilijš paņēma pasniegto lapu, leitnants, skaļi elpodams viņam pie auss, arī lasīja.

«Daudzos Utrachovas un Dižsila MTS zonu kolchozos vērojama papuvju aparšanas plāna neizpildīšana. Traktori stāv tīrumos. Bieži tos izmanto ne pēc priekšrakstiem. Tā vietā, lai strādātu tīrumos, ar tiem ved kļeģeļus un kokmaterialus. Atgādinām, ka ar rajona padomes izpildkomitejas š. g. 17. jūnija lēmumu visiem MTS direktoriem kategoriski aizliegts izmantot traktorus par transportmašīnām.

Dižsila rajona izpildkomitejas priekšsēdētājs A. Zundiševs.»

— Redz, kāds stāvoklis, dārgie draugi! Es neesmu MTS dzimtkungs, bet tikai direktors, — Kņāževs papīru paņēma atpakaļ. — Un kā direktoram man ir jāpakļaujas augstākstāvošu organizāciju rīkojumiem.

— Nikolaj Jegorovič! — Vasilijš bija gatavs sākt tūlī raudāt. — Traktors taču nav vajadzīgs ne kļeģeļu, ne baļķu vešanai. Vai tiešām jūs domājat, ka jums kāds pārmetīs, ja būsiet devis traktoru, lai glābtu cilvēku no nāves?

— Pārmetīs, un kā vēl pārmetīs. Vai tu vari galvot, ka traktors nesalūzīs tādā ceļā? Nē, nevari galvot. Bet traktoru gaida, teiksim, kolchozā «Pirmrindnieks». No turienes piezvanīs uz rajona izpildkomiteju vai partijas komiteju, un tad, lūdzu — taisnojies un izskaidrojies.

— Nu, un izskaidrojiet, attaisnojieties, — vai tiešām tas ir tik grūti, kad runa ir par cilvēka dzīvības glābšanu? — atkal ierunājās leitnants. Taču Kņāževs viņa vārdus palaida gar ausīm.

— Riskēt nevaru. Izjuks darbu grafiks. Atstāšu kolchozus bez mašīnām. Nē, draugi, par tādām lietām galvu neglauda.

Viņš ar rudajām ūsām, kas līdz šim bija sēdējis klusēdams, pacēla galvu un, paskatījies Kņāževā no biezo uzaču apakšas, noteica:

— Vai mēs, Nikolaj Jegorovič, mazums esam grafiku izjaukuši nieku dēļ? Vienmēr mums tā notiek — zaudējam vezumu, lasām druskas. Izķepurosīsimies arī šoreiz, toties cilvēku nogādāsim, kur vajag.

Kņāževa apaļā seja, kur vaigu kaulus pat nojaust nevarēja, un ērgļa deguns pietvika asins sarkans, aizsmakušais tenoriņš kļuva spiedzīgs:

— Tu, Nikita, esi s... brigadieris. Tev MTS intereses nav tuvakas kā apkopējai Nastjai. Tāpēc arī neizpildām plānus, tāpēc arī strādājam slikti, ka esam labi bez mēra. Kuram katram garāmgājējam izdabājam. Vai maz vēl mani pagājušo reizi slānīja par to, ka kolchozam «Piecgade» iedevām divus traktorus akmeņu vešanai uz dambi. Atradās labi ļaudis, kas nosūdzēja partijas komitejai. Dabūju pa kaklu. Un viss tas tikai tāpēc, ka nevaru nevienam atteikt.

— Paklausieties, biedri direktori! — leitnants sāniski, ar plecu atbīdījis Vasiliju, piegāja pie galda. — Ja jūs tūlī nedosiet traktor! ... Dzirdiet, ja jūs nedosiet, es iešu atpakaļ uz rajona centru, es iešu pie rajona partijas sekretara, iešu pie tā paša Zundiševa, es nebraukšu ātrāk projām, kamēr jūs nesauks pie atbildības! Atteikties palīdzēt cilvēkam, kas ir tuvu nāvei — tas ir noziegums! Dzirdiet: mirstošam vajadzīga palīdzība!

— Vai tu re, cik apzinīgs kļuvis! Pirmīt pa-avisam citāds bijī, atceries vien! — Taču Kņāževam leitnanta vārdi acīm redzot bija iekoduši kaulā. Viņš gan runāja, bet tā mazās, pelēkās acītes izplūdušajā, sievišķīgi labsirdīgajā sejā šaudījās gan uz Vasiliju, gan uz rudūsaino vīru, it kā meklēdamas viņos kaut drusciņ atbalsta. Taču rudūsainais drūmi nodūra galvu, bet Vasilijš skatījās ar alkainu lūgumu.

— Vai tad es neesmu cilvēks, vai man sirds nav, vai? Es taču biju pirmais, kas teica: puisis jāaiznes, kur vajag. Pats pirmais es ķeros pie nestuvēm. Prasiet slimajam asinis — es došu, prasiet viņam kreklus — savu novilkšu. Bet te nav mana manta, te es neesmu noteicējs. Labs ir, puīši, veltīgi netērgosim! Mēģināšu saskaņot, ja atteiks — nekā nevaru darīt. Man jau tā ir grēku pietiekoši sakrājis. Vēlreiz pasniegt galvu, lai pa to iegāztu — nav vēlēšanās.

Kņāževs apsēdās pie telefona un sāka izsaukt Dižsili.

— Jaunkundzī! Allo! ... Jaunkundzī! Savieno mani, mīlā, ar Tomičevu. Kņāževs no Utrachovas steidzīgā lietā zvana ... Kā, ar kādu Tomičevu? Nezinī, vai? Ar rajona komitejas otro sekretaru. Pirmais ir apgabalā ... Kā, nav telefona? Nu, ņem un piegriez uz kabinetu. Eč, nelaime ... Nav vairs darbā, aizgājis uz mājām, bet mājās telefons nav ievilkts, — Kņāževs stāstīja, ar roku aizsedzī klausuli. — Jaunkundz, ēi, jaunkundz! Allo! Allo! ... Vai tu man, bērniņ, nevarētu Zundiševu ...

(Nobeigums nākamajā numurā.)

GRĀMATAS PAR GRĀMATU

Līdzī visai mūsu dzīves augšupejai Padomju Latvijā kupli jo kupli sazēlušas grāmatniecība. Daudziem lasītājiem grāmata kļuvusi par labāko draugu, par palīgu un ceļrādī dzīves un darba gaitās. Milzīgi augusi lasītāju interese ne vien par jauniznākušajām grāmatām daļēji literatūrā, zinātnē un praktiskā darba jomās, bet arī par grāmatniecību vispār. Nerunājot nemaz par cilvēkiem, kam speciāli jānodarbojas ar grāmatām — bibliotekariem, zinātniekiem, skolotājiem u. c., arī vienkāršam lasītājam ir tuvi jautājumi par grāmatniecības likteņiem, par tās vēsturi.

Šajā ziņā grāmatu draugus jo sevišķi iepriecina divas nesen iznākušās grāmatas, kas sniedz bagātu izzināšanas materiālu un aizpilda robu, kas bija līdz šim mūsu grāmatniecībā par raksta tapšanas gaitu un latviešu bibliogrāfiju.

Kā veidojies raksts no vissenākajiem laikiem līdz mūsu dienām un kādas ir raksta tālākās attīstības perspektīvas? — tie ir jautājumi, kas patiesi var interesēt visus. Atbildi uz šiem jautājumiem sniedz K. Karulis savā grāmatā. Viņš atzīmē, ka raksta pirmsākumi meklējami ļoti tālā senātnē, pirmatnējās kopienas ģintīs iekārtas laikā, kad kā sazināšanās līdzekli lietoja dažādus signālus, «bungu telegrafu», mezgla rakstus, gliemežvāku virtenes, tetovējumus, birkas (latvieši t. s. burtkokus). Tālāk autors parstāsta par zīmējumiem uz aļusienām, klintīm, uz lielākiem akmeņiem, ar kuriem pirmatnējie cilvēki mēģinājuši izteikt kādu noteiktu domu. Šis bilžu jeb piktogrāfiskais raksts ir mūsu modernā raksta priekštecis. Raksta nākošā attīstības pakāpe ir ideogrāfiskais (no grieķu vārdiem idea — jēdziens un grapho — es rakstu) raksts, ko plaši lietoja, attīstoties tirdzniecībai. Te atzīmējami Eģiptes hieroglīfi, Babilonijas ķīlu raksti. Tālāk autors apskata burtu-skanu raksta vēsturi, stāsta par fenīciešu rakstu, pēc kura vēlāk izveidojās grieķu un latīņu alfabēti, apskata nacionālo

alfabetu izveidošanos, nozīmīgu vietu ierādot latviešu alfabeta vēsturei, pirmajiem latviešu valodā iespējamiem rakstiem, vecajai un jaunajai ortografijai. Izsekojis krievu alfabeta attīstību, autors izceļ to lielo lomu, kāda krievu alfabetaim bijusi daudz Padomju Savienības tautu nacionālo alfabētu izveidošanā.

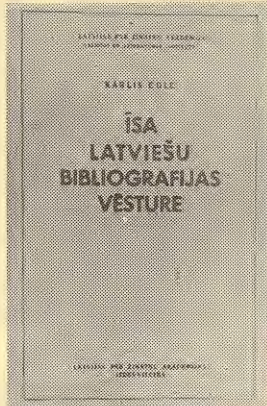
Ar lielu interesi varam lasīt arī nodaļas par mums svešāku rakstu sistēmu — arābu, ebreju, indiešu, ķīniešu — attīstību un veidošanos, par Afrikas cilšu īpatnējiem rakstiem, par Amerikas pirmiedzīvotāju — indianu, acetku, maiju u. c. rakstiem. Autors apskata arī speciālam vajadzībām izveidoto rakstu — stenogrāfijas, nošu raksta, neredzīgo raksta un morzes alfabeta paraugus, aplūko starptautiskā raksta projektus, īsi pieskaras rakstīšanas mehānizācijai un raksta tālākās attīstības perspektīvām.

Grāmatas noslēgumā autors uzsver, ka raksts ir internacionāls kultūras faktors, kas ciešām saitēm vieno pasaules tautas, metot tiltu pāri gadu tūkstošiem. Ar rakstīta vārda palīdzību mēs varam ieskatīties ikvienas tautas dzīvē. Raksts — visas cilvēces lielais kopējais īpašums — tu vīna tautas, stiprina to draudzību.

Mūsu pazīstamais bibliogrāfs, Misīna bibliotēkas direktors K. Egle, kura spalvai pieder ne viens vien vērtīgs raksts par latviešu grāmatniecības jautājumiem, uzrakstījis ļoti vajadzīgu, nepieciešamu darbu «Isa latviešu bibliogrāfijas vēsture». Kaut arī viņa pētījums sniedz tikai līdz 1917. gadam, publicētais materiāls ir sākums mūsu bibliogrāfijas vēsturei, kas līdz šim bijusi viens no vismazāk koptajiem latviešu grāmatniecības novadiem. Citādi tas arī nemaz nevarēja būt, jo zināms, ka latviskā grāmatniecība vairāk nekā 200 gadus bija atrauta no tautas un atradās pilnīgā vācu mācītāju aizgādnībā. Mēs labi zinām, cik šiem latviešu tautas «draugiem» rūpēja mūsu rakstniecības attīstība. Par tām pašām nedaudzajām grāmatām, kas latviešu valodā iznāca šajā «aizbildniecības» laikā, trūka pat visnecīgāko norādījumu. Taisni šo bibliogrāfisko zināņu trūkuma dēļ par pirmās latviskā grāmatas (Petrus Canisius. *Katechismus Catholicorum*. Vīlne. 1585.) esamību uzziņājam tikai 1911. gadā.

Savā pētījumā K. Egle izseko latviešu bibliogrāfijas attīstībai no tās pirmsākumiem. 1774. g. parādās uz atsevišķām lapinām vai kalendāros iespēsti aizrādījumi par iznākušajām grāmatām. Tikai 19. gs. sākumā bibliogrāfija paplašinās, parādās plašāki bibliogrāfiski pārskati, piemēram. Ulriha Cimermana pārskats par latviešu literatūru (1812.), K. Napjerska «Chronologischer Conspect der Lettischen Literatur» (1831.).

Autors uzsver, ka sevišķi minētais Napjerska darbs uzskatāms kā robežstabs starp vācu iespēdā esošo un turpmāko bibliogrāfiju, kas arvien vairāk ieiet t. s. jaunlatviešu attīstības posmā. Tāds pārciezens jau sen bija nobriedis, jo latviešu lasītāju grāmatu plauktā bija papildinājies ar vairākām grāmatām (Ne-

redzīgā Indriķa dziesmas, A. Leitāna un E. Dinsberģa prozas tulkojumi, vairāki tautasdziesmu krājumi u. c.) un arvien skaļāk atskanēja prasība, lai latvieši paši stātos pie bibliogrāfiju sastādīšanas.

Tādi mēģinājumi drīz arī notiek. Pirmais īstais, nozīmīgais bibliogrāfiskais darbs šajā laika posmā ir Krišjāna Barona sastādītais «Ukazatel' sočinenij o korennih žiteljah Pribaltiiskogo kraja» (1868.). Šajā darbā Barons lietpratīgi apskata līdzšinējo latviešu grāmatniecību. K. Egle pamatoti secina: «Ja arī Kr. Barons nebūtu veicis savu lielo mūža darbu — «Latvju dainu» kārtošānu, tad bibliogrāfijas un grāmatniecības laukā ar šo rādītāju viņš paliek uz visiem laikiem jo izcilā vietā».

Līdz ar Kr. Barona pētījumu latviešu bibliogrāfijā pagājušā gadsimta 70. un 80. gados sākas lielāka rosiņa. Tajā laikā strauji aug latviešu grāmatniecības uzņēmumi — apgādi, veikali, tipogrāfijas, izdod grāmatu rādītājus; Venskū Edvarts, Kaudzītes Matīss, Ansis Bandrevičs u. c. sniedz grāmatniecības apskatus. Nodabā «Latviešu bibliogrāfija 19. gadsimta 90. gados un gadsimtu mijā» K. Egle uzsver, ka līdz ar sabiedriski politiskās un ekonomiskās cīņas ievirzīšanos jaunā posmā ar asāk uzsvērtu ideoloģiskās cīņas raksturu strauji attīstās kritiskā bibliogrāfija, kuras pārstāvi ir J. Jansons-Erauns, T. Zeiferts, E. Pipiņš-Vizulis u. c. Sevišķi nozīmīgs ir Pēterpils universitātes profesora, dzejnieka J. Raina drauga E. Voltera aperējums «Par latviešu bibliogrāfiju», kurā izteiktās domas (lai raksti gada beigās ievietotu bibliogrāfisku pielikumu par nozīmīgākajiem rakstiem, izdotu chronoloģisku pārskatu par visām latviešu valodā iznākušajām grāmatām) ir aktualas arī vēl šodien.

Noslēgumā autors plašāk apskata latviešu zinātniskās bibliogrāfijas pamatlicēja Jāņa Misīna darbību, atzīmē, ka viņa mūža darbs — «Latviešu rakstniecības rādītājs», ir latviešu bibliogrāfijas pieminekļis, kas savu nozīmi nezaudēs nekad.

Abas apskatītās grāmatas silti jo silti ieteicamas visiem grāmatu draugiem. Tās palīdzēs grāmatu iemīlēt vēl vairāk.

J. Kalns

Dzelmes aicina

Līdz šim bijām pieraduši, ka cilvēks var brīvi kustēties tikai uz zemes. Tiklīdz tas gribeja pacelties augšup vai iegrimt ūdens dziļēs, tā pirmajā gadījumā šim nodomam svītru pārvilkta zemes pievilksanas spēks, otrajā — gaisa trūkums elpošanai. Un tikai smagi aparāti un sarežģītas ierīces ļāva cilvēkam pacelties augšup vai iegremdēties.

Taču doma par to, lai cilvēks varētu lidot līdzīgi putnam un peldēt tikpat brīvi kā zivs, nodarbinājusi daudz paaudžu prātus. Tagad pēkšņi viena no šim iecerēm piepildījusies — ūdens iekarots. Galvenie nopelni te pieder franču zinātniekam Žakam Ivam Kusto; kad viņš 1936. gada vasarā pirmo reizi ar ūdensnecaurlaidīgām acenēm ienira Atlantijas vīļņos, viņš pats vēl neiedomāja, cik daudz tam būs sekotāju. 1943. gadā Kusto izgudroja akvalangu — vienkāršu masku, savienotu ar saspīsta gaisa baloniem, kas atļāva cilvēkam justies ūdenī tikpat brīvi un patīkami kā zivij. Kas gan dziļumos pavērs par skatiem! Necentīšos to aprakstīt kā jau cilvēks, kas tur nekad nav bijis, bet kas visu to var tikai iedomāties. Lūk, kāpēc ar interesi un... ar zināmu nepacietību skatījos filmas «Zilais kontinents» un «20 minūtes zem ūdens». Kāpēc ar interesi — par to, šķiet, nav jāpaskaidro, kāpēc ar nepacietību — par to mazliet vēlāk.

Rietumos tāda veida filmas pēdējos gados parādās ļoti bieži: tās stāsta par jūrām un ezeriem, par archeoloģiskiem atradumiem zem ūdens, par zemūdens augu, dzīvnieku un zivju dzīvi, par negadītiem pārsteigumiem «zilajā kontinentā». Izdotas arī daudzas grāmatas. Vienu no tām, pamatojoties uz personīgo pieredzi, sarakstījis latviešu lasītājiem ļabi pazīstamais angļu rakstnieks Džeims Oldridžs. Savas grāmatas «Zemūdens medības, kas domāta nepieredzējušiem angļiem» ievadā rakstnieks saka:

«Vairāki simti tūkstoši angļu vēlētos paši izbaudīt šo medību satraukumu un jaukumu, taču viņi kļūdaini domā, ka tas katram nav iespējams. Tāpēc šī grāmata izvirza sev par uzdevumu parādīt šiem entuziastiem, cik tiem pieejami ir piedzīvojumi zem ūdens... Iesācējs sportists, kas sāk bez instrukcijām un padomiem, diezvai kļūs par veiksmīgu zivķērāju. Tāpēc ceru, ka grāmata būs noderīga visiem. Tomēr paša pieredzes apburošā sajūta, šī sporta aizrautība un neatkarotājamais baudījums, dzīvības vērojumi zem ūdens, — viss tas, kas kļūst jūsu tai brīnumainajā mirklī, kad uzliekat stikloto masku, — nav ne ar ko salīdzināms, ne aprakstāms, un vislabāk iepazīstams personīgā pieredzē».

Itālijā, Francijā, ASV, Japānā ir daudz «zemūdens mednieku» biedrību un apvienību. Plašu popularitāti šis sports sāk iegūt arī tautas demokrātijas valstīs.

Un, lūk, te sākas... nepacietība. Gan arī pie mums 1955. gadā kāda rūpnīca izlaida zemūdens medību piederumus, bet tā arī viss apklusā. Mūsu republikā nav vēl neviena cilvēka, kas būtu pabijis Dzintarjūras dzelmēs, ienirījis mūsu dziļajos ezeros, kuru dzelmes slēpņi tik daudz noslēpumu... Un kur tad vēl Melnā jūra, Baikals, milzīgie ezeri un upes! Akvalangu papildinot ar vieglu izotermisku tērpu, niršanu var izdarīt jau agri pavasaros un vēl rudenos, tādējādi pagarinot «zemūdens medību» sezonu.

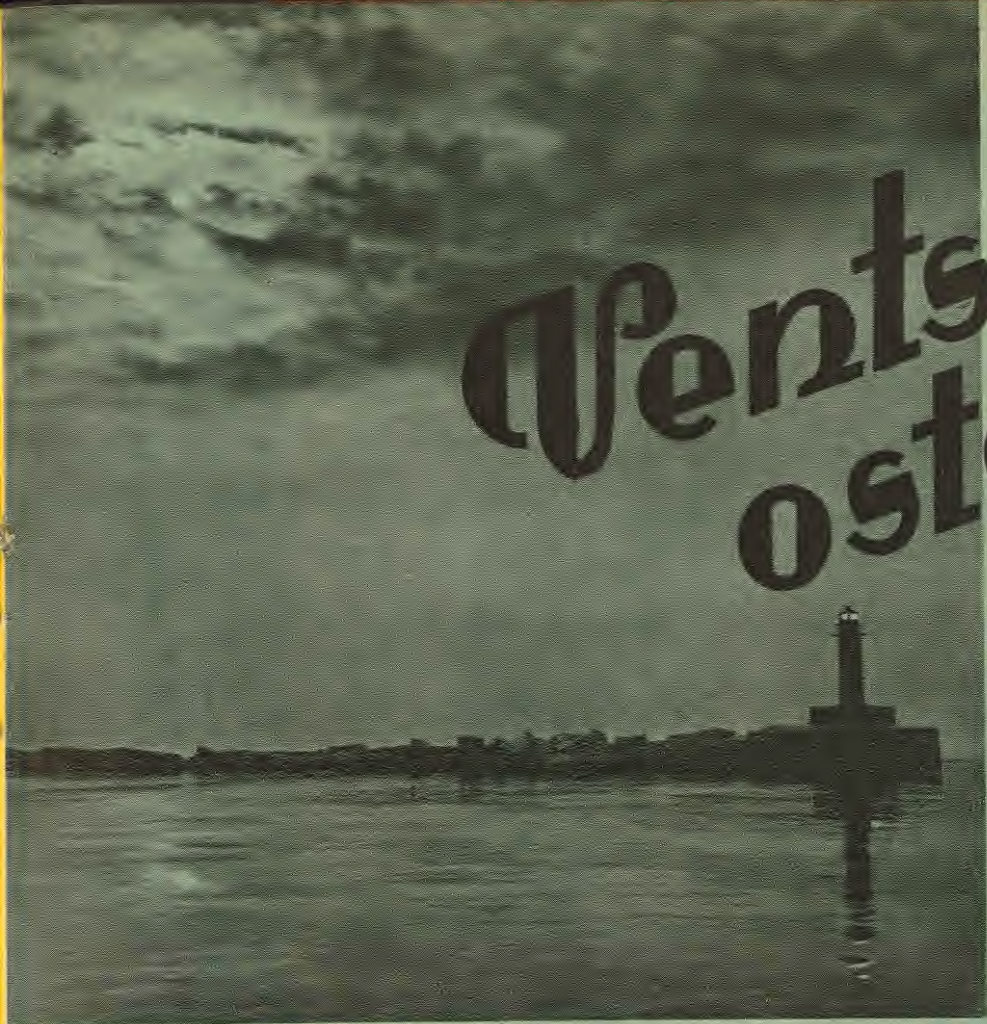
Rodas dibināts jautājums — kamdēļ mūsu republikā nav nevienas sporta organizācijas, kas uzņemtos iniciatīvu šī sporta veida izvērtināšanā?

To simtu un tūkstošu vārdā, kas ar nepacietību gaida brīdi, kad varēs ienirt zilajās dzelmēs, — jāsalauž vienaldzības ledus un jāpārvar organizatoriskās grūtības.

L. Purs

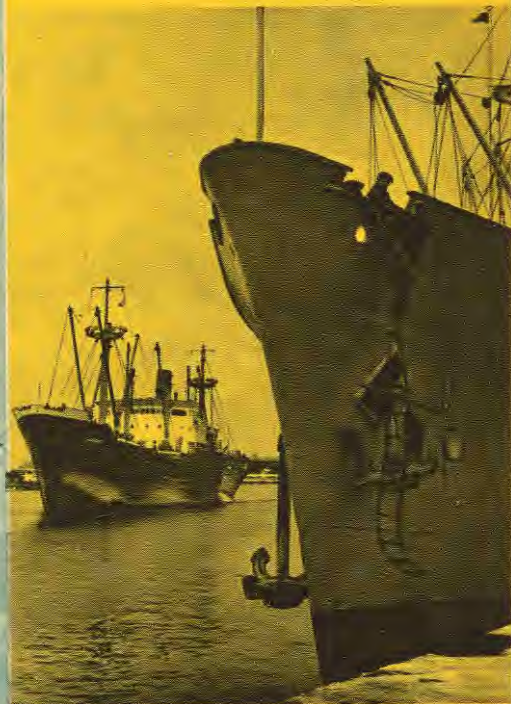
¹ K. Karulis. *Senie un mūsdienas raksti*. LVI, 1956., 132 lpp. Kārlis Egle. *Isa latviešu bibliogrāfijas vēsture*. LPSR ZA izdevniecība, 1957. g., 82 lpp.

Ventspils ostā

V. Gaiļa foto

Bāka pie ieejas Ventspils jūras tirdzniecības ostā.

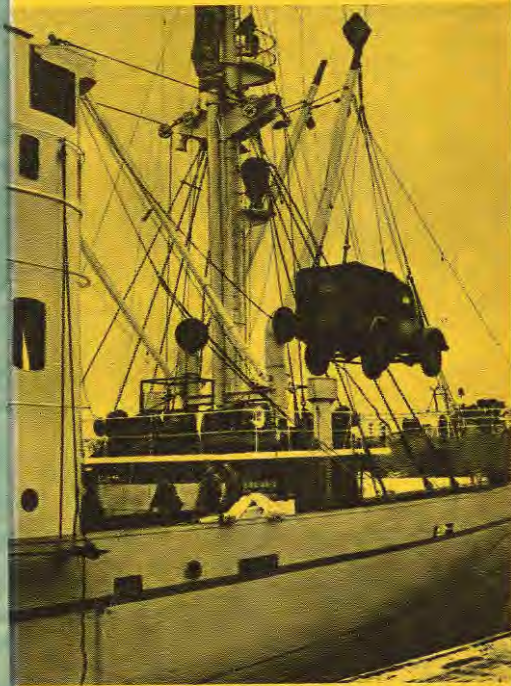
Pie Ventspils ostas kuģu piestātnes. Labajā pusē – Islandes kuģis «Katta», kas atvedis zivju produktu kravu. Gaitā – padomju tvaikonis «Balašova».

Ventspils jūras tirdzniecības ostas importa rajonā kravu uzņem padomju tvaikonis.

Ostas vecākais dizelists Leonards Bernics ir arī Ventspils pilsētas Darbaļaužu deputātu padomes deputāts. Viņš iesniedzis pavisam 10 racionalizācijas priekšlikumus, no kuriem 6 jau ieviesti ražošanā.

Islandes kuģi «Godafoss» tiek iekrautas padomju automašīnas, nosūtīšanai uz Reikjavīku.

Tvaikonis «Auseklis» dodas aizrobežu braucienā.

Romantiķis.

Mūsdienu Itālijas mākslinieku zīmējumu, ofortu un litogrāfiju IZSTĀDE

VALSTS TĒLOTĀJAS MĀKSLAS MUZEJĀ, RIGĀ

J. Lercha foto

DŽIGAINA, DŽUZEPE. «Kaipu saruna». (Presēta ogle, spalva, tuša).

MIRABELA SARO. «Sicilijas sieviete». (Ogle).

DŽANKANARO, TONO. «Laukstādnieki Ronkoferato». (Audeklis, tuša, ogle).

OMICOLI, DŽOVANI. «Vāze ar saulgriezēm». (Spalva, tuša).

SALVATORE, ANNA. «Brokastis pie Tibras». (Ota, tuša).

SKORDIA, ANTONIO. «Zirgs». (Italiešu zīmulis).

GUTUZO, RENATO. «Vēsis». (Tuša, akvarelis).

PIE JAUNAJIEM KINOAKTIERIEM

Daudzi kinoapmeklētāji iemīļojuši jaunākās paaudzes kinoaktierus un ar lielu interesi seko viņu panākumiem.

Vai jūs atceraties maigo, sirsnīgi mīlošo Dezdemoni, ko tēloja īī pati domās nogrīmusi meitene (attēlā pa kreisi)?

Grūta bija Irinas Skobcevas pirmā loma kinoteātrī. Viņa taču tikai 1955. gadā beidza Ļeņinova-Dančenko vārdā nosaukto teātra studiju. Pēc «Otello» sekoja «Ivans Franko», un pirms mēneša mēs redzējām Irinu Skobcevu Kivas lomā filmā «Vienkāršais cilvēks». Drīz viņu redzēsīm jaunā filmā «Vienreizējais pavasaris».

Lūk, filmas uzņemšanas darba moments. Režisors Aleksandrs Stolpers paskaidro aktrīsēm Irinai Skobcevai un Jevgeņijai Kozirovai to mākslinieciskos uzdevumus kārtējā ainā.

Aktrisi gaida atkal jauns darbs, interesants un grūts – filma «Divkauja» pēc pazīstamā Kuprina stāsta. Ar interesi Irina Skobceva apskata kostīmu eskizes jaunajai filmai.

Bet tas neatrauj Irinu Skobcevu no saimnieciskajiem pienākumiem: jāsavēd kārtībā dzīvoklis, jānospodrina spogulis – pirmais padomdevējs un palīgs aktierim.

Ridzinieki nesen skatījās arī platekrana filmu «Prologs», kurā ļoti aizkustinošs un dziļš bija Fjodora tēls, ko talantīgi un spītīgi veidoja Viktors Avdjuško.

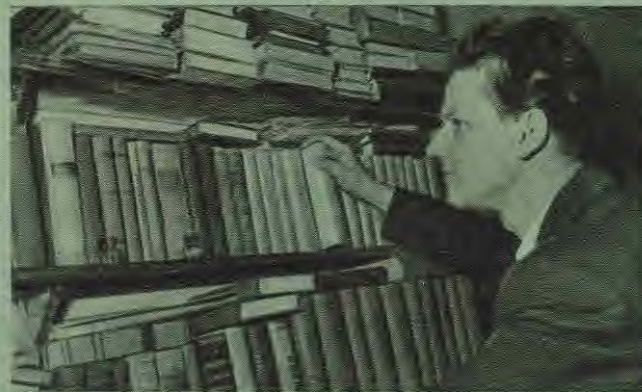
Salīdzinot ar Skobcevu, Viktors Avdjuško jau «vecais» – viņš filmējas turpat astoņus gadus pēc Valsts kinematogrāfijas instituta beigšanas 1949. gadā. Viņa mākslinieciskās jaunrades darba gaitas aprakstā jau savas desmit lomas – Kovaļovs (lonaida viesuļi), Vasja (Ceļš), kareivis Oznobiščins (Šipkas varoņi) u. c. Tagad Viktors Avdjuško filmējas vairākās filmās vienlaicīgi: Ivans Gora (Sāpju ceļi), Makars (Mūsu dzīves dienas) u. c.

Attēlā mēs redzam aktieri Avdjuško sarunā ar režisoru M. Šveiceru. Savu dzīvi Viktors Avdjuško veltī ģimenei un grāmatām.

Lūk, (attēlos pa labi) visa viņa nelielā draudzīgā ģimene – sieva Jevgeņija Tena un meita Taņa. Arī sieva ir kinoaktrise, kopā ar vīru beigusi institutu, un jūs viņu droši vien redzēsīt filmās «Pēdas sniegā», «Notikums taigā» un «Tālu no Maskavas».

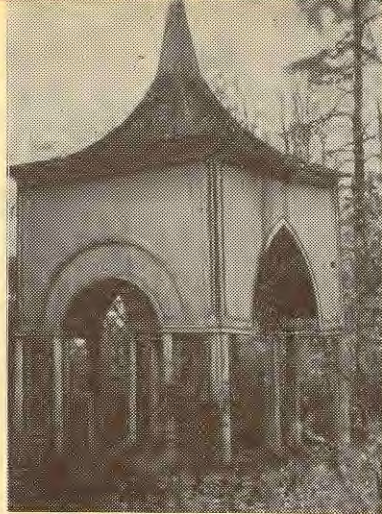
Ar šo arī beigsīm mūsu pirmo vizīti pie jaunajiem padomju kinoaktieriem. Cerēsīm, ka tā nebūs pēdējā...

G. Soņko un S. Šingareva foto

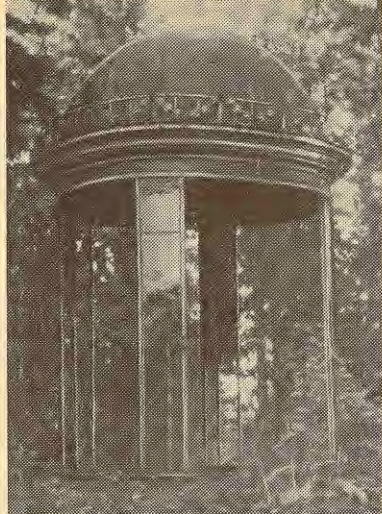
Vācu Zobenbrāļu ordeņa pilsdrupas Marijas salā.

Aleksandra paviljons pilsētas parkā.

Ernesta Glika stādītie piemiņas ozoli, viens par godu bībeles vecās derības, otrs — jaunās derības tulkošanai.

Eola templis pilsētas parkā.

Alūksne senāk un tagad

Pēc vēsturiskajiem datiem tagadējo Alūksni un tās apkārtni latvieši pilnīgi iekarojuši un sākuši apdzīvot 12. gs. Līdz tam laikam, pēc vēsturnieku domām, to apdzīvojušas somu un igauņu (līvu) ciltis. Vēlāk Alūksne pārdzīvoja gan vācu iebrucējus, gan zviedru sīrotājus, gan arī krievu kņazu uzbrukumus. 1342. gadā vācu Zobenbrāļu ordeņa mestrs Dreilevens, kam toreiz pils atradās tagadējā Gaujienā, uzcēla Alūksnes ezera salā otru lielu mūra pili, ko nosauca par Marijas pili. Ar to saistās daudz teikumu un nostāstus. Tagad kādreiz varenā ordeņa pils gandrīz sagrauta, tomēr arī sagruvušie mūri un vecā tilta pāļi vēl runā dzīvu valodu par cīņām un varonību, kāda bija tiklab latviešiem, kas cīnījās pret vācu virskundzību, kā arī tām tautām, kas ar toreizējo kara mākslu un kaujas ieročiem spēja uzvarēt pils aizstāvjus un mūrus sagraut. Pils bijusi apmēram 200 m gara un 100 m plata ar 1,5 m biežām laukakmeņu mūra sienām. Gadu gaitā tā gājusi no rokas rokā. Kādi 20 vācu ordeņa komturāri ar Fitinghofu priekšgalā pār Alūksni valdījuši vairāk nekā 200 gadus. Tad vāciešiem pili atņēmuši krievi. Uz miera līguma pamata tā tālāk nodota poļiem. Kad 1597. gadā iesākās poļu-zviedru karš, pili ieņēma zviedri.

1700. gadā sākās Ziemeļu karš. Stipri nocietināto Alūksnes pili aplenca krievu cara Pētera I karavadoņi Šeremetjevs. Pili apšāudīja no trim vietām, bet galvenokārt no senā pilskalna ezera pussalā, ko vēlāk nosauca par Tempļa kalnu. Apļenkšana turpinājās desmit dienas. Ar lielgabaliem daļu mūru sagrāva, bet, lai piekļūtu salai, būvēja plostus. Pili atradās apmēram 400 vīru liels zviedru garnizons.

Bez vācu ordeņpils, kas atradās Marijas salā, Alūksnē bijušas vēl trīs pils, no kurām pēdējā saglabājusies vēl šodien. Pirmā šāda pils celta Alūksnes ezera krastā 1788. gadā gotu stilā un to apdzīvojis bijušais Alūksnes dibinātājs barons fon Fitinghofs, kam Alūksnes parkā uzcelts piemineklis. Otra pils celta ap 18. gs. beigām un 19. gs. sākumu, šī pils celta no ozola koka. Pils priekšā bijuši grezni ampīra stila vārti. Šo pili nemiernieki 1902. ga-

da beigās nodedzināja. Trešā pils uzcelta 19. gs. 60. gados.

Par pils nodedzināšanu apcietināja fotografu Jāni Zālīti, kurpnieku Augustu Vijupu un laukstrādnieku Strodu, kurus 1903. gadā izsūtīja katorgā. No turienes atgriezās vienīgi Vijups. 1905. gadā Alūksnē nodibinājās revolucionārā pagrīdes organizācija, kas vadīja cīņu pret patvaldību, izplatīja skrejlapīnas. No tā laika revolucionāriem Alūksnē vēl dzīvi bb. Samsons, Kaķīte, Kaķītis, Bērziņš, Spuģis un vairāki citi.

— Mūs pārsteidza soda ekspedīcija, kas ieradās no Valkas, — stāsta vecā revolucionāre Šarlote Kaķīte. — Soda ekspedīciju vadīja Alūksnes barons Fitinghofs, un nodaļu komandēja rotmistrs Nazimovs. Dabai revolucionāru izdevās aizbēgt ar vilcienu uz Gulbeni, bet 20. decembrī Alūksnē ieradās vēl lielāka soda ekspedīcijas karaspēka nodaļa ģenerāļa Orlova vadībā un apmetās pilī. Sākumā te noturēja lauku kara tiesu, un katrs ekspedīcijas dalībnieks pēc patikas izrēķinājās ar mums, pils pagrābos ieslodzītajiem revolucionāriem. Sadauzītus līdz nepazīšanai daudzus pēc tam turpat pils priekšā uz laukuma nošāva un apraka. Aktīvs revolucionāru uzrādītājs bija arī nežēlīgais vācu mācītājs Valters.

Bez daudzajiem kultūrvēsturiskajiem pieminekļiem, kas pa šiem gadiem gājuši bojā, šis tas ir arī saglabājies un atrodas valsts aizsardzībā. Tāds liels mākslas darbs ir Kanovas vāze, ko Alūksnei dāvinājusi Katrīna I. Šo lielo marmora vāzi gatavojis slavenais itāļu skulptors Kanovs. Tagad vāze novietota Alūksnes 1. vidusskolā. Ezera krastā saglabājies arī koka paviljons,

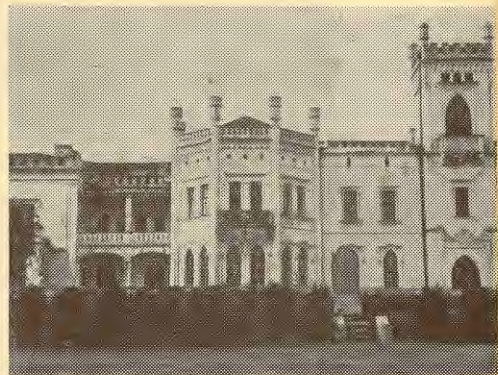
Jaunuzceltais tilts uz pils salu.

kas nosaukts par Aleksandra paviljonu. 18. gs. to cēlis barons Fitinghofs par godu caram Aleksandram II, kas viesodamies Alūksnē, parasti te atpūties. Parkā saglabājies arī Eola templis, kas celts par godu vāju dievam Eolam. Agrāk virs tempļa bijusi zelta zvaigzne, bet iekšpusē pie griestiem uzkārtas un uz dzelzs stabiem atbalstītas četras Eola arfas, kas skaisti skanējušas. Vētras laikā troksnis bijis tik liels, ka traucējis pils iemītnieku naktsmieru, kādēļ arfas noņemtas. Tempļa vidū uz neliela apaļa akmens atradies Eola tēls. Tagad uzglabājies vienīgi tempļa ārējais dzelzs apvalks.

Marijas salā, bijušās ordeņpils drupu laukumā, tagad darbaļaudīm ierīkota skaista atpūtas vieta. Uzcelta liela estrāde. Te notiek rajona pionieru salidojumi, dziesmu svētki, te brīvie ļaudis atzīmē savus tradicionālos Līgo svētkus. Uz salu ved ap 50 m garš tilts, ko paredzēts paplašināt auto satiksmēi. Pili, ar kuru saistās revolucionāru brīvības cīņas, tagad restaurē. Tur ierīko Jauno kinoteātri, būs rajona bibliotēka, lasītavas, kultūras nodaļa un citas iestādes. Pēdējos gados Alūksnē vairāku kilometru garumā asfaltētas ielas un atjaunoti trotuari. Paplašināta arī dzīvojamā māju celtniecība, izveidoti skaisti apstādījumi un atpūtas laukumi. Pašlaik pilsētā izveido laukumu Pirmā Maija un Oktobra svētku demonstrācijām, kur varēs sapulcēties visi pilsētas iedzīvotāji. Alūksnē pašreiz ir divas vidusskolas, muzikas skola un citas kultūras iestādes. Sekmīgi darbojas Kultūras nama dramatisks kolektīvs, sieviešu un vīru kori, Skolotāju nama jauktais, kā arī Kultūras nama jaunorganizētais pūtēju orķestris diriģenta Adamsona vadībā. Jāatzīmē, ka minētais orķestris pagājušajā gadā kultūras darbinieku arodbiedrības republikaniskajā skatē Rīgā ieņeva pirmo vietu. Alūksnes seja gadu gadā izmainās arvien vairāk. To liecina pēdējos gados sasniegtais un plānotie pasākumi jaunajā piecgadē. Jauncelšanas darbā alūksnieši arvien godbijībā atceras savus brīvības cīnītājus-revolucionārus, kas nesuši tik daudz upuru mieram un laimīgai dzīvei.

A. Polis.
Autora foto

Jaunā Alūksnes pils. Soda ekspedīcija Orlova vadībā tās pagrābos spīdzināja un nošāva revolucionāros darbiniekus. Tagad tajā ierīko kinoteātri un vairākas kultūras iestādes.

Skats no ugunsdzēsēju torņa uz Alūksni un tās ezeru. Vidū — Valsts bankas Alūksnes nodaļa.

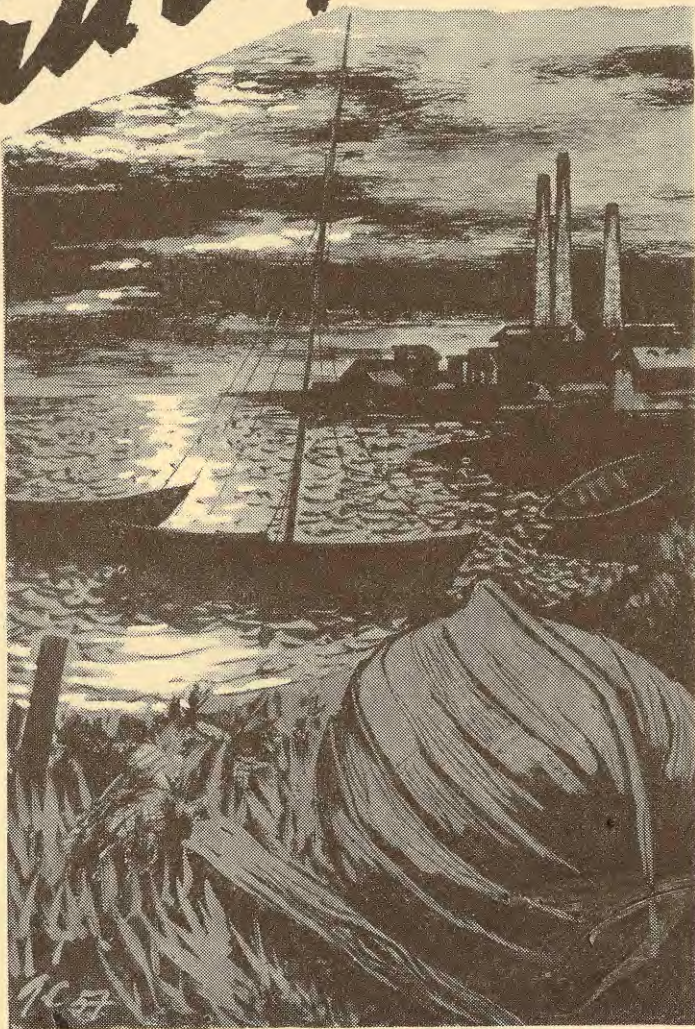

Vorošilova iela Alūksnē, kur priekšplānā pa labi pilsētas grāmatnīca, tipogrāfija un redakcija, bet pa kreisi — viesnīca.

Ordeņa pilsdrupu laukumā ierīkotās estrādes kopskats. Šeit pagājušajā gadā notika rajona Dziesmu svētku koncerts.

Taurupē

VISS KĀ LATVIJĀ

MĀRTIŅŠ KRIEVIŅŠ

G. Čiliša zīm.

(4. turpinājums)

Uz fotogrāfijas bija redzams neliels divpadsmitgadīga zēna augums ar vīzēm kājās un ziedošu ceriņzaru kreisajā rokā. Acis kā pogas, sejā pilnīga vienaldzība. Tanī nevarēja saskatīt Māra karsto vēlēšanos atstāt Taurupē un doties uz Latviju. Cilvēki nepareizi runā, ka acis esot dvēseles spoguļis.

Kad ar fotogrāfijām bija kārtībā, tad izrādījās, ka tur ieguldīts viss Māra kapitāls. Lai aizbrauktu uz Latviju, vēl daudz kas bija vajadzīgs un vispirms nauda. Tās zēnam nebija.

Pēc prieka uzplūduma uzmācās vēl lielākas skumjas. Laikam tā jūtas gājputns ar aplauztiem spārniem, kam jāpaliek pa ziemu uz vietas, kamēr citi, priecīgi sasaukdami, aizlido.

Bēgļiem saposās līdzī arī vairāki Taurupes saimniekdēli. Starp tiem arī Māra saimnieku Zanis. Viņi gribēja meklēt laimi savu vectēvu dzimtenē. Kad māte mēģināja atrunāt Zani no braukšanas, tas kategoriski paziņoja:

— Tas, māt, ir izlemts — es braukšu. Zemes nav, govju nav. Gan abas ar Loniju tiksiet galā — tagad saimniecība maza. Paņemiet iegātni! Māri, jūdz zirgus, brauc pēc labā ūdens, vārīsim alu atvādām, — pagriezies pret zēnu, sacīja Zanis, ar to it kā rādīdams mātei, ka nepatīkamā saruna beigusies un atkāpšanās nebūs.

5.

Nekas Mārim neiznāca ar dzīvošanu Taurupē. Pavasarī nomira saimnieks, bēgļi aizbrauca uz Latviju, un tiem līdzī arī Zanis. Kūti bija palikušas tikai divas govys un sešas aitas. Sēts nebija gandrīz nemaz. Taurupes iedzīvotājiem pat piesūtīja palīdzību no Amerikas — vienu bundžu kondensētā piena uz saimniecību.

Kādā rudens dienā saimniece sacīja:

— Tu, Māri, taisies no manām mājām ārā. Meklē sev dzīvošanu citur. Diezgan es tevi esmu barojusi.

Un tā viņš jau otrā dienā soļoja pa saljušo ceļu uz Stepnoju. Paldoma un mērķa nebija nekāda. Kaut kur dziļi perinājās cerība, ka Rostovā varbūt atradīs Pekorski — drošsirdīgo cīnītāju un mātes draugu. Bet šī cerība neattaisnojās. PAGRABISTABINĀ dzīvoja sveši cil-

vēki. Ubagu vadātāja vecā Marija gan pazina zēnu un pat profesionāli skaļi noraudājās, uzzinājusi par mātes likteni, taču bija ļoti nevaļīga. Tuvojās nakts, bet Mārim nebija kur palikt, kur iet. Klīzdams pa ielām, viņš izdzirda saucienu:

— Māri, sveiks! Kur tu biji pazudis?

Tas bija Fedja, draugs no kaimiņu pagalma, bet kā pārvērties! Uz kailās, netīrās miesas pieauguša cilvēka mēteli, tā stūri vilkās pa zemi, piedurknes garu garās. Lai pasniegtu Mārim nosmulēto roku, Fedja vispirms pacēla to uz augšu, nobraucīja piedurknes un tikai tad pasniedza mazo, kā dēlīti plakano plaukstu.

Izrādījās, ka viņam tēvs kritis frontē un mātes dzīvību izdzēsusi kazaku lode. Tagad bezpajumtnieks Fedja dzīvoja kā putns zarā.

Viņam bija zināms, kur palikt pa nakti, un zēni aizgāja līdz Donai, kur krastmalā gulēja uz mutes apgāzta laiva. Tas bija bezpajumtnieku dzīvoklis. No lietus tur tiešām varēja paglābties, taču no apakšas cauri šķirbainajām malām vilka auksts vējš.

Tumsai metoties, zem laivas saradās citi bērni, tādi paši kā Fedja — netīri, noplīsuši. Visi savā starpā bija pazīstami, un Fedjas paziņojumu par Māra ierašanos uzņēma labvēlīgi. Atnācējiem bija līdzī svaiga maize.

— Se, ēd! — kāds piegrūda Mārim pie mutes gabalu. — Mēs tirgū aizpēsimies uz atdošanu!

Citi zēni sāka smieties.

— Tu rīt savukārt aizpēsimies un mums atdosi, — piebilda otrs.

Visi sapīpēja un sakārtojās gulēšanai.

— Ka tikai šonakt kurti mūs te neuzož! — kāds nosūkstījās, miliciju atcerēdamies.

— Nevajag pirms nakts pieminēt nelabo, — deva padomu Fedja.

Zēni, grūstīdamies un citi pie cita spiezdami, pamazām apklusā.

Māris, pirmo reizi pavādīdams nakti tādos apstākļos, ilgi nevarēja aizmigt. Fedja gulēja blakus un miegā čāpstināja ar muti. Beidzot nogurums pievarēja arī Māri, un viņš iekrita tramīgā snaudā.

Uz rīta pusi kļuva neciešami auksts. Gar apgāztās laivas apakšu no Donas vilka dzestrs, drēgns vējš. Zēni ritinājās kamolos, tie, kas gulēja pie laivas malas, lida vidū pasildīties, pārējie purdēja un lamājās. Beidzot viens neizturēja, četrpāpus izlīda ārpusē un uzsauca:

— Puikas, aidā uz dzirnavām sasilīties!

Visi, kā signalu gaidījuši, rāpās ārā un rikšoja pa Donas krastu uz bijušajām Paramonova dzirnavām, kur no mašīnu ēkas tecēja vesels strauts silta ūdens. Zēni ātri nosvieda kankarus un salīda strautā, meklēdami dziļākās vietas. Ūdens bija pat karsts kā jau pēc dzirnavu lielo dzinēju dzesēšanas. Rīta vēsumā augšpus pacēlās garaiņi.

Dienā šaj strautā gulēt nebija droši. Milicija un speciāli cilvēki vāca bērnus kopā un veda viņus uz patversmi, kur, pēc nostāstiem, bija daudz sliktāk dzīvot nekā savā valdā. Bet tagad, rīta agrumā, kad tikko svīda gaisma un apkārt nebija ne dzīvas dvēseles, šo vannu varēja mierīgi izmantot.

Ar laiku saradās vēl citi apmeklētāji, tādi paši zēni kā Fedja un arī vecāki. Visi vannojās kā fabrikanti Karlsbadē, labsajūtā kreksķinādami un sarunādami savā starpā kā jau vienas sabiedrības cilvēki. Pienācēji sūdzējās, ka kāds neesot ievērojis norunu un sācis darboties citu rajonā. Mārim šīs valodas bija svešas, un viņš no tām pusi pat nesaprata.

Kļuva gaišs, Donas augšgalā parādījās saule. Pa krastmalu sāka staigāt cilvēki. Vajadzēja līst ārā no siltā ūdens un gribējās arī ēst. Kad visi bija saģērbušies un sapīpojuši, nāca komanda:

— Aidā, uz tirgu!

Pēc tirgus situācijas izpētīšanas un pērkamo preču apskates pie aptiekas stūra tika noturēta apspriede. Vispirms vajadzēja iekarot maizi. Par pretinieku bija zināms sekojošais: tirgū, zem maza finiera jumtiņa uz galda gulēja apaļi baltas maizes klaipi — gandrīz tik lieli kā mazgājamās bļodas. Aiz letes stāvēja īss un resns spekulants un skaļi aicināja:

— Sanāciet, sanāciet! Svaiga, miksta, balta, garšīga maizīte no Kanadas miltiem un cepta pēc pirmskara receptes!

Bet pircēji necik daudz nesanāca. Cilvēki, apvaicājušies par cenu un noprasijuši tirgonim, vai viņam dievs sirdī arī ir, gāja projām. Daži izlamājās un atklāti nosauca spekulantu par parazitāru.

Kaujas uzdevums bija vienkāršs: uzbrukt ienaidniekam un iegūt vienu no šiem maizes klaipiem. Bet uzdevuma izpildē bija grūtības. Spekulants modrs, ap leti pircēji nedrūzmējās un nemanot tam piekļūt nevarēja, tā sakot, ļoti izdevīgas pozīcijas. Un šim cietoksnim visapkārt labi pārskatāms laukums, kuru spekulants regulāri apšaudīja ar skatieniem.

Otra grūtība tāda, ka maizes klaipi bija lieli un smagi, un neviens zēns ar tādu kravu aizskriet nekur tālu nevarētu. Ievērojot to, ka spekulantam atradīsies daudz palīgu, klaipa «pircēju» ātri noķers, aizvedīs uz miliciju un no turienes taisnā ceļā uz bērnu patversmi, kur dos rupjmaizes normu un mācīs aritmetiku.

Bet bads dzina, skubināja un apgalvoja, ka pasaulē nekā neiespējama nav. Maizi vajadzēja dabūt, jo brokastu laiks jau bija garām. Tika norunāts, ka viens klaips jānogādā līdz laivai Donas krastā pēc stafetes principa.

— Māri, tev jāpaķer kukulis no letes, jāaizskrien ar to līdz veikala stūrim un jānodod Fedotam. Pats skriesi tālāk pa kreisi, bet Fedju pie aptiekas gaidīs Vaņka.

— Jā, jā, Māri, tev jāiesāk. Tev tīrākas drēbes, un tas neradīs aizdomas. Varēsi pieiet pie galda atklāti, pie gadījuma paķert kukuli un prom.

— Nē, nē, zēni, es nevaru... Es nevarēšu, es nemāku, man bail... Es vēl neesmu redzējis, kā to dara, — galīgi nobijies, murrināja Māris.

— Bet gremot gribi? — kāds īgni jautāja.

— Nē, zēni, es domāju, ka nevaļag šoreiz Māri sūtīt, — sacīja Fedja. — Viņš var vēl visu lietu sabojāt. Spekulants sāks ausīties, un mēs paliksim bez brokastīm. Lai Māris drusku pierod, apskatās. Es iešu pirmais. Dod, Māri, kreklu, bet pats ej pie veikala un gaidi. Es pie tevis pirmā pieskriešu. Pārējie arī ejiet katrs savās vietās.

Viss bars momentā izklīda. Operācija sākās.

Mārim no veikala stūra bija labi pārskatāms nākošo notikumu lauks. Kādu laiku pie spekulanta galda nebija neviena pircēja, un arī Fedja nebija redzams tuvumā. Bet tad pienāca vīrs ar pensneju uz deguna un vecmodīgu lietussargu rokā. Viņš kaut ko runāja ar pārdevēju, un tas sāka rīkoties ap maizes kukuli un svariem. Te arī kā no zemes izauga Fedja. Viņš nāca atklāti un taisnā ceļā, jau laikus lielu vecmodīgu naudas maku virinādams. Pārdevējs pameta gan acis uz pienācēju, bet, būdams aizņemts ar pirmo pircēju un redzēdams, ka Fedja noliek savu maku uz letes un grābstās pa kabatām, it kā vēl naudu meklēdams, it kā mobilizēdams visas savas rezerves, galveno vērību veltīja svariem.

Fedjam nekā vairāk arī nevajadzēja, jo neplectešāmās pozīcijas bija iegūtas un pretinieks maldināts.

Vienā mirklī tuvākais kļaušs bija rokās, piespiests pie vēdera, un tagad viss pārējais bija atkarīgs no viņa netīro, baso kāju veiklības.

— Stoj! Turiet zagli! — kā jau bija paredzēts, sāka kliegt spekulants.

Viņš pirmajā mirklī paskrēja dažus soļus pakal laupītājam, tad atskatījās atpakaļ uz galda, kur palika vēl daži maizes kļauši, un apstājās. Tad atkal mēģināja skriet pakal zēnam un atkal apstājās, uz leti atskatīdamies. Spekulants svārstījās un zaudēja laiku. Tālāk Māris viņu vairs neredzēja, jo vēroja sava drauga gaitu.

Tirgū sacēlās tracis. Cilvēki kļiedza, mēģināja šķērsot bēglim ceļu, kāds griezīgi svīpa, sauca palīgā. Zivju rindā zēnam meta zem kājām tukšus grozus. Viņa ceļā kā no zemes izauga cilvēki ar plaši izplestām rokām. Mazie zagļi bija tirgotāju un spekulantu kopējie ienaidnieki, un tāpēc zēna medīšanā piedalījās daudz brīvprātīgo.

Fedja locījās, mainīja virzienu, veikli lēca pāri priekšmetiem, kas bija pamesti zem kājām, un tuvojās mērķim — veikala stūrim, pie kura ar trīcošiem ceļiem stāvēja Māris. Varēja redzēt, ka bēglis stipri noguris, jo maizes kļauši jau turēja ar abām rokām, un pa gabalu bija dzirdama viņa smagā elpa. Māris paskrēja tam dažus soļus pretī. Fedja iegrūda viņam maizes kļaušu rokās un izdvesa: — Uz aptieku! — bet pats metās prom šķērsielā. Sākās jauns skrējienis. Māris dzirdēja aiz sevis dzinējus aurojam, un, atskatījies atpakaļ, ieskrēja krūtīs pavecaļi sievīnai ar vistu padusē. Sitiens bija tik spēcīgs, ka vecenīte pakrita, vistu no rokām izlaizdama.

Notikums Māri satrauca pavisam. Viņa sirds sita kaut kur kaklā, trūka elpas, un viņš vairāk nekā ap sevi neredzēja kā vien glābēju pie aptiekas stūra. Zēns, kas viņu gaidīja, stāvēja uz priekšu salicis, rokas ceļgalos iespiedis, atgādinādams vārtsargu futbola laukumā, kam tuvojas bumba.

Zēns paskrēja Mārim pretī, paķēra maizes kukuli un pazuda aiz aptiekas stūra.

Maizes kukulis ceļoja no rokas rokā, skrējienā iekļāvās arvien jaunī spēki, bieži notika virziena maiņa, un tas viss galīgi nokausēja dzinējus. Pamazām tie atpalika.

Donas krastā maizi brālīgi sadalīja. Uzbudinājums vēl nebija pārgājis, un zēni apsprieda skrējiena gaitu.

— Tā vistīpa gan tagad noderētu, kuru Māris izsita vecenei no rokām! — kāds ieminējās.

— Jā, tas ir tiesa. Es zinu, kā uz iesma pagatavot vistas cepeti. Izņem iekšas, apviļā putniņu šķidros mālos un pagroza uz ugunskura. Iznāk garšīgāk nekā restoranā «Dona», — otrs lielījās.

— Tev, Māri, būs jāiet un jāsameklē tas cālītis!

— Kur nu šis! Viņu tagad tiesās par slepkavību. Vecenīte droši vien vēl tagad guļ uz tirgus laukuma, bet kurts sēž blakus un raksta protokolu, — Fedja smiedamies sacīja.

Kad bija paēsts, zēni sāka domāt par turpmākajiem darbiem. Ap šo laiku Rostovas dzelzceļa stacija jau bija atvērta un tur vienmēr varēja šo to samedīt.

— Aidā uz staciju! — kāds nokomandēja, un drīz vien zēni pa vienam, ejot visdažādākos ceļus, saradās pasažieru uzgaidāmajā zālē. Te bija bīstami, jo ātri varēja nokļūt milicijas rokās, bet arī vairāk iespēju iedzīvoties.

Atnācēji ar lietpratēju acīm novērtēja katru pasažieri, meklēdami tādus, kurus vieglāk «apstrādāt». Tiem, kas brauca barā un turējās kopīgi, bija grūti tikt klāt. Vajadzēja atrast kādu vieninieku, individuālistu. Pēc ilgās novērošanas un meklēšanas tādu arī atrada. Tā bija sieviete vidējos gados ar puķainu lakatu galvā. Viņa sēdēja uz savām mantām un ik pēc brīža tās apskatīja, pat ar rokām aptaustīja, it kā pārliecinādamās, vai mantība vēl atrodas turpat. Rostovā jau bija tādi specialisti, kas mācēja pa ielu ejošam cilvēkam pazoles no zābakiem nogriezt, kur nu vēl sēdošam izvilkt no apakšas maišeli!

Uzdevums bija vienkāršs. Vajadzēja panākt, lai sieviete pieceļas kaut uz mirkli.

— Nikolka, ej padziedi! — Fedja norīkoja darbā labāko dziedātāju. Zēns nostājās sievietei dažus soļus priekšā un, sacēlis netīro zodu uz augšu, sāka gaidošā balsi:

— Es aizmirsts un pamests...

Apkārt sapulcējās cilvēki. Vairāki nostājās starp zēnu un sēdošo sievieti. Viņa gan stāpīja kaklu uz dziedātāja pusi, bet augšā necēlās. Saņēmis sikas dāvanas, zēns pazuda no skatuves.

— Sarīkot kautiņu! — nāca jauna komanda. Un sievietes tuvumā divi zēni sāka plūkties, viens otru gan vairāk sizdami ar garajām, netīrajām piedurknēm nekā ar dūrēm. Viņi virzījās sēdētājam klāt,

spiezdami to piecēlīties, bet tā ar spēcīgām rokām grūda kaušļus prom, saukdama miliciju palīgā.

Milicijas pagaidām neredzēja, bet plūkties arī vairs nebija vērts, un zēni pazuda no kaujas lauka.

— Vajag priekšā nomest miljonu, varbūt tad viņa piecelsies? — kāds deva padomu.

— Jā, tā viņa tev viena miljona dēļ celsies augšā, kad sērkokociņu kastīte uz tirgus maksā trīs miljoni rubļu. Ja būtu cara nauda, tad vēl, — Fedja prātoja.

— Man viens sarkanais cara naudā ir, — kāds paziņoja.

— Dod šurp, pamēģināsim, — teica Fedja.

— Se, Māri, paej garām tai buržuikai un, viņai nemanot, nomet zemē šo desmitnieku. Varbūt tad viņa piecelsies.

Soreiz sieviete, divu soļu attālumā no sevis zemē ieraudzījusi sarkano papīriņu, patiešām piecēlās. Viņa paskatījās apkārt, vai kāds neredz, piecēlās, noliecās pēc naudas un, atpakaļ kāpdamās... atsēdās uz grīdas. Automātiski pataustījusi ap sevi tukšo stacijas klonu, sāka kliegt.

Tā ritēja Māra jaunā dzīve: naktī salšana zem apgāztas laivas vai kādā šķūnī, dienā sildīšanās strautā pie dzirnavām, zagšana uz tirgus vai stacijā, slapstīšanās no milicijas un bērnu patversmes. Viņš, tāpat kā citi zēni, bija pārliecināts, ka nekas nav sliktāks par bērnu namu.

Bet šai iestādei Māris tomēr neizbēga.

Kādā saulainā, bet jau dzestrā rudens rītā pa Donu no augšas atnāca liela laiva, pilna ar skaistiem vēlinās šķirnes gurķiem. Laiva piestāja pie krasta tik sparīgi, ka gais dzīji iesprūda smiltīs. Laivā rīkojās divi kazaki. Vecākais bija ar ūsām un bārdu, galvā cepure ar sarkanu aploku, pāri veco netīro bikšu starām stiepās sarkana izbalējusi svītra. Kājās vācu zābaki ar biezu zoli. Uz cepures priekšas viegli varēja saskatīt tumšu, vēl neizbalējušu plankumu, ko atstājusi nesen nopemtā kokarde. Jaunākais, gandrīz pusaudzis, ģērbies līdzīgi vecajam. Bet visas drēbes viņam bija par lielām, laikam jau mantojis no tēva vai vecākā brāļa. Viņš bija bez cepures un basām kājām.

Sinī laikā tirgū varēja redzēt tikai lielus, dzeltenus un izkurtejušus gurķus, tāpēc atvīstie bija retums, un ap laivas galu, kas bija sausumā, sāka drūzmēties pircēji.

Jaunais kazaks skatīja gurķus un meta tos pircējiem somās un kurvjos, bet vecais pildīja kasiera pienākumus. Naudai bija sagatavota krietnā liela kule, ar kādām ormaņi uz ielas baro zirgus, uzmaucot tās viņiem uz galvas.

Vecais kazaks neko daudz neskatīja miljonus, tikai bāza naudas žūkšņus maisā, bet klusām labprāt ņēma pretī cara naudu, kuru no viņa atsevišķi bikšu kabatā. Viņš nestrīdējās arī tad, ja kāds deva Kerenska naudu, lai gan tos nelielos, nesagrieztos kuponus vajadzēja vai ar aršinu mērīt, kamēr saskaita.

Lai labāk pārredzētu pircēju pūli un savu precī, vecais kazaks piecēlās un nostājās ar vienu kāju uz laivas malas, ar otru uz šķērsdēļa. Sildoties dzirnavu strautā, zēni nosprieda, ka vēlinās šķirnes gurķi būtu sagādājami brokastīm, jo nevarēja zināt, kad tos vēl dabūs ēst. Kamēr pārējie aizgāja meklēt citu ēdamo, Mārim ar kādu mazāku zēnu, vēl iesācēju ielas dzīvē, vajadzēja tos sagādāt. Abi norunāja, ka Māris ņēms no laivas gurķus, bet otrs, stāvēdams viņam aiz muguras, pieņēms tos un bāzis azotē.

Ielienot drūzmā starp pircējiem, Mārim jau bija izdevies divus pakampt, jo tai brīdī pārdevējs neskatījās uz šo pusi, bet, sniedzoties pēc trešā, viņš sajūta smagu sitienu krūtīs. Vecais kazaks bija ievērojis, ka zēns zog gurķus, nostājies parocīgāk un ar spēcīgu kājas spērienu notrieceis to zemē.

— Sītiēt zagli!

Kazaks kliegdam nolēca no laivas un sāka pakritušo zēnu spārdīt kājām. Spērieni bija tik stipri, ka mazā zagļa ķermenī pēc katra sitienu tika pagrūzts pa krasta smiltīm veselu soli uz priekšu vai arī apsviedās no mutes uz muguru. Kazaks plosījās ar tādu naidu, it kā Māris viņam būtu nozadzis nevis divus gurķus, bet gan vecos, labos laikus, zemi, zirgus, to kokardi, kuras vietā tagad uz cepures bija palicis tumšs, saulē vēl neizbalējis, labi saskatāms plankums; it kā būtu nozadzis izdevīgo kalpošanu ķeizaram un iespēju jādelēt pa Rostovas ielām, ar pletni kapājot streikotāju muguras.

Pie samana Māris nāca slimnīcā. Viņš bija ar pārsējiem notīts un spļāva asinis. Stipri sāpēja galva un krūtīs. Kazaks bija dūšīgi pastrādājis, varēja redzēt, ka rīkojies ar pieredzi — tāds, kas zina cilvēka organisma vārigākās vietas. Izrādījās, ka no kazaka rokām vai, pareizāk sakot, no kazaka kājām Māri bija izglābis tas cilvēks, no kura viņš visvairāk baidījās un bēga — milicis.

Ilgi un garlaicīgi vilkās dienas slimnīcā. Neviens zēnu neapmeklēja. Draugi vai nu aizmirsuši, vai nokļuvuši bērnu namā, vai baidījās nākt šurp, lai viņus nesāpētu un neaizvestu uz patversmi. Varbūt arī vienkārši nezināja, kur Māri meklēt, uz kādu slimnīcu tas aizvests.

Slimnīca bija pārpildīta, cilvēki gulēja pat gaitenīs un dienesta telpās, tāpēc arī Māri izrakstīja ārā vēl samērā vāju. Visā visumā viņš bija salāpīts, bet droši uz kājām stāvēt vēl nevarēja. Bija jau ziema, kad no bērnu nama atnāca audzinātāja un aizveda zēnu sev līdzi.

Pirmā doma viņam bija tūlīt, tiklīdz rastos izdevība, bēgt prom. Bet ārā, svaigā gaisā, zēnam sāka reibt galva, un viņš instinktīvi pieķēras audzinātājai pie rokas. Sieviete to saprata kā draudzības parādīšanu. Viņa bija skolotāja no Latvijas un pastāstīja, ka patversmē esot daudz latviešu bērnu, ar kuriem Mārim būšot jāutra dzīvošana.

Tomēr galvenais šīs dienas notikums bija tas, ka viņi brauca ar ormani. Pirmo reizi mūžā zēns sēdēja atsperu ratos, ādas spilvenos ar

Tumsai metoties, pie laivas saradās citi bērni, tādi paši kā Fedja — netiri, noplīsuši.

kučieri priekšā. Jāsaka gan, ka vispār viņš šo satiksmes līdzekli bija izmantojis diezgan bieži, tikai mazliet citādākā veidā: kad ormanis sāka braukt, vajadzēja tikai nemanot uzstēties uz pakalējā riteņa ass un tad, turoties pie atsperēm, varēja ērti ceļot pa pilsētu.

Dažreiz radās arī savas neērtības. Gadījās, ka kāds labi ģērbts un audzināts puika paklīdzēja no trotuara:

— Onkul, aizmugure!

Ormanis tūlīt noliecās no bukas sāņus un ar pātagu kapāja to vietu, kur vajadzēja atrasties pasažierim. Tad ar vienu roku nācās pasargāt acis un, ar otru pieturoties, veikli nolēkt zemē, lai nepakristu labi audzinātajam puikam par prieku.

Pēc tam zināmas neērtības nācās pārdzīvot arī pašam kliezējam...

Bet nu taču bija pavisam cita lieta, un Māris galīgi izlēma pie sevis:

— Ja nepatiks, vēlāk varēšu aizlaisties, bet tagad braukšu līdz galam.

Izrādījās, ka bērnu nams atradās Hačju kunga mājā, kur Māra māte bija strādājusi par istabas meitu un kur viņš, pa miegam murkšķēdams virtuves aizkrāsnē, pārbiedēja pašu Hačju madamu. Šī savrupmāja ar dārzu bērnu namam bija kā radīta.

Tuvojās beigām smagais 1921. gads. Sarkanā Armija atvairīja baltgvardu uzbrukumus un citu valstu intervenciju. Rostovā nebija maizes, pārtikas, kurināmā. Sarkanarmieši un strādnieki saņēma vienu ceturtdaļu mārčinas kļeģeļa smagumā slapju, melnu maizi ar piemaisījumiem. Reizi mēnesī iedzīvotājiem izsniedza arī pa ceturtdaļmārčiņai saulespuķu sēkļu. Tad visur smaržoja grauздētas sēklas, un ielu trotuari bija piemēroti ar čaumalām.

Bērniem patversmē deva tikpat daudz maizes kā sarkanarmiešiem un strādniekiem. Bet smagais, melnais maizes gabaliņš tomēr bija ļoti mazs un, dalītu uz trim daļām, to noēdā tik ātri kā konfekti. Pavalgs bija šķidrš, un Mārim visu laiku gribējās ēst. Arī māju kurināja ne katru dienu.

Bērnu nama direktors caurām dienām staigāja pa dažādām pilsētas iestādēm, gādādamš pārtiku, kurināmo un drēbes.

Kādā dienā pirms pusdienām visus bērnus sasauca zālē, kur jau sēdēja divi sarkanarmieši. Sautenes viņi bija pieslējuši pie sienas netālu no sevis, pie jostām tiem piestiprinātas patronsomas un granātas. Sarkanarmiešu cepurēs spilgti kvēloja piecstaru zvaigznes, kāfās tiem bija puszābaki ar biežām zolēm un stilbi notīti ar zaļas drēbes strēmelēm.

Kad visi sanāca, viens no kareivjiem piecēlās, izņēma no baltas spilvendrānas četrus lielus, apaļus rupjmaizes klaiņus un, nolikdamš tos uz galda, teica:

— Dārgie draugi, šodien mūsu vienība aizbrauc uz fronti. Mēs te, kaimiņos no jums formējāmieš un gatavojāmieš nākošajām, pēdējām kaujām. Sodien mums bija sapulce, un mēs visi vienprātīgi nolēmām atdot jums pusi no savas dienas maizes normas. Karavīri uzdeva mums abiem, — viņš pameta ar galvu uz savu draugu, — nogādāt šo maizi jums. Mēs zinām, ka ar to jūs nebūsiē paēduši, bet pagaidām mums vairāk nekā nav. Mēs pasniedzam jums savu mazo dāvanu no visas sirds un visu karavīru vārdā lūdzam to pieņemt. Mēs aizejam ciniēties par brīvību, par labaku dzīvi, par jūsu nākotni. Pienāks dienas, kad būsiē visi labi paēduši, apģēbti, izskoloti un dzīvosiet kā brīvi cilvēki. Tagad ir grūti laiki, bet drīz mēs dzīvosim labāk.

Pavisam negaidot otrs sarkanarmietis ierunājās latviski. Vienībā bija uzziņājuši, ka patversmē ir latviešu bērni, un uzdevuši viņam tos apciemot.

Sarkanarmietis stāstīja par latviešu tautas postu, par grūtajām bēgļu gaitām, par to, ka latviešu strēlnieki Sibīrijā,

Krimā, Polijā un citās frontēs cīnās par padomju iekārtas uzvaru Latvijā. Strēlnieks pabeidza savu runu ar vārdiem:

— Uz redzēšanos Padomju Latvijā!

Pēc viņiem uzstājās bērnu nama direktors un audzinātājas, bet viņu runas, jau vairākas reizes dzirdētas, neatstāja nekādas pēdas Māra atmiņā. Viņš atcerējās vienīgi latviešu strēlnieku un tās dienas pusdienas, kad bērni dabūja pa krietnam gabalam svaigas maizes.

Bērnu patversmē tajā laikā tiešām izskatījās apmēram tā, kā jau zēni to bija iedomājušies, saldami Donas krastā zem apgāztās laivas vai sildoties dzirnavu ūdeņos. Aritmetika bija jāmācās, bet tā kā galvenais šī priekšmeta pasniedzējs — direktors — vairāk atradās ārpus mājas, tad bērni parasti bija atstāti audzinātāju ziņā.

Audzinātājas bija salasītas no bijušajām freilenēm, ģimnaziju klases dāmām, un katra mācīja bērniem to, ko uzskatīja par svarīgāko savā dzīvē. Polina Ljovna, piemēram, par galveno uzskatīja franču valodu, dejas un rotaļas. Viņa vienmēr mēģināja tās organizēt un mācīja bērniem, kā dejas zālē uzvesties. Bet tā kā zēniem likās pazemojoši kopā ar meitenēm lēkāt pa zāli, tad viņas pasākumi bieži vien izjuka. Polina Ljovna bija mācījusies augstdzimīgo jaunavu Smolnijas institūtā Pēterpilī un labprāt mīlēja stāstīt meitenēm, kā tur tikušas organizētas balles.

Kad es mācījos Smolnijā, tad pie mums balles rīkoja regulāri reizi nedēļā. Ballēs jaunavas mācās uzvesties sabiedrībā un iegūst labas manieres, bez kurām dzīvē nekur nevar tikt. Ar kavaleriem mēs vienmēr bijām nodrošinātas vajadzīgā skaitā. Pēc Pēterburgas ģenerālgubernatora rīkojuma katru sestdienu precīzi pulksten astoņos vakarā pa Smolnija vārtiem iesoļoja rota junkuru, kuriem bija uzlikts par pienākumu mūs visu vakaru dancināt. Šo dienesta pienākumu nākošie oficiēri ļoti labprāt pildīja. Manā laikā reiz bija atsūtīta pat gardemarinu rota, bet nezin kāpēc tas vairāk neatkārtojās. Jāsaka, ka viņi bija arī uzpūtīgāki un vēsāki par junkuriem.

Tālāk Polina Ljovna aprakstīja tēpus, deju vakaru norisi un arī sekas. Klausoties viņas nostāstus, vecākajām meitenēm dega vaigi un acis. Viņas jau redzēja sevi skaistā, lielā zālē ar marmora kolonnām un spoguļiem dejojām ar gardemarinēm, nākošajiem jūras virsniekiem.

Tā kā bērnu namā balle ar kavaleru piedalīšanos neizdevās, Polina Ljovna spēlēja klavierēs tikai meitenēm vien, kuras grozījās zāles vidū, apgūdamas labas manieres. Vairākām meitenēm audzinātāja mācīja baletdejas. Bet viņas izskatījās ļoti nožēlojamas: zilumos nodau-

zīti kaili ceļgali, izdiluši, tievi locekļi... Pašas ģerbušās baleta brun-
cišos, pie muguras piestiprinājušas no marles pašūts enģeļu spārnus.

Poļina Ljovna skoloja meitenes arī franču valodā, apgalvodama,
ka jaunava dzīvē bez šīs valodas nekā nevarēs panākt. Viņa bija at-
nesusi uz bērnu namu Nadsona dzeju krājumu, un vakaros meitenes
ar asarām acīs deklamēja no tā par pagājušo, neizdevušos dzīvi.

Audzinātāja Eglīte, kas bija atvedusi Māri no slimnīcas uz patver-
smi, strādāja ar latviešu bērnu grupu. Viņa mācīja tiem arī dziesmas,
rotājas un dzejoļus. Dažus audzēkņus pat sagatavoja, lai tie uzstātos
Rostovas latviešu biedrības klubā.

Kad Māris ar citiem bērniem Eglītes vadībā iegāja klubā, tas jau
bija cilvēku pilns. Visur — garderobē, gaitenīs, aiz skatuves un
zālē bija dzirdama latviešu valoda. Pēc tā, kā atnācēji sasveicinājās,
kā sarunās cits citu viegli pazoboja, varēja spriest, ka tie visi savā
starpā ļābi pazīstami, seni draugi, kas varbūt pat kopā strādā.

Vakaru atklāja un vadīja liela auguma slaidis vīrietis ar viegli izru-
nājamo uzvārdu — Buča. Bet sievietes uzrunāja to tikai par Bučīņu.
Likās, ka viņas ar nolūku būtu izdomājušas kādu vajadzību, lai tikai
varētu pateikt šo patikamo vārdu.

Lai gan Eglītei rokā bija programma, tomēr viņa jautāja vakara va-
dītājam:

— Bučīņ, kad tu manējos laidīsi uz skatuvi?

Tas vēl nebija paguvjis atbildēt, kad no lielā spoguļa puses jau at-
skanēja cita balss:

— Bučīņ, kā man piestāv šī blūzīte?

Kad Buča, savus pienākumus pildot, kādreiz pazuda no aizkulisu
telpām, pēc viņa, laikam dažādības dēļ, taujāja arī citādi:

— Kur palicis smukais Jānis?

Buča klubā bija savs cilvēks, to varēja redzēt no tā, kā viņš iztu-
rējās uz skatuves, pieteikdams programmu, vai tielējās ar zālē sēdoša-
jiem.

Pirmo pieteica dziedoni. Kad viņš bija noskandinājis «Mūs nelau-
lāja baznīcā» un «Aizver aciņas un smaidi», pēc publikas trokšņai-
nā uzaicinājuma tam bija jādzied latviešu tautasdziesmas. Viņš ilgi
dziedāja par meitenes baltajām kājām, par sesku, kas kopā ar krupī
vārijis alu, par apsegto melno kuili un grabošajiem precinieku ka-
žociņiem, bet publika sita plaukstas un prasīja vēl.

Māris stāvēja skatuves sānos aiz dekorācijām un ar lielu baudu
klausījās dziesmas. Viņš tādas dzirdēja pirmo reizi, izņemot vienīgi
par to apsegto melno kuili, kuru dažreiz dziedāja Taurupes vīrieši
pie alus galda. Bet citas dziesmas līdz Taurupei vai nu nebija aiz-
vestas, vai jau aizmirstas.

Kad dziedonis nogāja no skatuves un, sviedrus slaucīdams, stāvēja
aizkulisēs, publikas priekšā nostājās Buča un paziņoja:

— Pie mums ir ieradusies nākošie latviešu strēlnieki, varbūt pat
Rīgas teatru aktieri. Viņi gan pagaidām ir apmetušies tepat Rostovā,
bērnu patversmē, bet tas tikai uz īsu laiku. Viņi aizdedzinās jūsu auk-
stās sirdis ar kvēlojošiem dzejoļiem. Pirmais...

— Bučīņ, kad tu pats nolāsīsi kādu ugunīgu dzejoli un aizdedzinā-
si mūsu sirdis? — nāca jautājums no zāles.

Buča paskatījās vaicātājā un skumju pilnu balsi atbildēja:

— Mildas jaunkundz, es nevaru aizdedzināt jūsu sirdis, jo pats
par nožēlošanu jau esmu sadedzījis.

— Bučīņ, tad mēs tevi aizdedzināsim! — zālē sauca vairākas sie-
vietes.

— Nē, manas dāmas, jūs to nevarēsiet izdarīt, jo sadegušu vairs
nevar aizdedzināt.

Noreķinājies ar publiku, Buča atkāpās dažus soļus un ar plašu žestu
aicināja Māri stāties skatītāju priekšā.

— Lūdzu!

Kad Māris izgāja skatuves vidū, kā viņu bija mācījusi Eglīte, zālē
vēl čaloja, aplaudēja, smējās un sarunājās, bet pamazām jau sāka
rimties.

Zālē bija līdzīga milzīgai, tumšai alai, kurā iegūlies liels dzīv-
nieks, kas, miermīlīgi nurdēdams, pašreiz gatavojās apgulties un, sa-
vu galvu uz priekšējām ķepām nolīcis, skatījās zēnā. Ļoti gribējās
dot kājām vaļu — Māris pat pamīdījās uz vietas un ievilkā elpu kā
pirms skrējiena. Mute kļuva pilnīgi sausa, un līdz ar siekalām izgai-
sa arī dzejoļa vārdi, kuri vēl tad, kad Māris stāvēja drošā vietā aiz
skatuves, guleja uz mēles gala. Skrēja sekundes, bet galvā nevarēja
sameklēt pat nevienu skrandu no iekaltajiem pantiem. Zālē iestā-
jās klusums, tur pacietīgi gaidīja.

— Skaties, Marij, cik tam nākošajam latviešu strēlniekam ir skais-
tas, brūnas acis kā smukajam Jānim, — partera pirmajās rindās
skaidri sadzirdēja klusu sievietes balsi.

— Un dzīvas kā zebiekstei, — tikpat klusi atbildēja otra.

Šī saruna Mārim it kā atvēra ausis, un tagad viņš skaidri sadzirdē-
ja sava skaitāmā dzejoļa pirmos vārdus, kurus lielā uztraukumā un
laikam jau ne pirmo reizi atkārtoja skolotāja Eglīte, kas bija nostāju-
sies skatuves sānos.

— Rūc kuļmašīna, zelta graudi kaisās,

No saītītes spēji kūlīt's vajā raisās...

Tālāk gāja samērā gludi. Un dzejoļa beigas:

— Bet kalps melns, puteklains uz kaudzes svīst,

Un resno vīru, viņa priekus nīst,

tika noskaitītas, skatoties atpakaļ uz aizkulisēm, kur drīz varēs pa-
glābties.

Zālē uzliesmoja aplausi, droši vien ne tik daudz par dzejoļa skai-
tīšanu kā par to veiklību, ar kādu Māris nozuda no skatuves.

Pēc tam citi bērni skaitīja dzejoļus par celtnēm, cementu, tēraudu
un cietsirdīgajiem baltgvardu ģenerāļiem.

Mājās visi gāja kājām, apsprieddami katra uzstāšanos un kļūdas.

Latviešu klubā pavadītais vakars ilgi palika Māra atmiņā kā skaisti
svētki uz bērnu patversmes pelēkā, ikdienišķā dzīves fona.

Bet visā visumā zēnus kadriņas, baleta un deklamācijas jautājumi
neinteresēja, tie plosījās pa kaktiem un blakus istabās, traucēdami
Poļinai Ljovnai sagatavot meitenes dzīvei. Zēni, kas bija atvesti no
ielas, sāka gatavoties bēgšanai, jo laiks virzījās uz pavasara pusī. Vi-
ņi grupējās un sačukstējās pa istabu kaktiem, apsprieddami bēgšanas
izdevīgāko termiņu un maršrutu.

Māris ar diviem latviešu zēniem Valdi un Robertu izvēlējās Mel-
nās jūras piekrasti un posās ceļam.

Par šo skaisto vietu bija daudz dzirdēts. Melnā jūra siltāka un
lielāka par kaut kādu tur Paramonova dzirnavu silto strautu. Tur
krastmalā augot palmas, banāni un rieksti dūres lielumā. Mērķaķi
sežot kokos. Ja pakircinot, tad viņi sākot mētāties ar kokosriekstiem.
Nemaz nevajagot kāpt augļiem pakaļ, mērķaķi sametot zemē, cik va-
jag. Lauru koki augot gar visiem žogiem un pakškiem. Kad vāra
zupu — noplūc tikai pa lapai.

Dieņā tur esot karsts kā Afrikā, un tāpēc drēbes tikpat kā neva-
jagot, ja nu tikai, ejot uz tirgu. Naktīs siltas, un varot gulēt zem
palmas — bez jebkāda jumta. Traucējot tikai mērķaķi, kas mīlot ce-
ļiniekiem kaut ko uzsviest uz galvas. Bet tas viss sīkums. Gan tiks
galā arī ar mērķaķiem.

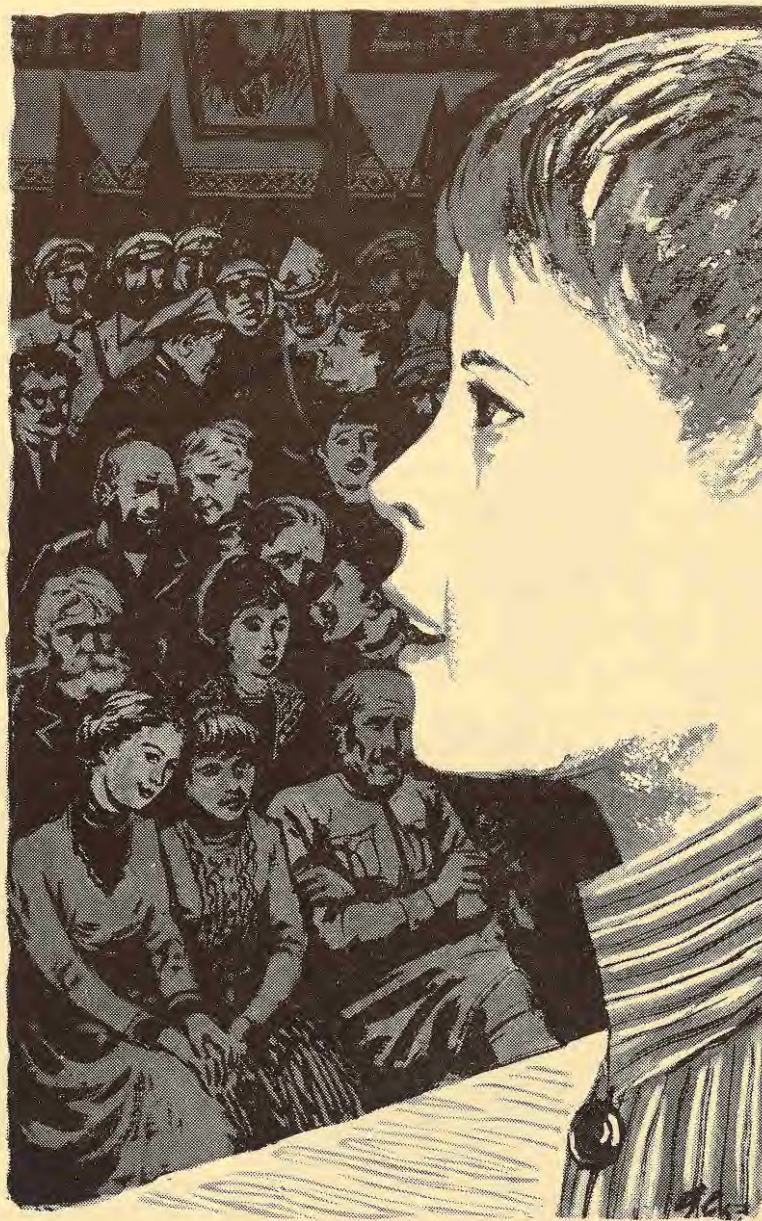
Visi šie labumi aicināt aicināja zēnus doties uz pasakaino Mel-
nās jūras piekrasti.

Visos jautājumos viņi bija vienis prātis, domstarpības radīja tikai
transports. Roberts izklāstīja savu plānu:

— Lai netērētu lielu laiku ceļā, es iesaku braukt ar ātrvilcienu.
Tas ir vienkārši. Vajag Rostovas stacijā paskatīties vilcienu sarakstu,
laikā nokļūt uz perona, noskatīt vagonu, kuram apakšā kaste suņu
pārvadāšanai, un stāvēt netālu no vagona līdz vilciena atiešanai. Kad
vilciens sāk iet, veikli paskriet zem vagona, ielīst kastē, un tad brauc
kā kungs.

— Bet ja kastē suns? — Valdis jautāja.

— Kur šis tur celsies? Tagad nav buržuju laiki. Uz dienvidiem
brauc strādnieki un ievainotie sarkanarmieši, un tiem suņu nav, —
Robis paskaidroja.

Kad Māris izgāja skatuves vidū, zālē vēl čaloja, aplaudēja, smējās un saru-
nājās, bet pamazām jau sāka rimties.

— Bet varbūt tomēr ar preču vilcienu drošāk, — ieminējās Māris. — Uz kāp uz platformas vai kāpnēm un brauc.

— Jā, drošāk! Preču vilcienus stipri apsargā, un kurti staigā ar šautenēm rokās pa vagonu jumtiem no viena gala līdz otram. Es pagājušajā gadā redzēju, un nosalsi tu tur uz kāpnēm kā prusaks. Lai ar preču vilcienu brauktu, jāgaida vēl vesels mēnesis, kamēr paliek silts, — Roberts tiepās.

Pēdējais arguments bija izšķirošais. Gaidīt vairs nevarēja, vajadzēja braukt pēc iespējas ātrāk. Un aprīļa pirmajās dienās visi trīs pazuda no bērnu nama.

Un tiešām notika tā, kā bija paredzējis Roberts. Kad vilciens sāka uzņemt ātrumu un tuvojās Rostovas tiltam pāri Donai, ceļinieki jau gulēja suņu kastēs, iekārtotamies pēc iespējas ērtāk. Vēl bija pavēss, un tāpēc stacijā viņus netraucēja ne konkurenti, ne dzelzceļnieki. Pirmajā pietātnē Kuščovkā, deviņdesmit kilometrus no Rostovas, vilciens stāvēja tikai vienu minūti, un nākošā jau Tichorecka.

Bet vilciens, nogājis trīsdesmit kilometrus aiz Rostovas, pēkšņi apstājās Kajalas stacijā, jo no tā vagona gultņa, kur brauca zēni, parādījās dūmi un uguns.

Ceļotāji nepaguva izlavīties no saviem kabinetiem, kad jau bija notverti un aizvesti uz staciju.

— Uz kuriem ceļojat, godājamie pilsoņi? — jautāja cilvēks ar formas cepuri galvā un revolveri pie sāniem.

— Uz Melno jūru.

— Skaidrs. Pašreiz tur sākas sezona. Spriežot pēc jūsu vienādajiem krekliem, liekas, ka esat no viena bērnu nama?

— Jā.

— Jūsu vārdi un uzvārdi? — un vīrs paņēma rokā bloku pierakstīšanai.

— Māris Grīns.

— Tavs?

— Roberts Rubenis.

— ?

— Valdis Rozentāls.

— Skaties, tādām šmurguļa puikam tik solids uzvārds — Rozen-tāls.

Viss tika pierakstīts, un ceļiniekiem jau rēgojās Polina Ljovna ar savām apnikušajām pamācībām, kā arī meiteņu izsmieklī un zēnu asprātības.

— Nē, norūca Robis, — mēs nevaram atpakaļ rādīties. Tur mums vairs dzīves nebūs. Vajadzēs palūgt kurtu, lai nosūta uz kādu citu vietu.

Pārējie tam piekrita.

— Kādā valodā jūs tur runājat? — jautāja rakstītājs. — Vāciski, vai? Vai neesat kāda nepakārta buržuja bērni?

Zēni netika pie atbildes, jo ārā sacēlās troksnis un noskanēja vairāki šāvieni.

— Pasēdīet, es tūlīt atnāksu! — dežurants tikai paspēja pateikt, ārā skriedams un durvis aiz sevis aizcirdams. Steigā viņš tomēr neaizmirsā pagriezt durvju atslēgu no ārpuses.

Pirmajā brīdī zēni sēdēja klusu un tikai saskatījās. Tad viņu skatieni pievērsās vaļējam logam. Istaba gan atradās otrajā stāvā, bet logs deva iespēju nesatīties ar Poļinu Ljovnu.

— Zēni, aidā!

Kurš to nokliedza, neviens vēlāk neatcerējās. Varbūt pateica visi reizē, varbūt tikai padomāja katrs pie sevis. Un viņi cits aiz cita uzkāpa uz krēsla, tad uz rakstāmgalda, un pa logu ārā...

Zemē krita kā nu kurais, viens uz deguna, otrs uz dibena, bet galvenais — visi atkal bija uz savām kājām. Tagad tikai vajadzēja izlavīties no stacijas teritorijas, un viss būs atkal kārtībā.

Tikuši no Kajalas miesta ārā, zēni pienāca pie semafora. Izrādījās, viņi kā gājputni instinktīvi bija ieturējuši pareizo virzienu — uz dienvidiem, uz Melnās jūras pusi.

Bet kā tagad tikt tālāk, uz priekšu? Iet atpakaļ nevarēja. Līdz nākošajai, Stepnojas stacijai trīsdesmit kilometru, to Māris labi zināja. Lai noietu šo gabalu, vajadzēja kātot visu nakti un pie tam būt paēdušam.

Atlika tikai viens — gaidīt garāmejošu vilcienu un mēģināt tani iekļūt. Soreiz varēja būt arī preču vilciens. Vajadzēja tikt ātrāk no šīs stacijas ārā. Nav svarīgi, ar kādiem līdzekļiem. Pie izejas semafora lokomotive vēl nebūs uzņēmusi ātrumu, un iespēja tikt uz vagona kāpnēm nebija izslēgta.

Zēni apsēdās grāvmalā un skatījās uz stacijas pusi. Tuvojās vakars. Neliels vējš vilka no rītiem. Grāvmala un lauki jau zaļoja. Vīrs galvām šaudījās bezdelīgas. Visa stepe bija pilna dažādu skaņu. Māris atcerējās savas ganūdienas, un tās tagad viņam likās tik vieglas un patīkamas. Vienmēr paēdis, sava vieta, kur izgulēties, nav jābēguļo... Melnā jūra ar mērkaķiem kokos likās tāla, izdomāta. Gri-bējās ēst.

Sakustējās un nošķinda stieples. Tās gulēja uz skrituļiem, kas pietīpināti īsiem, resniem dzelzs stabiņiem. Stabiņi nāca no stacijas līdz semaforam — cits pakal citam kā piles no ganībām. Augšā nograbēja, un semafora pacēla savu roku. Tūlīt arī Kajalas stacijā no svilpa lokomotive un sāka sviest pa skursteni ārā dūmu mākoņus. Tās smagā elsošana bija skaidri sadzirdama klusajā pavasara vakarā. Semaforam tuvojās pasažieru vilciens.

— Zēni, ķersimies pie pasta vagona kāpnēm. Pie citām nevar. Tur katrs kurts attaisīs vaļā durvis, ieraus priekšīnā un nākošajā stacijā nodos citiem kurtiem, — instruēja Robis.

(Turpinājums sekos)

Profesors Jēkabs Kārklīns.
N. Titenkova foto

Lielā dzīve

Paģājušajā gadsimta beigās kādā septembra dienā bija nolikta Pēterburgas konservatorijas jauno telpu atklāšana. Šo svētku svinīgā norisei jau viss bija sarkots. Gaidīja ierodamies arī ārzemju viesus un ievērojamus māksliniekus. Tika sagatavots liels koncerts. Un te notika kas negaidīts. Dienu pirms svinībām saslima iecienītais solists-tenors, kuram vajadzēja uzstāties. Koncerts draudēja izjaukt. Jau dzēja steidzīgi atrast citu dziedātāju, kas vienas dienas laikā varētu sagatavot paredzēto koncerta programmu. Šo atbildīgo uzdevumu konservatorijas vadība uzticēja kādam jaunam vokālās nodaljas studentam. Tā svinīgajā koncertā uz skatuves iznāca jauns dziedonis. Sākumā publika viņu uzņēma diezgan neuzticīgi, jo bija taču gaidīts slavenais tenors ar vārdu. Taču koncerts sākās, un ar katru nodaļas dziesmu jaunais mākslinieks lika mainīties klausītāju noskaņojumam: vēsās vienaldzības vietā stājās sirsnīga sajūsma. Visus pārsteidza jaunā dziedātāja patīkamā balss, viņa spējas dziļi izjust un izcelt katru darba saturu.

Pēc koncerta pie dziedātāja pienāca ievērojams dažādu tautu folkloras vācējs T. Filipovs, lai sirsnīgos vārdos vēlreiz pateiktos par koncerta sniegumu. Jo sevišķi Filipovu ieinteresēja latviešu tautasdziesmas, kuras viņš te dzirdēja pirmo reizi.

Kas bija šis jauneklis, kurš Krievijas imperijas tālajā ziemeļu galvaspilsētā bija atvedis sev līdz latviešu tautasdziesmas? Tas — Pēterburgas konservatorijas students Jēkabs Kārklīns, kas bija dzimis 1867. gadā Latvijā, Kokneses pagastā, Kārklīna vecāki bija kalpi, un mazais Jēkabs jau bērna dienās dabūja izbaudīt nabadzīgo ļaužu sūrumu. Zēnam bija ļoti skaista balss un liela vēlēšanās mācīties, tādēļ vecāki, neraugoties uz trūcīgajiem apstākļiem, nolēma viņu izskolot. Pēc pagasta draudzes skolas beigšanas viņš iestājās Baltijas skolotāju seminārā, tur iegūstot arī pirmo muzikālo izglītību. Jaunekļa muzikālās spējas pievērsa pedagoģu uzmanību, un viņu izvirzīja par semināra kora diriģentu un solistu. Vasaras brīvlaikus Kārklīns pavadīja laukos. Ar lielu aizrautību un mīlestību viņš izveidoja kora kolektīvus, apmācīja tos un organizēja koncertus. Kopā ar Jurjanu Andreju, Viņneru Ernestu, Daci Akmentīnu u. c. viņš piedalījās daudzos koncertos Latvijas laukos un pilsētās, gūdamis sevišķu ievērojumu un atsaucību tautas vidū.

Kādā no šiem koncertiem Jēkabs Kārklīns iepazinās ar Pēteri Stučku un jauno progresīvo dzejnieku Raini. Vērodams jaunieša lielās dotības un izcilās organizatora spējas, Rainis ieteica viņam vēl tālāk papildināt savas zināšanas, lai tad ar jo lielākām sekmēm varētu strādāt savas tautas kultūras druvā.

1892. g. J. Kārklīns mācās Pēterburgas konservatorijas vokālajā nodalā pie prof. Gabeļa un kompozīcijas-teorijas nodalā pie Rimskas-Korsakova. Drīz viņam sāk uzticēt atbildīgus solo priekšnesumus.

J. Kārklīna dzīvē liela nozīme bija folkloristam Filipovam. Vēl tagad sirmais profesors ar lielu sirsnību un pateicību atceras Filipovu kā savu skolotāju un audzinātāju.

Interesants posms Kārklīna dzīvē sākās pēc pēterizāšanās ar mecenatu S. Mamontovu, Maskavas privātās operas direktoru, kurš 1897. g. aicina J. Kārklīnu par tenora galveno partiju izpildītāju savā operā. Maskavas privātā opera nodibinājās 1897. g., un ar Mamontova gādību tā ļoti īsā laikā izveidojās par pirmklasīgu mākslas centru, kas mākslinieciskā līmeņa ziņā pārsniedza visas Krievijā esošās operas. Te notika daudz krievu operu pirmizrādes. Mamontovs prata iesaistīt operā tā laika spējīgākos māksliniekus — dziedātājus F. Šalāpinu, Zabellu, Sekar-Ražanski u. c. Par šīs operas diriģentu strādāja komponists Ipolits-Ivanovs, skatuvisko ietēpju veidoja lielākie krievu gleznotāji Vasnevovs, Vrubels, Polenovs, šajā radošajā kolektīvā nokļuva arī Kārklīns. Kopā ar Šalāpinu viņš izpilda galvenās lomas operās Fausts, Nāra, Hovansčīna, Lakmē u. c. Šalāpins augsti novērtēja latviešu dziedātāja spējas un 2 gadus, kurus Kārklīns pavadīja Maskavas operas skatuves, viņu ar lielu mākslinieku saista cieša draudzība.

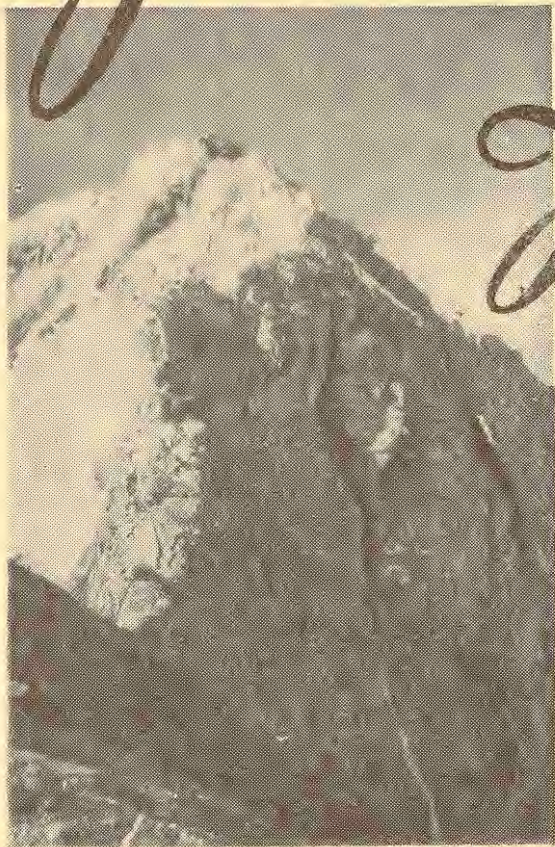
1919. g. Rīgā profesora Jāzepa Vītola vadībā nodibinājās Latvijas konservatorija. Profesors Kārklīns te ir viens no pirmajiem pasnie-dzējiem muzikas teoretiskajos priekšmetos. Viņš aktīvi piedalās arī Latvijas muzikālajā un sabiedriskajā dzīvē.

Savā ilgajā pedagoģiskās darbības laikā (1899.—1950.) profesors Kārklīns izaudzinājis vairākas paaudzes tagad ievērojamu muzikas darbinieku, kuri ar pateicību atceras savu pedagoģu.

Aprīlī sirmajam profesoram apritēja 90 gadu. Tas ir liels bagāts mūžs, no kura 66 gadi atdoti radošam darbam muzikas laukā.

G. Goluba

Republikas alpinisti Kaukazā

Beidzot ilgi gaidītais brīdis pienācis — republikas pirmās alpiņiades dalībnieki — augstāko mācību iestāžu studenti un pasniedzēji, strādnieki no VEF u. c. rūpnīcām, kaļpotāji no dažādām iestādēm — dodas uz Kaukazu, uz republikas pirmo alpiņiadi.

Mūsu alpiņiades nometnes vieta izraudzīta Baksanas ielejā kaimiņos alpinistu nometnei «Baksana». Skaists mežs, vienā pusē krāc straujā Baksana, otrā maigi burbuļo mazs un dzidrs strautiņš. Pačājušas pāris stundas, un jau izaugusi tēlu pilsētiņa. Pacelās balts karoga masts, ar latviešu ornamentiem izlikta ugunsкура vieta, no sūnām un akmens atveidota alpinistu nozīmīte ar abām Elbrusa virsotnēm un ledcīrtni tām pāri — alpinisma simbols. Tiesības nēsāt šo nozīmīti jāiegūst lielākai daļai alpiņiades dalībnieku, jo mūsu republikā alpinisms nupat tikai sācis attīstīties. Kā norisa mūsu republikas jauno alpinistu apmācības un ko viņi redzēja — stāsta šie daži fotoattēli.

V. Jaunzeme,
alpiņiades dalībniece

Augšējā attēlā pa kreisi:
Lieliska virsotne, lepna, skaista, nepieejama!

Attēlos pa labi no augšas:

Līdz virsotnei vēl tālu! Jo tikamāka īsa atpūta.

Ledus siena stāva, ceļš grūts, toties priekšā lieliska balva — skaistā Via-tau.

Droši uzticies alpinista labākajiem draugiem — virvei un «koškām» — un sasniegta vēl viena jauna virsotne.

Kalniņu mājas Baksanas ielejā.

Varenais lielais Kaukazs pie kājām! Esam 4200 m augstumā. Līdz Elbrusa virsotnei vēl 1430 m.

Attēlā pa labi:

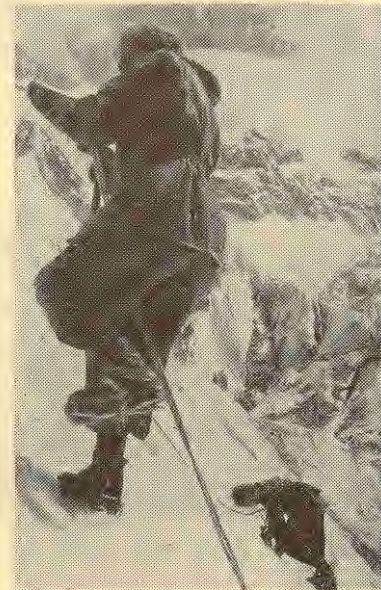
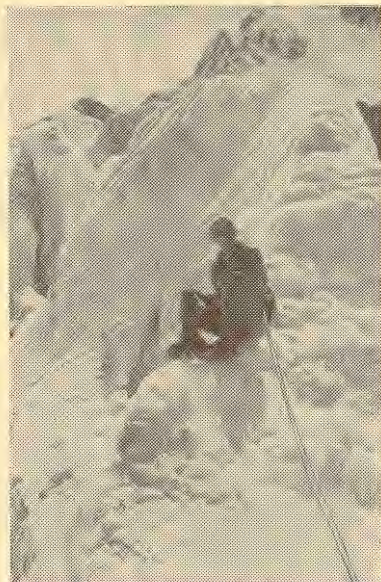
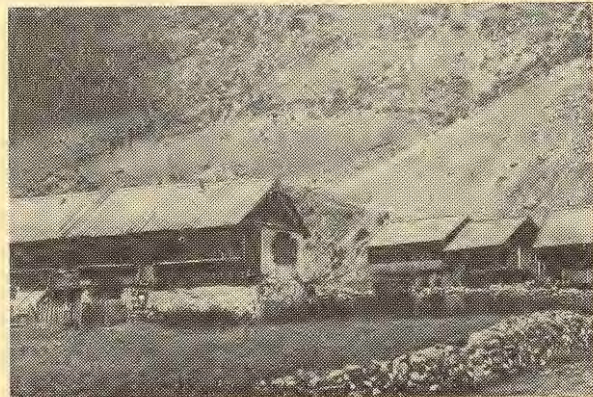
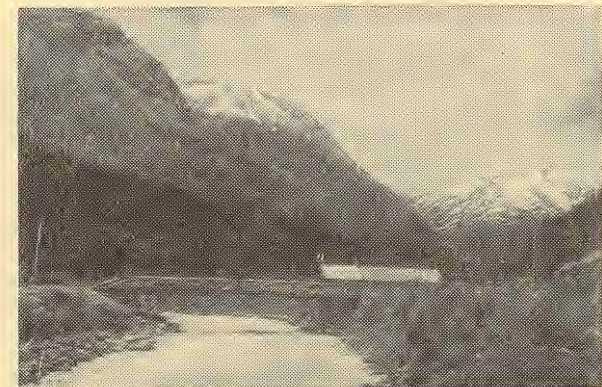
Patīkami gatavot pusdienas atkal vasaras apstākļos, kad aiz muguras «bargā ziema» Elbrusā.

Apakšējos attēlos no kreisās:

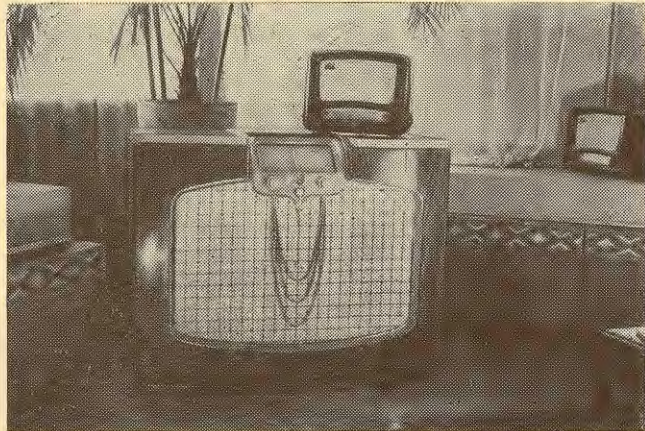
Straujā Baksana. Redzams sniegotais Donguz-Oruna masīvs.

Kaukazā tik pazīstamais un iemīļotais mājlopiņš, kam esot zināma līdzība ar alpinistu...

O. Pētersona foto

VIENĀS RŪPNĪCĀS BILANCE

1949. gads. Rūpnīcā konstruē radiolu gigantu «Rīga-6». Attēlā to redzam salīdzinājumā ar aparātu «Rīga-6».

Mūsdienu radioklausītājs ir ļoti izlūtināts. Viņam nepietiek ar to vien, ka viņš dzird pārraides saturu, — viņam gribas pazīt iemīlotā mākslinieka raksturīgo balsi tembru; viņam nepietiek ar skaņdarba melodiju vien, — viņš vēlas dzirdēt orķestri visā tā pilnskanībā — ar kontrabasiem un fleites pikolo. Viņš vēlas ar savu aparātu dzirdēt visu pasauli, bet nepavisam negrib samierināties ar etera kaprizēm un trokšņiem. Radiouztvērēju viņš labprāt ielīkta kabatā un ņemtu līdz savās ikdienas gaitās; no rīta viņš vēlētos pamosties nevis no modinātāja tarkšķa, bet liega valša skaņām. Ko tik visu viņš negrib, šis izsmalcinātais mūsdienu radioklausītājs! Nav viegli iztapt viņa prasībām.

Popova vārdā nosauktās Rīgas radiatorūpnīcas (bijušā «Radiotechnika») radošais kolektīvs vienmēr centies atbilstoši tā laika radiotechnikas sasniegumiem dot vislabāko saviem klientiem.

Radio cienītāji labi atceras uztvērēju «T-689» jeb — kā tautā to dēvēja — lielo «Radiotechniku». Rūpnīca to izlaida drīz pēc kara, 1946. gadā. Uztvērējs tolaik bija viens no labākajiem Padomju Savienībā. Tas bija 9 lampu aparāts ar vienu dinamisko skaļruni un sevišķi lepojās ar labu selektivitāti (raidstaciju atdalīšanas spēju).

Rūpnīca tolaik bija ļoti maza. Tā izvietojās vienā samērā nelielā korpusā, kas kādreiz kalpojis gan Ceisa optiskai fabrikai, gan darba biržai un uzņēmēja Leibovica pūsmāmatnieciskai radiofabrikai. Tādēļ rūpnīcas nelielās ražošanas jaudas dēļ šis aparāts nepiedzīvoja tik plašu izlaidumu kā nākošie, lai gan pieprasījums pēc tā bija ļoti liels gan Latvijā, gan kaimiņu un tālākās republikās. Vēl šodien komisiju veikalos lielo «Radiotechniku» meklēt meklē, lai gan tās vietā pēdējos gados stāties ne viens vien labāks uztvērējs, — tik liela saglabājusies šī aparāta slava.

Gadu vēlāk veikalos parādījās jauns piec lampu radiouztvērējs. Rūpnīcas dotais nosaukums skanēja «T-755», bet pircēji šo tehnisko nosaukumu drīz vien atkal iztulkoja vienkāršāk un saprotamāk — par mazo «Radiotechniku».

Tas rūpnīcai bija pirmais masveidā ražotais aparāts, cenas ziņā uz pusi lētāks par iepriekšējo. Bet ne uz pusi sliktāks. Palētinājumu panāca ne vien ar uztvērēja arējo apdares pieticību un lampu skaita samazināšanu, bet arī dažiem ražošanas vienkāršojumiem. Popovieši tolaik lepojās, ka visā aparātā ir tikai dažas skrūves; pārējās savienojumu vietas bija štancētas. Tas deva milzīgu darba ietaupījumu.

1954. gads. Radiola «Daugava» jau iegūst modernākas līnijas. Un ne tikai līnijas vien...

mu. Velāk gan rūpnīca daļēji atteicās no tik forsētas štancēto savienojumu pielietošanas, jo izrādījās, ka dažviet tie sagādā grūtības, aparātu remontējot.

Mazā «Radiotechnika» piedzīvoja lielu izlaidumu, līdz 1952. gadā uz konveijera to nomainīja tā tiešais pēctecis «Rīga-6». Šis aparāts rūpnīcai sagādāja nepelnīti daudz bēdu, jo tam gadījās piedzimt nelaiķā... Tomēr vēl šodien «Rīga-6» skan desmitiem tūkstošiem dzīvokļos visās Padomju Savienības malās un gluži labi apmierina savus īpašniekus.

Gandrīz vienlaikus ar uztvērēju «Rīga-6» tapa arī «Rīga-10» un neilgi pirms tam — miniaturais «B-912» un radiola — gigants «Rīga». Kolektīvam tas bija radoša darba pilns laiks. Paceļas jauno korpusu masīvie stāvi, pilnveidojas ražošanas iekārta, kolektīvs aug kvantitatīvi un kvalitatīvi. Tā vaļrs nav tā mazā fabricīna, kas pēc kara ražoja tikai skaļruņus, bet moderna augoša radiatorūpnīca ar specialistiem, kuriem ir vārds.

Interesants un ļoti gaidīts bija bateriju uztvērējs «B-912». Par šo niecīgo «muzikas vācelīti», kurai bija tikai divas pirkstlampiņas, kolektīvs saņēmis ļoti daudz siltu atsaucsmju. Bet drīz vien lauku iedzīvotājus nepatikami pārsteidza ziņa, ka «B-912» ražošana pārtraukta. Savā nežinā viņi pārmeta rūpnīcas vadībai, ka tā nedomā par lauku ļaužu vajadzībām un ražo vienīgi tikla strāvas uztvērējus. Taču popovieši šo pārmetumu nebija pelnījuši. Viņi tikai izpildīja rīkojumu un visu ražošanas iekārtu un tehnisko dokumentāciju nodeva kādai Ukrainas rūpnīcai. Diemžēl, ar to arī izbeidzās iecienītā uztvērēja tikko iesāktās gaitas.

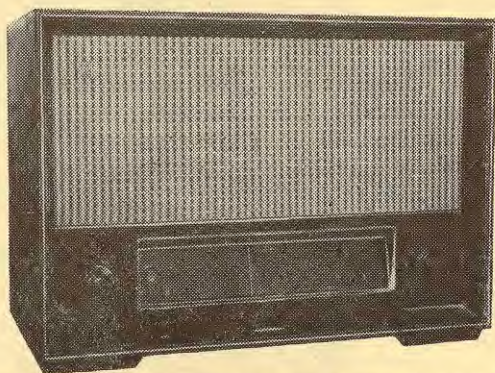
Tajā pašā laikā, kad rūpnīcas cechos tapa pēc savas konstrukcijas ļoti vienkāršais, bet tomēr selektīvais un pietiekami skaļais mazulis «B-912», konstruktori radīja Padomju Savienībā unikālu radiolu «Rīga». Šim skaistajam milzenim dzīvību dod 21 lampa, tas runā ar piecu skaļruņu balsīm un kā atskaņojuma dinamiskā, tā kvalitātē spēj līdzināties lielam simfoniskam orķestrim. Tam ir deviņi diapazoni, magnetiskais automats selektivitātes regulēšanai, automatisk skaņu plašu mainītājs. Rīgas radiobūvētāju slavu šis aparāts paudis dažādās izstādēs. Kā PSRS velte tas dāvināts arī biedram Mao Cze-dunam.

Daudzus lasītājus varbūt interesēs, kāpēc šis vai līdzīgs aparāts nav parādījies veikalos. Tādam jautājumam pat rūpnīcā nevar atbildēt. Liekas — tiem, kas nosaka, ko ražot un ko ne, šis aparāts būs licies priekš pircējiem par lielu, greznu un dārgu. Žēl, ka nav pavaicātas pircēju un ražotāju domas. Jo pēdējie saka, ka pietiktu izlaist kaut tikai tūkstoš eksemplāru, lai ražošana kļūtu rentabla un cena pieņemama.

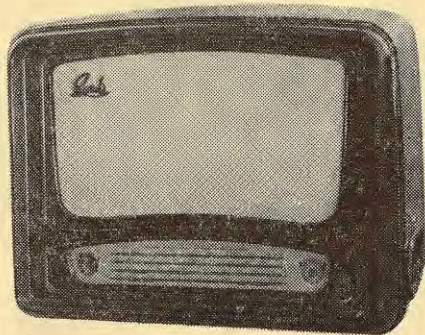
Katrs aparāts savas klases robežās ir bijusi pilnība tai laikā, kad tas radīts. Kādreiz milzīgs sasniegums šķita arī kristaldektors un vienkāršais audions... Bet tehnikā viss savstarpēji saistās, viena doma rada nākošo, viens solis izraisa otru. Pagāja laiks — un radiokonstruktoriem radās daudz jauna ko teikt. «Pilnīgais» kļuva nepilnīgs, un konstruktori ķērās pie jauna aparāta būves.

No laba, jutīga radioaparāta prasa, lai tas būtu selektīvs, t. i., neatkaņotai vairākas stacijas reizē, bet tikai vienu. No otras puses ir prasība pēc pilnvērtīga atskaņojuma, t. i., atkaņot arī augstās svārstības, kuras raksturo katra muzikas instrumenta īpatnības un

... 1956. gadā dzimst radiolas līdziniekus un vārda brāļus — uztvērējus «Daugava».

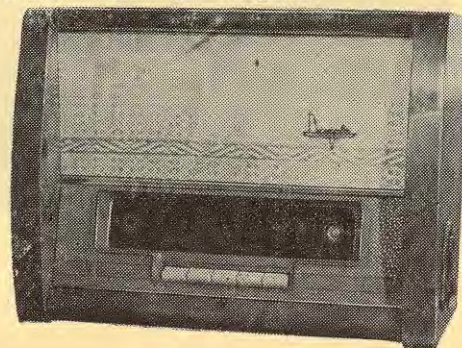
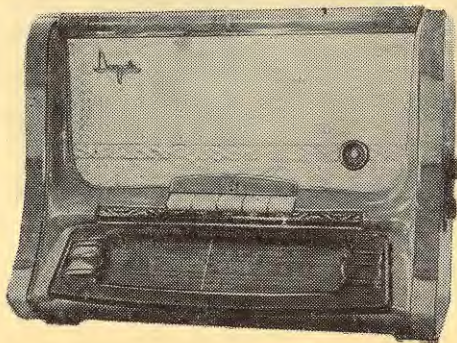
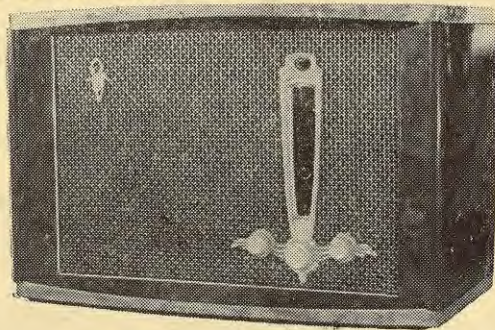

1946. gads. Radio cienītāji labi atceras šo uztvērēju...

1952. gads. Mazo «Radiotechniku» nomaina «Rīga-6».

Apakšējā attēlā — I klases uztvērēju «Rīga-10» ražo vēl šodien (no 1950. gada).

balss tembru. Pārmērīga selekcija parasto viļņu diapazonos var kaitēt atskaņojumam. Tādēļ konstruktoriem jāmeklē vidusceļš — pēc iespējas labu selektivitāti un pēc iespējas labu atskaņojumu.

Popova vārdā nosauktās radiatorūpņas konstruktori panāca labu selektivitāti jau uztvērējam «T-689», bet... uz atskaņojuma rēķina. Pagāja seši gadi, un dzima uzlabotais modelis «Rīga-10». Konstruktoru galvenās rūpes — uzlabot atskaņojumu. Vēlams bija, lai selektivitāti varētu pielāgot: kad klausās tālu staciju, tad noregulē šauru svārstību caurlaišanas joslu, kad klausās tuvu staciju, tad noregulē platu joslu.

Konstruktori arī panāca, ka šai uztvērējā, meklējot stacijas, vienlaicīgi var regulēt selektivitāti un atskaņojuma kvalitāti. Augstos un zemos toņus var regulēt katru atsevišķi. Lai zemie toņi skanētu sulīgāk nekā iepriekšējā aparatā, «Rīgai-10» izveidoja speciālu zemfrekvences slēgumu un iebūvēja lielu dinamisko skaļruni.

Radioklausītājiem parasti grūtības sagādā noskaņošanās uz īsa viļņiem, jo te stacijas ļoti sablīvētas un vajag tikai mazliet straujāk griezt noskaņošanas kloķi, lai stacijām vienkārši «pārbrauktu» pāri, tās pat nepamanot. Tādēļ ir svarīgi īsviļņu diapazonu «izstiept», sadalot to vairākās daļās. «Rīgai-10» viena īsviļņu diapazona vietā jau ir trīs.

Seit mēs īsos vārdos runājam par pašiem būtiskajiem jauninājumiem un uzlabojumiem katrā nākošā aparata būvē. Cilvēki, kas tos konstruējuši un būvējuši, varētu uzrakstīt romanus par savu interesanto darbu, kurā bijušas gan kaislības un strīdi, meklējumi un bezmiega nakts, vilšanās un radošās domas uzvaras prieks. Bet pircējs par šo kolektīva «gara bērnu» maksā naudu un spriež bezkaislīgi: viņš to vai nu atzīst, samierinās vai arī noraida.

Par aparatu «Rīga-10» ir bijuši arī pārmetumi. Dažām nepatīk skalas izveidojums, mēdz sūdzēties arī par «sprakšķiem». Pēdējo vainu pārmētis nevis konstruktoriem, kas devuši ļoti jutīgu aparatu, bet pilsētas elektrosaimniecībai, kas pēckara gados absolūti nekā nedara, lai radioklausītāju ausis un nervus pasargātu no rūpnieciskās elektriskās strāvas izraisītajiem radio traucējumiem. Tomēr nenoliedzami, ka «Rīgas-10» konstruktoru sasniegumi ļoti daudz un iedzīvotājiem devuši maksimāli lētu I klases uztvērēju, kura ražošana turpinās vēl šodien.

Rūpnieciskā radošā kolektīva meklējumi nav aprobežojušies vienīgi ar tiem aparātiem, kas nokļuvuši līdz pircējam. Rūpnieciskajā kabinetā starp visiem redzētajiem uztvērējiem ir arī pāris neredzētu. Nozīmīgākais no tiem — bateriju uztvērējs — kofertis «Pionieris». Šodien tas jau konstruktīvi novecojis, jo tagad ir pieejami pusvadītāji un magnetiskās antenas. Pirms pieciem gadiem, kad aparatu konstruēja, dažādas komisijas pircēju vietā izlēma, ka «Pionieris» esot par «smagu» pārnēsāšanai un tādēļ ražošanai nepiemērots...

Bija vēl viena iecere — ražot lielpilsētas aparatu ar pazeminātu jutību, bet līdz pilnī-

bai izkoptu atskaņojumu. Tomēr šo ieceri nācās apbedīt, jo tāds aparats neiekļautos standartā...

1954. gadā uztvērēju «Rīga-6» nomainīja radiola «Daugava», kurai tagad seko arī otrs modelis — uztvērējs. Ar šo aparatu lasītājs droši vien būs jau diezgan labi pazīstams. Piebildīsim vienīgi, ka jaunums tam ir viļņu pārslēgšanas klaviatūra, kuru tagad iebūvē visos modernajos aparatos, kā arī daži citi uzlabojumi.

... Čehos top kārtējā produkcija: «Rīga-10» un divi «Daugavas» modeļi. Bet rūpnieciskajā laboratorijā jau ieskanējušies cita uztvērēja pirmie akordi. Jaundzimtajam veltīta visa konstruktoru mīlestība un rūpes, jo šis aparats tiecas vēl neizpētītā radiotehnikas zonā — ultraīsa viļņos, kas paver pilnīgi jaunas perspektīvas atskaņojuma kvalitātes uzlabošanā. Pirmajā laikā šo viļņu diapazonā būs iespējams uztvert tikai tuvos raidītājus, kā tas ir ar televīziju... Bet izveidojot retranslācijas lokus, varēs klausīties arī tālas stacijas, kuras raidīs uz attiecīgajiem viļņiem.

Esam nonākuši pie tā, ar ko sākām šo rakstu: par mūsdienu radioklausītāja izsmalcinātāko vēlēšanu apmierināšanu... Viņš strādā pie rakstāmgalda un labprāt paklausīs muziku. Bet radioaparats atrodas blakus istabā. — Lūdzu, — tas ieskanas, ieslēgts ar tālvadības pults palīdzību. Šīs stacijas raidījums nepatīk? — lūdzu, var pameklēt citu, var pārslēgties citā diapazonā. Par skaļu vai par klusu? Arī to var nokārtot, nesperot ne sola. Vēlaties nepalaist garām pēdējās ziņas? Drošs paliek drošs — labāk jau laikus noregulēt automātisko staciju meklētāju. Un tagad bez raizēm var klausīties muziku — vajadzīgajā brīdī atliks tikai nospiegt tālvadības pults taustiņu un uztvērējs pats atradīs staciju ar iecerēto programmu.

Visus šos labumus sniegs popoviešu jaunais augstākās klases radiouztvērējs «Festivals». Tajā ir vēl citi principiāli jaunumi: strāvas taisngrieža lampu aizstāj sēlana pusvadītājs, līdzšinējo radiolampu vietā lietotas pirkstlampas. Bet klausītāju sevišķi iepriecinās telpiskais un augstvērtīgais atskaņojums, ko dos 4 skaļruņi, izvietoti priekšpusē un abos sānos. Šajā aparatā ietverts pats labākais un jaunākais, kas šobrīd sasniegts radioaparatu būvē visā pasaulē.

Tāda ir šīs rūpniecības bilance, — ķīla tālākam radošam darbam.

Z. Freimane

... Aparats atrodas istabas viņa stūrī, un rūpnieciskās laboratorijas vadītājs b. Ivans to ieslēdz ar tālvadības pults palīdzību.

V. Jaunzema foto

Noslēpumainā gaisma

Kas no mums nav vērojies vasaras nakts zvaigžņotās debesis? Romantikas pilnas gaisas nakts... Protams, ne jau tik gaisas kā slavenās Ļeningradas baltās nakts, bet tomēr gaisas. «Vienkāršam mirstīgam» tāds nakts apzīmējums daudz ko saka, bet zinātniekam — nekā. Zinātniekam precīzi jāizmēri šīs nakts gaismas spēks, jāzina, no kurienes tā nāk.

Pirms 45 gadiem atklāja, ka šī gaisma daudz spilgtāka, nekā tai vajadzētu būt, un tikai tās ceturtdaļa nāk no tālām zvaigznēm. Zinātnieki radās jauns jautājums: kas ir šīs noslēpumainās gaismas avots, kas naktīm dod tādu gaišumu?

Stāsts par šī jautājuma vēsturi ir garš. Cilvēces ģenija izziņāšanas spēkam taču nav robežu. Tā kā nāca neliels aparats — spektroskops, kas gaismas staru laužot sadala sastāvdaļās. Un, lūk, izrādījās, ka šajā savādajā nakts gaismas spektrā ir kāda zaļa līnija, ko agrāk izdevās konstatēt tikai, pētījot ziemeļblāzmu. Izmērijot šīs zaļās gaismas viļņa garumu, konstatēja, ka līdz šim gaisma ar tādu viļni nebija pazīstama. Varbūt nejausi izdevies atrast jaunu vielu?

Tikai daudz vēlāk atrada šo «noslēpumaino» zaļo līniju arī uz zemes un pie tam... skābekļa spektrā, tā paša skābekļa, bez kura nevar eksistēt dzīvība virs zemes! Tiesa, šo zaļo līniju skābekļa spektrs dod tikai tad, kad gāzes molekulas sadalījušās brīvos atomos.

Radās pirmā zinātniskā teorija, kas mēģināja izskaidrot noslēpumaino nakts gaismas avotu. Kā zināms, skābeklis atmosfēras zemākajos slāņos sastopams tikai molekulu veidā, kas sastāv no diviem atomiem. Izrādās, ka ļoti augstos slāņos kosmisko staru un saules ultravioleto staru iespaidā skābekļa molekula sadalās atomos, bet, kā jau to var paredzēt, šāds stāvoklis ir ļoti nestabils, un skābekļa atomi atkal un atkal apvienojas molekulās. Tieši šajā procesā arī zināma enerģijas daļa tiek izstarota gaismas veidā.

Tāda bija teorija, bet to vēl vajadzēja pierādīt, pārbaudot praksē. Tikai pagājušajā gadā amerikāņu inženieru grupa konstatēja, ka teorija pareiza un cilvēkiem tiešām izdevies sataustīt jaunu enerģijas avotu, kas praktiski ir neizmēlams. Mēs sakām «sataustīt» tāpēc, ka šī enerģijas avota izmantošana pagaidām vēl pieder nākotnei.

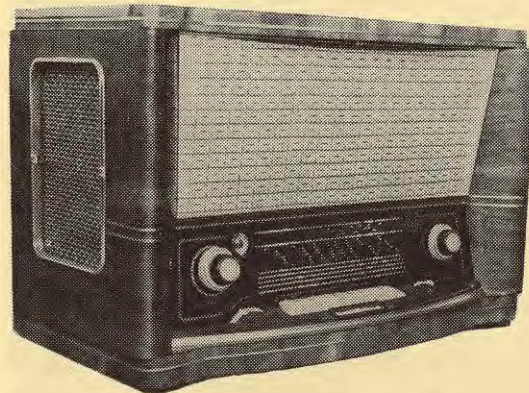
Ir zināms, ka katalizatora (veicinātāja) — slāpekļa oksīda — klātbūtnē skābekļa atomu savienošanās molekulās norit ļoti strauji. Šo īpašību arī izmantoja zinātnieki savā pagājušajā gada eksperimentā. Kādā no tumšām naktīm bezmēness debesis pacēlās rakete, kurā bija iemontēts balons ar 9 kg slāpekļa oksīda. Kad rakete sasniedza 95 km augstumu, automātiska ierīce izmīdzināja visu slāpekļa oksīdu naktīgajās debesis. Un notika negaidītais: uzliesmoja zvaigzne, kas ar savu spilgtumu pārspēja Veneru. Tā ātri auga lielumā un pārvērtās par gaismu izstarojošu miģlas mākonī, apmēram četrreiz lielāku nekā mēness disks. Šis mākslīgais mākonis spīdēja vairāk nekā 10 minūtes.

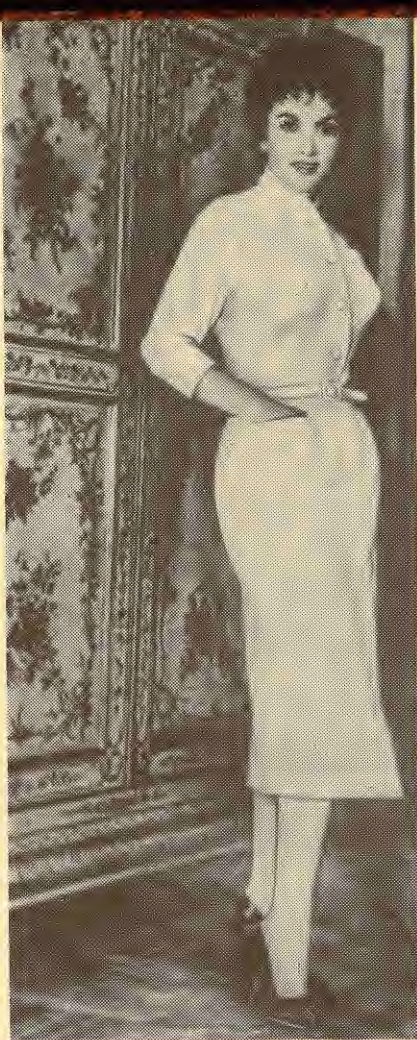
Tā praksē pierādījās teorijas pareizība un radās iespēja izmantot enerģijas jūru, kas līdz šim neizmantoja atradās mūsu atmosfēras augstākajos slāņos. Tiešām, kāpēc nevarētu palielināt slāpekļa oksīda daudzumu, ko sūta uz atmosfēras augstumiem, lai radītu virs kādas lielas pilsētas istu mākslīgu asumu? Pēc zinātnieku domām, tas dotu iespēju radīt gaismu, pilnīgi pietiekamu, lai lasītu avīzes, ceļtu mājas, strādātu laukā.

Var pat iedomāties lidmašīnu, kas, apgādāta ar attiecīgu motoru, augšējos slāņos (tā saucamajā jonosferā) izmantotu lidojumam šo bezmaksas enerģiju. Lidmašīna, apgādāta ar šādu dzinēju, no zemes panemtu tikai nedaudz degvielas, kas dotu tai iespēju pacelties līdz jonosferai, bet tālāk tā savu lidojumu jau turpinātu, izmantojot atomarā skābekļa enerģiju.

Vistuvākajā laikā atmosferā pacelsies jau pirmie mākslīgie Zemes pavadoņi, kas pēc būtības ir īstas automatiskās modernas laboratorijas atmosfēras augstāko slāņu pētīšanai. Pētījumu rezultāti atbildēs uz ļoti daudziem jautājumiem — kā teoretiskiem, tā praktiskiem — kā nākotnē izmantot jonosferas neizmēlamos enerģijas krājumus.

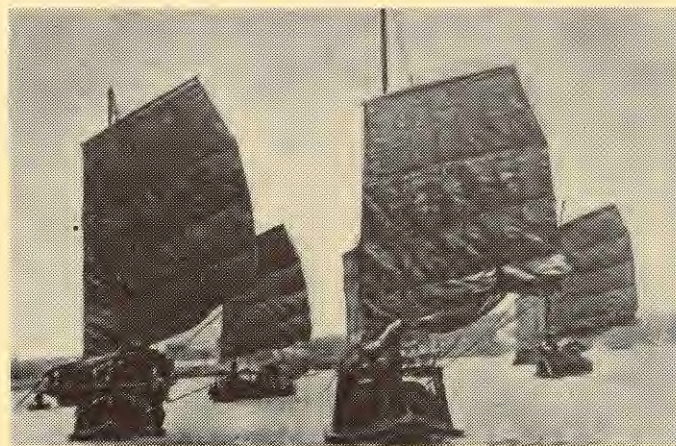
Te viņš ir, pats jaunākais lolojums. Vēl mazliet pacietības, līdz rūpnīca to ieviesīs ražošanā, — un arī jūs to varēsiet iegādāties.

VARENĀS DARBAĻAUŽU DEMONSTRĀCIJAS noris Indonezijā, atbalstot politiskā stāvokļa stabilizācijas un valsts nacionālās vienības nostiprināšanās programmu, ko izstrādājis prezidents Sukarno. Kāpēc valstī radies saspīlēts stāvoklis? Nelielo saujiņu separatistu, kuri cīnās pret centrālo valdību, atbalsta zināmas ASV un Holandes aprindas. Kā ziņo laikraksts «Delhi Times», tad slepenās sarunās starp ASV un Holandi nolēmts, starp citu, ka tās sniegs militāru palīdzību Dienvidmoluku salu dumpiniekiem, Batengas militārajai padomei un citām separatistu organizācijām Sumatrā. Svītru šiem nodomiem pārvelk pati indoneziešu tauta — arī šī galvaspilsētas Džakartas iedzīvotāju demonstrācija pie prezidenta pils, kur viņus uzrunāja Sukarno, ir vislabākā atbilde imperialistu intriģām pret Jauno republiku.

DŽINAS LOLOBRIDZIDAS jaunākais foto. Šoreiz pasaulslavenā aktrise, ko mūsu republikas skatītāji pazīst no filmas «Maize, mīlestība un fantazija», sabiedrības uzmanību saistījusi ar savas personīgās filmsabiedrības nodibināšanu. Bez tam — kā laikraksti ziņo — Džina gatavojas mātes pienākumiem, ko viņa cer sekmiņi savienot ar aktrises darbu savā jaunajā filmsabiedrībā.

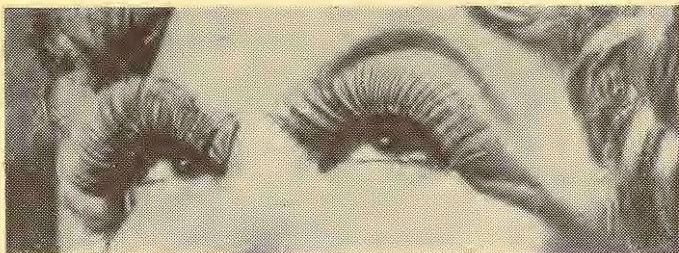
60.000 KANTONAS IEDZĪVOTĀJU dzīvo uz Pērļupes. Kā kāda teika stāsta, tad pirms daudz daudz gadiem Ķīnā dzīvojis Debeskaralis. Pērļupes iedzīvotāji viņu ļoti mīlējuši, jo tas sargājis tos no feodāļu patvalas. Debeskaralis priecāies par Pērļupes iedzīvotāju mīlestību un nosaucis tos par Dad-šja — lielo ģimeni. Bet Kantonas feodāļi, saniknoti par valdnieka labsirdību, vārdu sagrozīja un teica: Dand-šja — sliktā ģimene. Debeskaralis nomira, bet palama palika. Pērļupes apdzīvotāji dzīvoja tālāk savu nabadzīgo, nežēlīgo, pazemojošo likumiem ierobežoto dzīvi. Viņiem bija noliegts pāriet dzīvot uz sauszemes, noliegts precēties ar cilvēku, kas dzīvo uz sauszemes, aizliegts līgt pārbaudījumus, un tāpēc tie varēja strādāt vienīgi visnožēlojamākos kuliņa darbus. Jā, un bija pat kāds likums, kas tiem aizliedza valkāt apavus. Katram vajadzēja pazīt kailkājaino «Dand-šja» un no tā izvairīties. Tā šie sešdesmit tūkstoši veģetēja paaudzi no paaudzēm uz lielās upes, un netaikā mira no kolēras, tifa un tuberkulozes. Viņu caurmēra mūžs toreiz — 25 gadi...

Tautas vara tūlīt pēc atbrīvošanas izdeva likumu: par palamas «Dand-šja» lietošanu — sodīt. Tā deva ļaudīm uz Pērļupes visas politiskās tiesības, organizēja uz upes pilsētas rajonu ar pašiem savu tautas padomi, dibināja skolas, ierīkoja ambulances un dzes stacijas, rūpējās par šo cilvēku darbu un veselību, iedrošināja kooperāciju dibināšanai. Sodien te dzīvo brīvi pilsoņi — brīvās, uz socialismu ejošās Kantonas pilsētas iedzīvotāji.

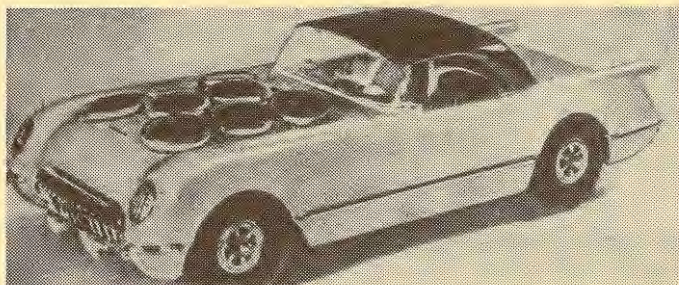
MARINA VLADI — viena no ievērojamākajām šodienas Francijas kinoaktrisēm nav savu mākslinieces ceļu sākusi ar straujiem, galvu reibinošiem panākumiem. Viņas tēvs — tēlnieks un māte — aktrise visas savas četras meitas jau no mazotnes pieradinājis neatlaidīgam darbam — rezultātā tās brīvi pārvalda vairākas valodas, rūpīgi iedziļinājušas tēlotājas, deju, teātra un kinomākslas noslēpumos. Marinas vecākā māsa Odile saņēmusi premiju kā franču jaunās paaudzes labākā aktrise. Pašai Marīnai taqad tikai 18 gadu, bet viņa jau spēlējusi vairāk nekā 20 filmās. Vienā no beidzamajām filmām — «Gaišmatainā raģana», kur Marīna tēlo «raģanu» — aktrise ar savu spēli iekaroja visplašāko publikas atsaucību.

NEPILNU CETURTO DAĻU saņem ASV fermeri par savu ražoto pienu, t. i., no 25 centiem, ko maksā patērētāji par litru piena, fermers saņem tikai 6 centus. Starpību iebāz kabatā lielle monopoli, kas nodarbojas ar piena pārstrādi un pārdošanu. Lūk, kāpēc fermeri izvirza prasību paaugstināt piena iepirkšanas cenas un, lai viņi panāktu savu prasību izpildīšanu, uzstāda uz ceļiem piketus, kas neļauj pievest kompanijām pienu. Attēlā redzam, kā tiek apturēts kāds kravas automobilis ar pienu netālu no Nujorkas, Holendē. Bez piena te plūst arī... asinis.

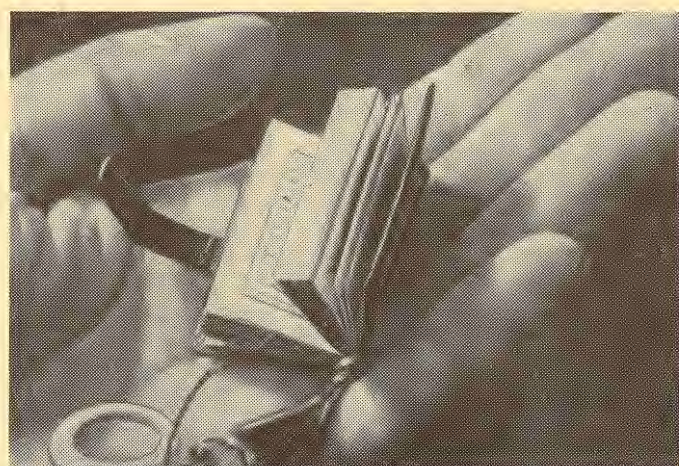

SKROPSTAS — SAULESSARGS. Šis izgudrojums pieder franču dziedātājam Žakelinai Dimsnīlai. Šos «saulesargus» izgatavo dažādās krāsās: tātad tos var harmoniski pieskaņot saulesstērpam un bez tam — pievilcīgi mirkšķināt. Protams, sievietei, kam savas acis jātaupa darbam, nevar atļauties šādu diendienīgu izklaidēšanos.

AUTOMOBILIS BEZ BENZINA. Tas skan paradoksalī. Taču šoreiz nekādu brīnumu nav. Mūsu uzņēmumā redzamais elegantais automobilis patiešām darbojas bez benzīna. Vienīgais enerģijas avots šim spēkratam... saules gaisma. Mašīnas priekšdaļai uzmontēti astoņi saules enerģijas uztvērēji — kameras ar pusvadītāju fotoelementiem. Kamēr saules enerģija pārveidojas elektriskajā, kas savukārt darbinā ar priekšriteņiem savienoto elektromotoru.

Kaut gan šis eksperimentālais automobilis, kuru uzbūvējusi amerikāņu firma «General Motor», vēl nevar attīstīt lielu ātrumu, taču tā radīšana iezīmē lielu tehnikas panākumu.

ČECHU GRĀMATIESPIEDEJU MEISTARDARBS — miniaturformāta korans (25x33 mm, 500 lpp.) tiek drukāts Vimperkas pilsētas tipografijā. Katram sējumam pievienotais palielināmais stikls nodrošina labu salasāmību. Šā tipografijas meistardarba nonēmāji ir arābu valstis.

DIVU GADU LAIKĀ, kopš Francijas agresīvās apmindas uzsāka karadarbību Alžīrijā, nonāvēti vairāk nekā 300.000 alžīriešu. Par franču karavīru un to brīvprātīgo leģiona zaudējumiem Francijas oficiālās iestādes klusē. Zināms tikai, ka par viena vienīga mēneša izdevumiem karam Alžīrijā varētu uzcelt, piemēram, 16.000 četrstābu dzīvokļus Parīzē. Tā, lūk, tiek izšķērdēti franču tautas ienākumi!

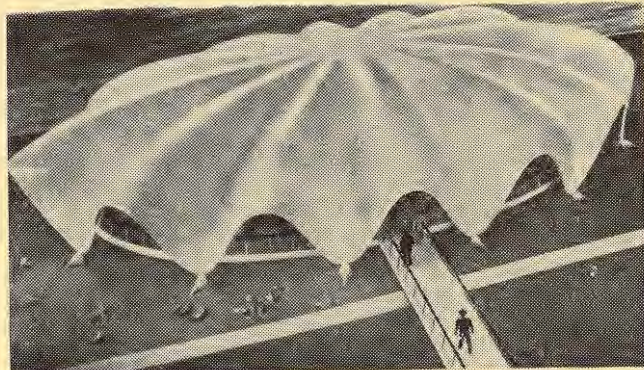
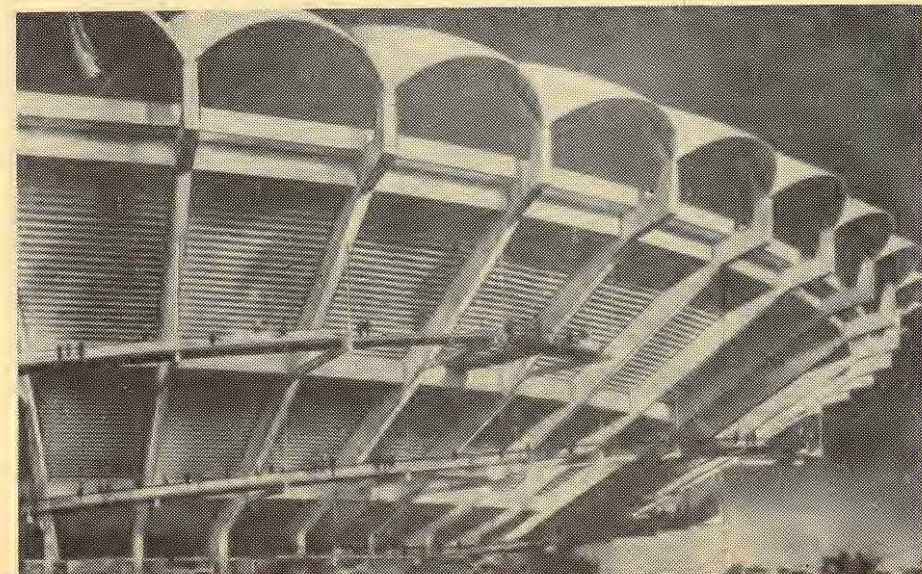
DZELZSBETONA KONSTRUKCIJU JAUNAS FORMAS. Tieši pēdējos gadu desmitos kā pie mums, tā ārzemēs dzelzsbetons atradis jo plašu pielietošanas sferu: viesnīcas, stadioni, stacijas, tilti, dzīvojamās ēkas — visās iespējamās vietās izmanto šo vērtīgo materiālu. Dzelzsbetons apvieno sevī no būvniecības viedokļa vairākas svarīgas īpašības, no kurām nozīmīgākās ir tā izturība pret spiedes spēku un, pateicoties dzelzs stieņojumam, izturība arī pret lieci. Tas efektīvi izmantojams arī no tā viedokļa, ka to var izveidot visfantastiskākajās formās.

Zurnāls «Architectural Forum» 1956. g. novembra numurā sniedz pārskatu par diviem jauniem dzelzsbetona konstrukcijas projektiem.

Pirmais — stadions ar 99 000 skatītāju vietām. Pēc savas formas būve atgādina zieda kausu. Šī oriģinālā atrisinājuma autori — arhitekti Raimonds un Rads kopā ar konstruktoriem Veindliņgeru un Salvadori pielietojuši konstrukcijas, kas pilnīgi izslēdz perpendikulāri nesošus elementus. Stadiona «skeletu» veido uz ārpusi izliekti dzelzsbetona balsti, kas savukārt balstās uz vairākiem koncentriskiem riņķiem ar augšupējo virzienā pieaugošu diametru. Ap stadiona ārējo sienu vijas spirāliskas, slīpas uzejas, kas ved atsevišķi uz katru stāvu. Automašīnu stāvvietu un uzeju iautājums tiek atrisināts tādējādi, ka tam nolūkam izmanto pārsegto telpu ap stadionu, ievēribu pelna arī stadionu pārsedzošā čaula — tā sastāv no starveidīgiem un uz centru sašaurinātiem cilindriskas formas dzelzsbetona veidojumiem.

Otrs projekts — gliemežņicas formā izveidots jumts, kas pārsedz piejūras nakts lokālu Porto-Riko. Projekta autori — arhitekti Toro un Farers kopā ar jau minētajiem konstruktoriem centušies paviljona formu pakļaut tā funkcijām, vienlaicīgi sniedzot loģisku un ekonomisku konstrukcijas atrisinājumu.

Šī miltīgā «gliemežņica» novietosies baseina vidū, kas ierīkots uz pludmalē paceltas platformas. Apmeklētājiem, skatoties no paviljona iekšpuses, platformas mala saliesies ar okeana skatu, tādējādi radot iespaidu, it kā viņš atrodas okeana vidū. (Efekta sasniegšanai baseinu izlikās ar jūras zilām plāksnēm). Vēlamos klimatiskos apstākļus nodrošinās zem platformas novietotās klimatiskās ierīces. Paredzēts, ka jumta seguma čaulu no iekšpuses izklās ar skaņu absorbējošu kārtu — nolūkā likvidēt orķestra skaņu atbalsis. Dzelzsbetona seguma biezums mainās no 7,5—20 cm. Šie abi projekti sevišķi izceļas ar jumta konstrukcijas un formu oriģinalitāti. Jāpiezīmē, ka šim jautājumam rietumvalstu arhitekti veltī lielu uzmanību. Salīdzinot ar klasisko kupolu, čaumalveidīgie pārsegumi dod nesalīdzināmi lielākas iespējas dažādu jaunu formu veidošanā (attēlā pa labi).

Pārdomas mūsdienu Itālijas grafikas izstādē

Kāds mākslinieks, kas pēdējos gados apceļojis Itāliju, ierakstīja savās piezīmēs domu, ka māksla un tās izpratne tur esot ikdienas parādība. Visos iedzīvotāju slāņos esot neapšaubāma interese par mākslas attīstību, virzienu — un vispār esot visai godīgas attiecības starp radītāju un skatītāju, acīm redzot par tik, par cik šāds kontakts un attiecības ir iespējamas. Jo man liekas, ka dažādie virzieni mākslā ir vairāk vai mazāk pieejami skatītājiem — atkarībā no tā, vai tie izpaužas tikai tehnikas meklējumos, vai risina arī satura problēmas.

Viena Itālijas mākslinieku īpatnība tiešām ir tā, ka viņi pat tik izteikti profesionālā virzienā kā «divizionismā» (pēcimpresionisma parādība, kas zinātniskā ceļā gaismu mēģina «sadalit» spektra pamatkrāsās), prata izteikt gan simbolistiskus, gan mistiskus, gan sociālus tematus. Pēc tam tas pats atkārtotās vēl vienu reizi — futurisma sākotnes periodā.

Atsaucība formas, apkārtnes, līdzilvēku domu un pasaules problemām māksliniekam ir tik nepieciešama īpašība, tas pats, kas garīgais elastīgums. Šī atsaušanās raksturo itāļu vecākās un arī jaunākās paaudzes meistarus; pie kam Itālijā ir nodibinājies māksliniekiem ar «modeļiem» (cilvēkiem ar savu darbu, apstākļiem, sapņiem, ciešanām) tāds kā tradicionāls kontakts. Bez īpašas «direktīvas» gleznotājs uzmeklē savu «tematu». Džuzepe Dzigaina ne tikai glezno un zīmē Kormoras laukstrādniekus — viņš trīs gadus no vietas ar viņiem dzīvo kopā, lai tad kādā presē publicēta atklātā vēstulē tiem pateiktos: «Caur jums es esmu daudz mācījies», «es no jums esmu visu gleznojis, kas mani satrauca un sajūsmīnāja. Jūs bijāt tie, kas mani esat pārliecinājuši par dažu ideju pareizību».

*

Bet jāatzīmē vēl viens apstāklis, kas tikpat nozīmīgs un raksturīgs Itālijas tēlotājam

mākslai kā filmām: tās rodas cīņās, kas uztur mākslas veselīgumu. Tādēļ izstādes organizētāji kā tur (Itālijā), tā šeit ir rikojušies godīgi un drosmīgi, parādot grafikas skatē arī abstrakcijas mākslas mēģinājumus, atrodot par labāku skaidri atsegt arenu, kurā risinās cīņa.

Ikviena patiess meistars ir padots konfliktu, jautājumu un meklējumu vilņiem, kas apskalo viņu tāpat kā sabiedrību. Nav arī tāda virziena māksla, kas būtu absolūti pasargāta no sastinguma, banalitātes vai reakcionāriem papēmieniem. Ja nekas nestāv uz vietas, tad vismazāk to drīkstētu darīt tāds, kas rada

zienu atziņas. Nekad taču nav izslēgts, ka arī pretiniekam var izrādīties pareizi līdzekļi, tikai nepareizi, nepieņemami pielietoti. Un beidzot: individualizētie papēmieni bija tikpat nepieciešami Rembranta patiesīgumam, El-Greko vizijām kā Renato Gutuzo emocionālam realismam.

Šinī izstādē ir kā tradīcijas, tā novatorisma ritma, kompozīcijas un ēnu sadales noslēpumi. Annas Salvatores šarms, vieglā melancholija un ritmiskā precizitāte ir tikpat Tiepolo atziņas dāvana kā itāļu dabas un Salvatores modeļu neviltošā noskaņa. Felīce Kazorati savā garajā mūžā ir saskāries ar maldiem un vērtībām mākslas zig-zag gājienos. Viņa darbi tomēr ir tik lielā mērā atīrīti no nesvarīgām nejausībām, ka savā gandrīz askētiskā lakonismā sniedz ritmu un līnijas sintezi.

Tiešamība, ticamība un ekspresīvā izteiksmes pakāpe ir tik raksturīgi Gutuzo, Dzigaina, Muki, Purifikato u. c. darbos. Daudzi no māksliniekiem tēvzemes grūtajos un izšķirošajos brīžos ir zinājuši savu pilsoņu un mākslinieka vietu.

*

Cik liela arī nebūtu atšķirība un dažādība šinī izstādē meistarū starpā — tomēr šeit iztrūkst parādības, kas ik pa laikam raksturo viduvējības: sasirgšana ar lepības garu, tīši izsauktā oriģinalitāte, aplams naivums un manierība, kas galu galā vairāk izsaka omulību nekā gara kustību. Neskatoties uz Itālijas mākslas

neizsmejamo pagātnes arsenālu bagātībām, mūsdienu patiesie meistari necensās bezgarīgi atkārtot pagātnes formas. Un beidzot izrādās, ka kultūras demokratizācija var sakrist ar brīvo, pravietisko mākslinieku fantāziju.

K. Fridrichsons

DE STEFANO, ARMANDO «Sieviešu grupa»

(Spalva, ota, tuša)

mākslu. Bet jāizslēdz laipošanas un iedomības gars, citādi radītājs pazaudē mākslā ieroču asumu un tās pielietošanas precīzo taktiku. Tādēļ Itālijas neorealisma meistari ir atraduši arī dialektiski pareizā gājienā savu reizēm tik fascinējošo tehnisko valodu un iztēles līdzekļus. Viņu darbos ir kāds neviltošs spraiguma moments, kas izmanto visu vir-

Pulkstenus uzvelk... gaisma

Cik ērti — izsauksies lasītājs. Jā, ērti gan. Šodien tie vēl ir unikāli pulksteņi, ja varētu teikt — tehnikas sensācija, bet kādu dienu jūs varbūt aiziesit uz veikalu un jums piedāvās tamlīdzīgu stundeni ar uzrakstu «Pobeda», «Zvezda» vai kādu citu mūsu zemes rūpnīcas nosaukumu.

Par pulksteni, ko uzvelk ar gaismas palīdzību, stāsta angļu žurnāls «Electrical Journal». Pulkstenim ir atspere kā katram tā normalam radniekam un arī tāds pats mehānisms, bet atspere vairākas reizes dienā automatiski uzvelk mikroskopisks elektromotoriņš.

Kur elektromotoriņš ņem strāvu? No tikpat sīka akumulatora. Kas uzpilda akumulatoru, ja tas

ir tukšs? Tas nekad nepaliek tukšs, jo to nepārtraukti atkal un atkal uzpilda ļoti jutīgs fotoelements, kas gaismu, tas ir, gaismas enerģiju pārvērš elektriskajā strāvā. Pilnīgi uzlādēts akumulators var darbināt motoru nepārtraukti veselu gadu.

Ja pulkstenis kādas 4 stundas diennakti atrodas gaismā, tad fotoelements jau dod pietiekami daudz strāvas, lai pulksteni iedarbinātu uz ļoti ilgu laiku.

Radiopasterizācija

Plašā, gaišā istabā plauktos novietoti celofanā iesaiņoti cāji, svaigi dārzeņi, gaļa un citi pārtikas produkti. Tā ir laboratorija, kurā radiopasterizē pārtikas produktus.

Gaļu, pienu, dārzeņus sagatavo samērā īsā sezonā, bet patērē augu gadu. Šo produktu ilgāka uzglabāšana ir svarīga tautsaim-

nieciska problēma. Tās atrisināšana prasa sarežģītu saistītavu iekārtu ražošanu, speciālas noliktavas utt. Radiopasterizācija dod iespēju, apstājot ar radioaktīviem izstarojumiem, saglabāt ātri bojājošos produktus istabas temperatūrā vairākus mēnešus.

Mičigana štātā (ASV), universitātē izdarīti mēģinājumi, lai noskaidrotu, vai šādi produkti nav kaitīgi cilvēka veselībai. Kādā laboratorijā žurkām divus gadus no vietas izbarota maltā gaļa, kas iepriekš radiopasterizēta. Speciālistu uzraudzībā bijušas 2685 žurkas no trijām paaudzēm. Maltā radiopasterizētā gaļa sastādījusi 65% no visas viņu barības devas. Kontroles grupas žurkas dabūjušas parasto malto gaļu. Novērojumi rādījuši, ka abas grupas attīstījušas pilnīgi vienādi. Līdzīgi eksperimenti izdarīti arī ar suniem, pērtiņiem utt.

Radiopasterizācija neprasa īpašus līdzekļus un darbu. Uzglabājot produktus pēc šīs metodes, izdevumi ir daudz mazāki un glabāšanas laiks ievērojami ilgāks.

Automatizācija fotografijā

Tuvākajā laikā Rietumvācijā parādīsies pārdošanā jauns fotoaparāts «Automatic 66», ko izgatavojis «Agfa» uzņēmums Minchenē. Fotoaparāta kamera apgādāta ar automatisku apgaismošanas ierīci. Speciālisti šo apgaismošanas pilnīgo automatizāciju uzskata par tikpat svarīgu soli, kā pāreju no stikla plašu aparātu uz filmlentas aparātu.

Automatizācija darbojas sekojoši: kamerā iebūvētais gaismas stipruma mērītājs nosaka vajadzīgo apgaismošanas laiku un automatiski nostāda slēdzi uz šo laiku. Fotografam atliek tikai uzstādīt asumu un diafragmu (atkarībā no tā automatiski regulējas apgaismošanas laiks). Aparātā bez tam vēl ir ierīce, kas regulē filmatiku atkarībā no lietotās filmas jutīguma. Aparāta «Automatic 66» konstruēšanas un izgatavošanas darbi ilga 4 gadus.

NO VISARĀ

Lauvas — cilvēkēdāji

No mazas būdiņas pašā ciema nomalē tramīgi iznāk nēģeris. Viņa sejā var lasīt bailes. Viņš vērtīgi apskatās apkārt, ieklausās apkārtnē klušumā, un tad pāri ciemam noskan spiedzīgais kļiedziens. Tas ir signāls un nozīmē: briesmas garām.

Ciems piepeši atdzīvojas. Parādās vīrieši gariem šķēpiem rokās, sievietes, bērni. Un dzīve atkal uzspiež cilvēkam savas rūpes un raizes. Bet vai tik viegli aizmirstas tas, kas noticis naktī?...

Bieži, ļoti bieži šī ciema ļaudis kļūst par upuri lauvām. Pēdējā laikā Ankolai (Ugandā, Centralajā Afrikā) lauvas uzbrūk arvien biežāk. Gada laikā ciemā gājuši bojā 43 cilvēki.

Kas noticis? Ir taču zināms, ka lauva nekad neuzbrūk cilvēkam, ja vien tas neuzbrūk lauvam.

Šīs savādās parādības cēlonis ir pavisam vienkāršs. Aizvien vairāk un vairāk medībās iznīcina zebras un antilopes, bet tieši šos kustoņus lauvās medī visvairāk.

Mednieki apgalvo, ka lauva, kas kaut reizi ēdis cilvēka gaļu, arvien biežāk atkal sev meklē šo gardo kumosu. Gadās pat tā, ka, uzbrūkot ganāmpulkam, plēsoņa neaiztiek lopus, bet meklē ganu.

Ir zināms gadījums, kad divi lauvas uz trim nedēļām apturēja dzelzceļa būvi no Konijas uz Ugandu. Nedaudz dienās šim lauvu pārim par upuri krita 23 nēģeri. Pārējie strādnieki atteicās strādāt, kamēr neuzcēla augstu sētu gar visu dzelzceļa uzbērums.

Ugandas varas iestādes publicēja specialu aicinājumu visas pasaules medniekiem, lai tie palīdzētu iznīcināt lauvas — cilvēkēdājus. Aicinājumā aizrādīts, ka vajadzīgi labi mednieki, savas lietas specialisti, jo Afrikā jau tā ne mazums vieglprātīgu mednieku kapu kopu. Mednieks, kas ar pirmo šāvieni lauvu nenošauj, bet tikai to ievaino, reti kad pagūst izšaut otru reizi...

Par to, cik lauvas šeit bīstami, liecina šāds traģisks gadījums.

Trīs mednieki, kas bija ieradusies no Eiropas pēc šī aicinājuma, ierīkoja slēpni dzelzceļa vagonā un tur visu nakti gaidīja parādāmies lauvu. Uz rīta pusī visi aizsnauās. Ap šo laiku no brikšņiem iznāca lauva, klusi piezagās pie vagona, ar ķepu atvēra durvis un ielēca iekšā. Kaut arī mednieki tūdaļ

pamodās — bija jau par vēlu: lauva sagrāba vienu no viņiem un izlēca laukā.

«Lūk, kāpēc, — rakstīja Ovens, Ugandas mežniecības pārvaldes vadītāja vietnieks, — mums vajadzīgi isti mednieki, kas tiktu galā ar lauvām, bet nevis tādi, kas pacienātu šo asinskāro zvēru ar sevi.

Dažādi kontinenti, bet tie paši likteņi

Vai jūs kādreiz esat kaut ko dzirdējuši par Dienvidafrikas būdiņu pilsētām? Šīs «pilsētas» ir ārkārtīgi raksturīga parādība Dienvidafrikas Savienībā, kur no 13 miljoniem cilvēku 2,5 miljoni ir eiropiešu un tāpat «istu cilvēku», kam pieder vara, visas iespējas un tiesības, bet pārējie 10,5 miljoni ir beztiesīgi cilvēki, kuriem savas tumšās ādas krāsas dēļ ir jācieš visneiedomājamākie pazemjumi.

Lūk, viņi, šie talantīgie, čaklie, lepnie un neuzvaramie tumšdainie iedzīvotāji — Afrikas istie saimnieki arī ir bēdīgi slavēti «būdiņu pilsētās» iedzīvotāji. Šīs būdiņas veseliem čemuriem atrodas pilsētu nomalēs, chaotiski savīstas kā konservu bundžas atkritumu kaudzē un vairāk līdzinās steigā uzslīdētām vistu kūtim nekā cilvēku mājokļiem. Saceltas no veciem dēļiem, sarūsējušiem skārda gabaliem, tās rada patiesi atbaidošu, drausmīgu iespaidu. Daudzas sīkas ieliņas, strupceļi, līkums aiz līkuma un pārpildīti paģalmi, kur risinās visa cilvēku dzīve. Mājīgas tik zemas, ka, šķiet, cilvēks tur kustas gandrīz vai četrpāpus.

Bieži vien neliela būdiņa ir vēl sadalīta «atsevišķos dzīvokļos», kur dzīvo veselas ģimenes. Nemeklējiet loģus tajās mājās. Loģu nav. Ir tikai kvadrātveidīgi caurumi un mazas durvis — pie tam tik zemas, ka tajās var tikai ielīst.

Kā jau teicām, visa «būdiņu pilsētu» iedzīvotāju dzīve notiek paģalmos. Šeit gatavo ēdienu, mazgā veļu, tepat strādā frizieris, skroderis un kurpnieks.

Kas dzīvo šajās «pilsētās»? Galvenām kārtām strādnieki, kam dotas tiesības savām rokām saražot visas tās ērtības un visu to labklājību, ko bauda baltādainie kungi ērtajos kvartālos un dzīvokļos.

bez tam te mīt sīkamatinieki, galdnieki un bezdarbnieki.

«Būdiņu pilsētas» ir radušās kā rezultāts tiem zvērtīgajiem, necilvēcīgajiem diskriminācijas likumiem, ko Dienvidafrikas savienības balto valdošās aprindas pielieto pret afrikaniešiem, aizliedzot tiem apmesties lielo pilsētu ērtākos rajonos.

Tāds likums pieņemts jau 1924. gadā, un tas Afrikas iestājiem saimniekiem atļauj ierasties pilsētās tikai tad, kad vajadzīgas to darba rokas. Pēc šī likuma tūkstošiem afrikanu ģimeņu tika izdzītas pilsētas nomalēs vai vēl tālākos rajonos, kur tad arī radās šīs drausmīgās «pilsētas». Tās ir dzīva traģiska apsūdzība pret mūsdienu rietumu civilizāciju.

Šodien šīs «būdiņu pilsētas» ir īpaši pārbīvētas, bet to ieliņās staiģā lepnī cilvēki, kas arvien dziļāk un dziļāk izprot: bez cīņas nebūs iespējams beidzot pārcelties uz pilsētas ērtajiem kvartāliem, likvidēt visu šo «būdiņu pilsētu» nabadzību un sākt cilvēka cienīgu dzīvi.

Mēs nupat pastāstījām par Dienvidafriku. Bet vai citur, kur tāpat vara pieder kolonizatoriem, vai to pēctečiem, zemes īsto saimnieku liktenis ir citāds? Nē, tāds pats.

Australijas kontinenta ziemeļu piekrastes tuvumā, pavisam netālu no lielās ostas Darvinas, atrodas nelielā Melvilas sala. To no kontinenta atdala ne visai plats jūras šaurums.

Sala ir līdzena, bet tās krastspēji un negaidīti gāžas jūrā. Sala klāta mūža mežiem un galvenām kārtām tur aug eikaliptu koki. Klimats smaģ: musoni, vasaras lietūs gāzes un karstums, siltumnīcas karstums. Tropiskās slimības, visādas epidēmijas padarīja šo salu par istu elli eiropiešiem, un drīz vien tie savu koloniju, ko Melvilas salā nodibināja pirms 130 gadiem, bija spiesti pārcelt uz Australijas kontinentu.

Bet kas neder eiropiešiem, vai pareizāk sakot, baltajiem kungiem, labi der «melnajiem». Tā Melvilā iekārtoja rezervātu australiešiem. Šurp pārveda vienu no nomadu ciltīm, kas drausmīgajā salas klimatā slimo, mokās un izmirst.

Dažādi kontinenti — bet tie paši likteņi, jo likteņus tur vēl nosaka kolonizatoru iegriba un patvaļa.

Drausmīgais gumijokas

Viens otrs lasītājs varbūt brīnīsies: gumijokas un drausmīgs? Šo dekoratīvo augu taču bieži vien var redzēt istā-

bās, kur to uzmanīgi laista un laiku pa laikam ar mīkstu, mitru lupatu no lapām noslauka putekļus. Bet gumijoki ir dažādi. To ir tūkstošiem un savā istajā dzimtenē tie reizēm sasniedz tādu lielumu, kas darītu godu arī vislielākajam mūsu prieku meža eksemplaram.

Visvairāk šos kokus var sastapt tropu joslā un it sevišķi Indijas un Zondu salu mežos. Atsevišķas gumijokas sugas sastopamas arī subtropiskajā joslā.

Tropu joslā aug gumijokas banjans, kas ir īsts milzīgs augu vidū. Šis koks, kas sastāv no daudziem stumbriem ar kolosāli zaļu lapotni, viens pats rada istus brikšņus, kur vairāki simti cilvēku var paglābties no tropiskās saules svelmes.

Ir tādas gumijokas šķirnes, kurām liela vērtība to izturīgās koksnes dēļ. Dažas sugas, kā, piemēram, inžirs — jā, jā, tas pats inžirs, kas sastopams mūsu zemes subtropiskajā joslā, dod saldus augļus.

Gumijokas vidū ir arī īsti meža kaitēkļi, kas pēc izskata atgādina lianas un tāpat kā tās izmanto citus kokus, lai gar to stumbriem ātri paceltos pretim saulei.

Šie gumijoki kā čūskas apvij savu upuri, un rezultātā koks iet bojā.

Paskatieties attēlā, ar kādu nesaudzību un blīvumu gumijokas apkāmpis koku, lai, gar to uz augšu paceļoties, beigu beigās atņemtu tam pēdējo dzīvības iespēju.

Kīnas «dzīvais» pūķis

Kīnas tautas dejās, folklorā bieži vien figurē pūķis. Ļoti iespējams, ka tas iegājis folklorā tāpēc, ka Kīnas ūdeņos dzīvo pūka atveids — Kīnas krokodils, vai pareizāk — Kīnas aligators.

Aligatora lielums ir ievērojams: tas sasniedz līdz 2,5 metri garumu, bet, kaut arī ir Nilas krokodila radnieks, cilvēkam un lopiem neuzbrūk. Aligators pārtiek no zivīm, bruņurupučiem, putniem un visādiem sīkiem kustoņiem.

Šo ūdenszvēru var sastapt pat tādu upju ūdeņos kā lielā Janczi upe, kur aligatori dzīvo niedru un bambusu koku biežokņos.

Kīniešu zinātnieki krokodilu nokristījuši par «vietējo pūķi». Starp citu Kīnas aligatoru izpilda meteorologu amatu. Pirms lietus tie brēc, un pēc šīs brēkšanas zemnieki diezgan pareizi nosaka laiku. Aligatoru āda, ko tirgū pazīst ar krokodila ādas nosaukumu, ir ļoti vērtīga — no tās izgatavo īpaši izturīgus ādas priekšmetus.

Asiriešu «pontonlaivas»

Ļoti daudzi šodienas izgudrojumi ir senseno priekšmetu modernizācija vai pilnveidojums. Tā bieži vien asiriešu bareljefos, kuri liecina par notikumiem, kas risinājušies Asirijā 5. gadu simtenī pirms mūsu eras, ir attēloti īpatni pontoni, uz kuriem asiriešu karaspēks cēlies pāri Eifratas upei. Kā zināms, asiriešu karaspēks tajā laikā bija stiprs un draudīgs un viss laiks tam pagāja nemitīgos kara gājienos. Savām desanta operācijām asirieši izmantoja uzpūstas altādas. Pēc sava principa un būtības šīs altādas ir mūsdienu uzpūšamo laivu un pontonu tītu priekšteces.

Starp citu, daudzās dabas upes īpaši straujas, indiešu plostnieki vērsu ādu vietā lieto kazādas, ko piepūš ar gaisu, jo ar tām ērtāk manevrēt un rīkoties.

šās savā attīstībā, vēl šodien var redzēt asiriešu «pontonus», ar kuriem cilvēki pārceļas pāri upēm un ezeriem.

Ja jūs aizbrauksit uz Pendžabas kalnu upēm, kuru ļaudis pludina kokus no Himalaju noģazēm uz ielejām, jūs tur bieži vien redzēsiet šīs pašas savādās laivas, kas attēlotas asiriešu bareljefos. Vienīgā starpība tā, ka aitādu vietā uzpūš vērsādas, kas, bez šaubām, ir izturīgāki, stablāki «kuoļi» nekā asiriešu. Pat bērns ar nelielu airi var viegli tikt galā ar tāda veida pontonu.

Agrā pavasarī, kad kalnu upes īpaši straujas, indiešu plostnieki vērsu ādu vietā lieto kazādas, ko piepūš ar gaisu, jo ar tām ērtāk manevrēt un rīkoties.

Ar variācijām

Šīs sezonas mode paredz vasaras tērpiem lielu dažādību — gan ļoti kuplus, gan šaurus svārkus, blūzes ar mazām un lielām apmalēm, dziļus izgriezumus un augsti aizpoņātus ģērbus. Šo dažādību vēl var papildināt ar variācijām, kādas māksliniece M. Briede sniedz šiem modeļiem. Mazas jaciņas īpaši vajadzīgas kleitām ar lieliem kakla un plecu izgriezumiem, lai varētu tās nēsāt arī uz ielas. Arī svītrotu audumu var sūt ļoti kuplā svārkā. Saurie, piegulošie ģērbi šoreiz darināti no vienkāršaina zīda un rotāti ar košām jostām, apmalēm un šallēm. Vienkrāsainu kleitu var arī valkāt kā sarafanu — ar dažādām blūzītēm un džemperiem (sk. vidējā rindā otro attēlu no augšas).

M. BRIEDES modeļi un zīmējumi

„Šūpo mani, māmuliņa, vālodzītes šūpulī“

labprātāk nododas dziedāšanai, atstājot rūpes par bērniem sievu ziņā.

Līdzdu darināšanā putnu starpā ir liela dažādība. Sīnki līdzdu vijēji ir vakarlēpji, zīriņi un slokas. Sie putni olas dēj zemes iedobumos, akmeņu starpās, dažreiz pat tieši uz tacinas. Nekādi lielle līdzdu meistari nav arī kaijas un baloži. Lakstīgalas savu līdzdu darina uz zemes no ozolu lapām un sausām sūnām, ne visai gļītu, bet ērtu un grūti pamanāmu. Pie tam lakstīgala līdzdas vietu izraugās tādu, kur tuvumā daudz pēno lapu. Cilvēkam vai dzīvniekiem tuvojoties, sauso lapu čabešana ziņo perētājam par draudošajām briesmām.

Vālodzes, ceplīša un kauķa līdzdas ir īsti meistardarbi. Ceplīša apaļo, mākslīgi vīto līdzdu visbiežāk atrod zemē, starp koku un celmu saknēm, krūmu puduros, stāvās nogāzēs. No sūnām, lapām un zaļu stiebriem vītās līdzdas iekšpusē izklāta mīkstām dūnspalvām. Bez peru līdzdas ceplītis vij arī guļamo līdzdu, kurā mit tēviņš, bet rudenī — arī mātīte.

Vālodze izmeklē kuplus bērzus, ozolus vai liepas un līdzdu piestiprina zariem tā, ka veselu to var noņemt vienīgi līdz ar visu zara mizu. Līdzda darināta no salmiem, lūkiem, dūnām, bērza tās gabaliņiem, nereti būvmateriālam izmantojot arī papīru, diegus un vilnas gabaliņus. Skaistā, mājīgā un izturīgā vālodzes līdzda arī visstiprākā vējā netiek bojāta, un

mazuļi droši šūpojas līdzai zariem.

Niedru strazda mājoklis parasti atrodas virs ūdens, cieši savīts starp vairākām niedrēm un stipri dzīš, lai olas un mazuļi vējinā laikā neizkristu.

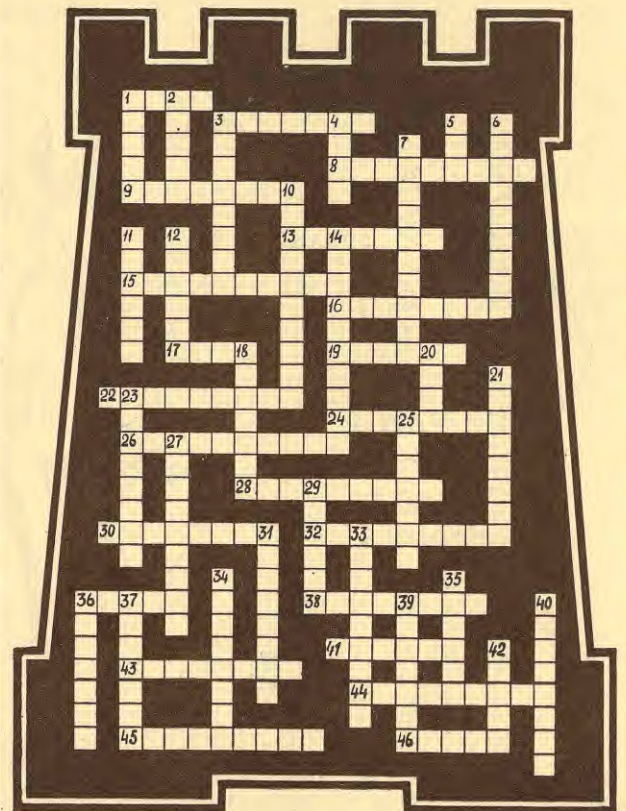
Apmēram pēc divu nedēļu perēšanas putnu līdzdās no olām izšķīlas mazuļi. Nu vajaiem putniem sākas nemieta pilnas dienas, barību meklējot. Taisni brīnums, cik daudz apēd tāds mazs putnēns!... Tā zilīšu pāris vienā dienā apēd tik daudz tāru, kukaiņu un vaboļu, cik sver viņi paši. Strazdu pāris izbaro bērniem dienā ap 360 g sienāzu, vaboļu un kāpuru, bet mēnesī — veselus 11 kg. Ja atceramies, ka šo insektu lielākā daļa ir augu kaitēkļi, tad varam iedomāties to lielo darbu, ko veic mūsu spārnotie draugi dabas aizsardzībai. Sarģājot putnus un palīdzot tiem līdzot, mēs līdz ar to palīdzēsim arī mūsu kolchozu dārzkopjiem un laukkopjiem pasargāt ražu no insektiem un graužējiem. Zinātnieki aprēķinājuši, ka PSRS ik gadus tārpī apēd tik daudz ābolu, ka, sakraujot tos vienā kaudzē, tā sasniegtu Maskavas universitātes virsotni. Tāpat zināms, ka ar barību, ko ik gadus apēd insekti un graužēji mūsu zemē, varētu piekraut ap 100 km garu ešelonu. Lauku pele vasarā apēd ap 1 kg labības graudu. Pūce vasarā noķer turpat 1000 pelu, tādējādi saqlabājot veselu tonnu labības.

G. Liepiņš.

Līdz ko dienas ir pastiepušās garākas un dienvidu nogāzēs uzplaukuši pirmie pavasara ziedi, no ziemas mītnēm uz dzimteni steidzas mūsu gāju putni. Daudziem dziedātāju putniem (lakstīgalām, erickiņiem) tēvini atlaižas pirmie un izmeklē vietu perēšanai, lai pēc tam ar dedzīgu dziedāšanu saistītu «jaunkundžu» uzmanību. Kad dzīves biedre visai vasarai ir izvēlēta, atceļotāji sāk darināt mājokli. Lielākā daļa putnu vij līdzdu kopējiem spēkiem. Dziesmu meistars meža strazds, veiklā lidotāja bezdelīga un rūsganais skaistulis ceplīša tētis čakli palīdz ģimenes darbos un vēlāk, perēšanas laikā, uzcītīgi baro mātīti un pa reizei aizstāj to perējot. Citādi vīri ir cirulis un čakstes tēvainis. Sie putni

KRUSTĀM ŠĶĒRSĀM

Sastādījis E. Gailis, Rīgā.

Horizontāli: 1. Stāvoklis šaha partijā, 3. Paņēmiens šaha partijas sākumā, 8. PSRS vecākais lielmeistars, 9. Pazīstama sporta biedrība, 13. PSRS 24. šaha čempionāta dalībnieks, 15. Nepieciešams sacensībās, 16. PSRS 24. šaha čempionāta dalībnieks, 17. Fizikulas kolektīvs, 19. Gājiens, 22. Arodbiedrību sporta biedrība, 24. Plaši pazīstama šachista vārds, 26. Zinātnes nozare, kurā darbojas daudzi ievērojami šachisti, 28. Pilsēta, kurā 1948. gadā notika starptautiskais šaha turnīrs, 30. PSRS šachists, 32. Ievērojams ASV šachists, 36. Igaunijas PSR sporta biedrība, 38. Pazīstams Latvijas PSR šachists, 41. Sachiste, starptautiskā meistare, 43. PSRS Nopelniem bagātais treneris šachā, 44. Ievērojams Dienvidslāvijas šachists, 45. Nepieciešams sacensībās, 46. Latvijas PSR 14. šaha čempionāta dalībnieks.

Vertikāli: 1. Vairākkārtēja PSRS šaha čempionāta vārds, 2. Nepieciešama sacensību sarīkošanai, 3. LPSR 14. šaha čempionāta dalībnieks, 4. PSRS 24. šaha čempionāta uzvarētājs, 5. Rūpnīcas sporta kolektīvs, 6. Ievērojams latviešu šachists, 7. Pilsēta, kurā notika PSRS 24. šaha čempionāta pusfinals, 10. Sacensību līdzdalībnieks, 11. Nepieciešams partiju pierakstīšanai, 12. PSRS 24. šaha čempionāta dalībnieks, 14. Pilsēta, kurā notika 11. šaha olimpiāde, 18. PSRS 24. šaha čempionāta dalībnieks, 20. Figura, 21. PSRS šachists, starptautiskais meistars, 23. Lietots dalībnieku apzīmēšanai starptautiskās šaha sacensībās, 25. Pazīstams Lietuvas PSR šachists, 27. Pazīstams PSRS lielmeistars, 29. Vairākkārtējs PSRS šaha čempions, 31. Pasaules šaha čempions (1886—1892, g.) 33. Pazīstams zviedru šachists, 34. Daudzkārtēja Latvijas PSR šaha čempione, 35. Sporta biedrība, 36. Figura, 37. Vairākkārtējs pasaules šaha čempions, 39. PSRS 24. šaha čempionāta dalībnieks, 40. Pazīstams latviešu šachists, 42. Poļu šachists.

Žurnāla 8. numurā ievietotā krustām šķērsām uzdevuma atrisinājums

Horizontāli: 3. «Pelnrušķīte», 9. «Zīzele», 10. Marša, 11. Satira, 12. Ferda, 14. Irana, 16. Jaunzeme, 17. Skobceva, 19. Vaska, 21. Ausis, 22. Skulme, 24. Skali, 25. «Dadzis», 26. Aplikācijas.

Vertikāli: 1. Pelīte, 2. Strods, 4. Ungārija, 5. Domna, 6. «Zvani», 7. Singajevska, 8. «Prēvaļskis», 13. Rozes, 15. Aubes, 18. Aspazija, 20. Ausma, 21. Anita, 23. Eiropa, 25. Dainas.

Vāka pirmajā lappusē — RĪGAS VAGONU RŪPNĪCAS TĒRAUDLĒJĒJA PALĪGS OJĀRS ELIASS.

Vāka ceturtajā lappusē — DARBA PAVASARIS.

V. Gaiļa foto

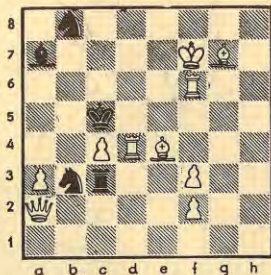
Šacha kompozīcijas

E. VALCIŅA vadībā

RĪGAS BSB «SPARTAKS» 1956. GADĀ SARĪKOTĀ

VISSAVIENĪBAS ŠACHA UZDEVUMU SASTĀDĪŠANAS KONKURSA REZULTĀTI

Nr. 70.
N. P. ZEĻPUKINS — Kijevā
1. godalga

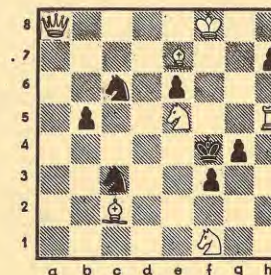
Mats 2 gājienos

Nr. 71.
N. J. VIESTURS — Rīgā
2. godalga

Mats 2 gājienos

Nr. 72.
Z. M. BIRNOVS
un A. G. KUŽNECOVS — Staļingradā
3. godalga

Mats 2 gājienos

Nesen noslēdzās Rīgas BSB «Spartaks» 1956. g. sarīkotā Vissavienības šacha uzdevumu sastādīšanas konkurss. Savus uzdevumus iesūtīja autori no Latvijas PSR un citām Savienības republikām, kopumā visās trijās grupās 220 uzdevumu. Pārbaudot un novērtējot iesūtītos šacha uzdevumus, tiesneši E. Valciņš un I. Draiska nolēma piešķirt godalgas un atzinības sekojošiem autoriem: divvilču grupā — I god. N. P. Zeļpukins (Kijevā), II god. N. J. Viesturs — (Rīgā), III god. Z. M. Birnovs un A. G.

Kužņecovs — kopīgs darbs — (Staļingradā). Cildinošās atsauksmes: I — N. Mansurovs (Buharā), II — E. Lazdiņš (Rīgā), III — A. Nižnijs (Maskavā) un IV — A. Bratiško (pils. Letičevā). Uzslavas: I — I. Š. Eirbragers (Taškentā), II — A. I. Jaroslavcevs (Kurskā), III — G. E. Breņnes (Krasnojars. raj.) un IV — E. Jurka (Rīgā). Trijvilču grupā: I god. V. F. Rudenko (Dņepropetrovskā), II god. — E. Jurka (Rīgā), III god. — A. Orešins (Saronskā). Cildinošās atsauksmes: I — V. Isar-

janovs (Maskavas raj.), II — D. M. Kanoniks (Dņepropetrovskas raj.) un III — K. Stojanovs (Bulgārijā). Cetur- daudzvilču grupā: I god. V. Veders (Rīgā), II god. — V. F. Rudenko (Dņepropetrovskā) un III god. — Z. Pigijs (Baldoņē). Cildinošās atsauksmes: I — E. S. Samatugovs (Kijevā), II — T. R. Sarsenbekovs (Kazachijā) un III — V. K. Višņevskis (Husonā). Uz līdzīgiem: V. K. Višņevskis (Husonā) un I. A. Gabovičs (Tartu) — divi uzd. 5 un 6 vilcis. Pārējo grupu godalgotos uzdevumus publicēs nākošajā «Zvaigznes» numurā.

ŠACHA UZDEVUMU SASTĀDĪŠANAS KONKURSS

Žurnāla «Zvaigznes» redakcija izsludina Vissavienības šacha uzdevumu sastādīšanu. Konkurss vēlīts Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 40. gadadienai. Konkurss sarīkos trijās grupās: divvilčos, trijvilčos un daudzvilčos.

Trīs labākie uzdevumi katrā grupā tiks apbalvoti naudas godalgām: I godalga 300, II godalga 250 un III godalga 150 rubļu.

Labākos konkursa uzdevumus publicēs žurnāla «Zvaigznes» šacha nodaļā. Uzdevumi konkursam jāiesūta līdz 1957. g. 1. septembrim, žurnāla «Zvaigznes» redakcijai Rīgā, Pērses ielā Nr. 10/12 ar atzīmi uz aplokšnes «Šacha uzdevumu konkurss». Iesūtīt var neierobežotā daudzumā oriģinālu uzdevumus (iepriekš nepublicētus). Uzdevumu izskatīšanai un novērtēšanai nozīmēta tiesnešu koleģija: starptautiskās kategorijas tiesnesis A. Dombrovskis (gaļvenais tiesnesis) (Rīgā), sporta meistars L. Zagoruiko (Maskavā) un E. Valciņš (Rīgā).

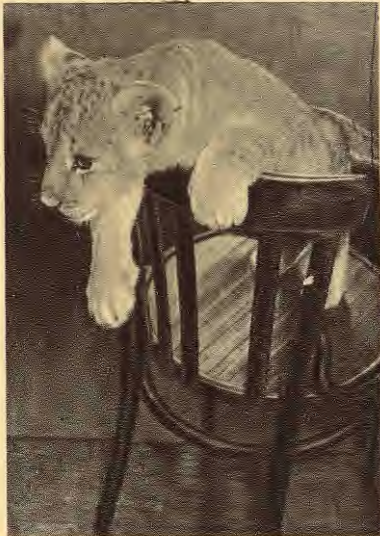
Redakcijas koleģija: R. Blūms (redaktors), O. Jaunarājs, V. Lāce (redakt. vietniece), K. Ozoliņš, P. Pizāns, Fr. Rokpelnis, A. Sakse, L. Strazdiņš. Redakcijas adrese — Rīgā, Pērses ielā 10/12. Tālruni: redaktoram — 23173; redaktora vietn. — 21681; atbild. sekretaram — 26342; līdzstrādniekiem, fotografam — 25948; mākslin. iekārtotājam — 20122; techn. red., saimn. daļai — 23079. Manuskriptus atpakaļ neizsniedz.

Iespiests Izdevniecību, poligrafiskās rūpniecības un grāmatu tirdzniecības Galvenās pārvaldes 1. tipografijā «Ciņa» Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Pasūt. Nr. 1266. Vāks un pielikumi iespiesti Izdevniecību, poligrafiskās rūpniecības un grāmatu tirdzniecības Galvenās pārvaldes Paraugtipografijā, Rīgā, Puškina ielā 12. Parakstīts iespiešanai 1957. gada 22. aprīlī. 5 iesp. loksn. Tiraža 70.000 eks. Makeā 3 rubļi.

Nu – var jau mazliet pagaidīt,
Un laika pietiek man.
Bet gribas tomēr sagaidīt
Mazdruciņ ātrāk gan...

Es esmu rāms un pacietīgs,
Bet tas jau ir par daudz!
Jo – cik tad ilgi sacietis,
Ja vēders brēc un kauc...

Nu dod jel! Manu dieniņu...
Vēl badā nomērdēs...
Grib mazais lauvēns pieniņu!
Grib mazais lauvēns ēst!

– Cik labi baudā tikamā
Ir beidzot sūkt un sūkt...
Un punci nerauj likumā,
Un negrib tas vairs rūkt.

ZVAIGZNĪTE

MAZAJIEM LASĪTĀJIEM

Ž. Legzdīņa foto

LAIMOŅA KAMARAS teksts

Mēs esam trīs lauvēni: SILVA, SANTA un SITA.
Lielā lauva mūs atteicās barot, un tādēļ par mums
rūpējas laipnie un gādīgie Rīgas Zooloģiskā dārza
darbinieki. Šodien esam atnākuši pie jums ciemos,
jo ceram, ka jūs taču gribēsiet ar mums iepazīties,
vai ne?

Man allaž nodarboties
Ar visu milzīgs prieks.
Pats esmu mazs, bet toties
Arvien liels kārumnieks.

Kā mīlzum lielā salā
Sāk iekšā drebēt viss,
Kad pašā degungalā
Man staigā – cepetis!

Kā pārkost stieples ciešās
Un bruņas? – Man savs plāns:
Ir treniņš nepieciešams
Un... kārtīgs čemodans!

Tā garšo... Gribas vēl... un vēl...
Bet vēders mazs... Ak vai, cik žēl!...

Bet paskaties pa labi:
Mūs nevar pazīt vairs,
Kad saēdušies labi
Un vēders – pilns kā maiss...

MAKSĀ 3 RUBĻI